ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ, ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΕΣ ΚΑΙ ΕΙΔΙΚΕΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ ΚΑΙ ΣΤΕΡΕΑΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ ΙΣΤΟΡΙΑΣ, ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΑΝΘΡΩΠΟΛΟΓΙΑΣ

5ο ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟ ΕΡΓΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ ΚΑΙ ΣΤΕΡΕΑΣ ΕΛΛΑΔΑΣ 2012-2014

ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΠΡΟΪΣΤΟΡΙΚΟΥΣ ΣΤΟΥΣ ΝΕΩΤΕΡΟΥΣ ΧΡΟΝΟΥΣ

[http://extras.ha.uth.gr/aethse5/]

Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας,
Κτήριο Παπαστράτου

ΒΟΛΟΣ 26.02-1.3 2015

ΠΕΡΙΛΗΨΕΙΣ

1. ΠΡΟΪΣΤΟΡΙΚΟΙ-ΚΛΑΣΙΚΟΙ ΧΡΟΝΟΙ

Agnousiotis D., Dijkstra T., Efstathiou D., Heymans E., Mamaloudi I., Reinders R., Rondiri V., Stamelou E., Stissi V.

The 2013-2014 test trenches at Halos

This paper presents the preliminary results of the 2013 and 2014 trial excavations on the site of Old Halos, on Magoula Plataniotiki, including a brief introduction to the site in general.

Following the excavation in the Hellenistic city and the intensive survey in the Sourpi and Almyros plains by our teams, we have set out to investigate the stratigraphy and preservation of archaeological remains at the site, located in the marshes east of the village of Almyros in what is today an industrial area on the southwestern coast of the Pagasitic gulf. With an elevation of seven meters above the sea level and a surface of less than 10 ha, this rather shallow magoula was located in antiquity on a beach ridge, surrounded by water. This site was supposedly the location of the urban and civic centre of the polis of Halos, as testified by historical sources and inscriptions.

Our efforts have focused on trial excavations and recording the site by means of aerial photography. Four test trenches have been set out.

In trenches 1, 2 and 4 Hellenistic layers started directly under the present surface. In fact, aerial images show the preservation of a regular urban grid stretching out over a large part of the site, and correlating with the remains of domestic architecture and tightly packed ceramic assemblages recorded in trenches 1, 2 and 4. In the better preserved areas intact floors and many complete but smashed, apparently in situ pots have been found, suggesting destruction by earthquake. At least part of the pottery seems to be slightly later than the destruction of the Hellenistic city, but it is as yet unclear when the site was reoccupied after the 346 destruction, which is not clearly visible in the trenches.

In trenches 1 and 2, below the Hellenistic upper layer, a relatively empty late Classical level covers a sequence of at least two destruction levels which seem chronologically very close, spanning the last decades of the 5th century and possibly the early 4th. The often rich and well-preserved finds point a domestic use of the area. All levels contain often well-preserved residual pottery (occasionally in surprisingly large quantities), which mostly seems to date to the 8th-7th

centuries. It seems likely that the sequence of relatively short-lived habitation strata continues further below.

Whereas the finds in trenches 1, 2 and 4 all seem to belong to domestic structures, trench 3 is dominated by a single monumental wall, or rather façade, which seems to have supported a raised platform of some kind, probably facing a street. Apparently, the top of the tell was elevated by at least 1.5 meter through the building of this wall. Some material of the first half of the 5th century gives a post quem for the monumental wall, but a more precise date cannot be offered yet.

The sequence of five major destuction layers, of which four seem to be caused by earthquakes, in less than 200 years is an intriguing phenomenon, wish will receive some extra attention in the this presentation. Whereas this suggested frequency of earthquakes may not be surprising in a zone which is still highly active seismically, the apparent acceptance (and possibly lack of prevention) of this phenomenon and the continuous rebuilding it caused by the population is remarkable.

Beestman-Kruyshaar Colette

Tackling Cuisine and Identity: The case of an extraordinary cooking pot from Hellenistic Halos

In domestic assemblages from the excavations at Halos, a town in Achaia Phthiotis, an unusual shallow cooking pot is attested besides the common cookware shape repertoire. The double-conical shape and a very short upright lip brings up questions of its functionality. This 'lebes type' of lopas is a common and popular shape at Priene and neighbouring sites in southwest Asia Minor. The shape was labeled 'Ionian' since it did not seem to have parallels outside Ionia, which strongly suggests the shape is a foreign introduction in Halos.

At Halos the shape is attested in local fabrics only, which may be understood as an act of maintenance of a Ionian culinary habit connected to the provenance of (at least part of) the Halos population, possibly garrison soldiers from Demetrios Poliorketes' army. However, since virtually no archaeological data are available for the presence of this type of cooking pot on the central Greek mainland, this interpretation must remain inconclusive. Therefore, the presentation must be understood as a call for bringing out archaeological excavation data concerning cookware.

Bouchon R., Darmezin L., Helly B.,Tziafalias A.

Le théâtre de Larisa à l'époque impériale et les concours du koinon des Thessaliens

L'étude des inscriptions découvertes au grand théâtre de Larissa, entamée sous la direction d' Ath. Tziafalias, permet de mieux connaître les dernières phases d'utilisation du monument, lorsque celui-ci a été transformé en arène. Une longue dédicace, inédite à ce jour, montre que ces travaux ont été effectués à l'initiative de grands-prêtres du culte impérial et agonothètes au nom du koinon des Thessaliens, don't certains sont loin d'être des inconnus par ailleurs, puisqu'ils appartiennent à l'élite des provinces d'Achaïe et de Macédoine. La communication présentera les inscriptions, nouvelles et anciennes, qui permettent de reconstituer cette phase importante de l'histoire thessalienne, dans le derniers tiers du Iie s. apr. J.-C.

Bouchon Richard, Tziafalias Athanasios

L. Cassius Longinus et les aménagements de la route de Tempé : à propos d'une nouvelle inscription de Larisa

Une inscription mise au jour dans les fouilles du théâtre de Larisa permet de mieux situer le personnage responsable des aménagements de la route de Tempé à l'époque romaine, selon une inscription bien connue mais, hélas! perdue : comme on le supposait depuis peu, ce Cassius Longinus n'est pas un des légats de César au moment de la bataille de Pharsale, mais un gouverneur de la province de Macédoine qui a exercé son mandat dans la deuxième moitié du Ier s. apr. J.-C. et qui paraît avoir noué avec certains Thessaliens des relations étroites. La présente communication présentera cette inscription nouvelle, une base honorifique de la cité de Larisa pour l'épouse de Longinus, et fera le point sur le contexte à l'échelle régionale de cet aménagement viaire.

Burke B., Burns B., Charami A., Kyriazi O.

Excavations at ancient Eleon 2012-2014: Memorializing the Past

The Eastern Boeotia Archaeological Project (EBAP), a Greek-Canadian synergasia between the Θ΄Ephorate of Prehistoric & Classical Antiquities and the Canadian Institute in Greece, is a systematic excavation focused on the site of ancient

Eleon in the village of Arma. Excavations beginning in 2011 are uncovering the nature of this site in the Mycenaean period and in the Archaic/Classical periods. Our work has revealed extensive assemblages of Late Helladic IIIB-IIIC material and more isolated deposits of the Late Archaic-Classical period.

The Mycenaean occupation uncovered thus far is in two distinct areas of the site and features architectural units with large rooms and tiled roofs. Substantial stone walls are reused in several architectural phases with associated deposits dated to LH IIIB2, IIIC Early and IIIC Middle periods. Without the major disruption recorded at many other Mycenaean sites, the population of Eleon continued to be active in agricultural, pastoral, and industrial activities suggested by grind stones, storage vessels, and textile tools. The Bronze Age remains are framed within an elaborate well-built Mycenaean bastion showing several phases of building toward the end of the Late Bronze Age. These constructions form a massive entrance system, which perhaps inspired the builders who returned to the site of Eleon after a hiatus of nearly 500 years.
Excavations have uncovered more of the massive polygonal wall that has been visible at Eleon since antiquity. A test trench along the exterior face of the polygonal wall revealed important evidence to associate construction of the wall with the late Archaic period, and more extensive excavations have revealed a ramped entryway at the northern terminus of the polygonal wall. Here we have recovered a large deposit of votive pottery and figurines of the 6th through 5th centuries BC, as well as drinking vessels. Given the proximity and conscious preservation of earlier remains, we suggest that cult activity and memorialization of the past were of key importance to the people at Eleon throughout its history.

Dijkstra T., Van Rookhuijzen J., Van der Heul Jaime, Kamphorst S., Reinders R., Efstathiou D., Heymans E., Mamaloudi I., Rondiri V., Stamelou E., Stissi V.

Classical Halos, a city of Achaia Phthiotis

In 1906 Dutch archaeologist Vollgraff performed a small excavation at Magoúla Plataniótiki. He unearthed Classical black-gloss ware and the foundations of a monumental building. The site was identified as Classical Halos and the temple as that of Zeus Laphystios. In 2013-2014 fieldwork was again undertaken at the site by teams of Groningen University, Amsterdam University and the 13th Ephorate at Vólos. This poster discusses the literary, epigraphic and numismatic sources about Classical Halos and the reasons for identifying the Magoula Plataniotiki as its location. It further addresses the landscape in which the harbour town was located and describes some preliminary results of the 2013-2014 campaigns in test trench 3.

Dijkstra T., Ευσταθίου Δ., Van der Linde Dies, Μαμαλούδη Ι., Σταμέλου Ε.

Η «Οικία του Αγνώστου» στην Ελληνιστική Άλο

Τα έτη 2010-2011 πραγματοποιήθηκε ανασκαφική έρευνα σε συνεργασία του Ολλανδικού Ινστιτούτου Αθηνών (Πανεπιστήμιο του Groningen) και της ΙΓ' Εφορείας Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων, σε χώρο της κάτω πόλης της Ελληνιστικής Άλου, που ιδρύθηκε γύρω στα 302 π.Χ. και καταστράφηκε από σεισμό περίπου στα 265 π.Χ. Ειδικότερα, ανασκάφηκε μια ιδιωτική οικία, φερόμενη ως «Οικία του Αγνώστου», η όγδοη κατά σειρά που ήρθε στο φως στην περιοχή, ακριβώς δυτικά μιας άλλης ανεσκαμμένης οικίας, της «Οικίας με Μπανιέρα». Η «Οικία του Αγνώστου» εντάσσεται μαζί με τις άλλες οικίες στον πολεοδομικό ιστό της αρχαίας τειχισμένης πόλης και παρά τις διαφορές τους μοιράζονται τις ίδιες κατασκευαστικές λεπτομέρειες και φέρουν σημαντικές αντιστοιχίες στην κάτοψή τους, προσφέροντας ενδιαφέρουσες πληροφορίες για την αρχιτεκτονική των ιδιωτικών οικιών της Ελληνιστικής Άλου, αλλά και για τη μελέτη των ιδιωτικών οικιών γενικότερα.

Σε συνδυασμό με την παρουσίαση της αρχιτεκτονικής της «Οικίας του Αγνώστου» εξετάζονται και τα κινητά της ευρήματα, όπως η κεραμική, τα υφαντικά βάρη, τα νομίσματα, τα μετάλλινα και τα οστέινα αντικείμενα, καθώς και τα διατροφικά κατάλοιπα από οστά και όστρεα, που στο σύνολό τους συμπληρώνουν την εικόνα της αρχαίας πόλης, ως «ντοκουμέντα» της ζωής και των δραστηριοτήτων των κατοίκων της.

Donati J. , Sarris A., Cuenca-García C., Kalaycı T., Manataki M., Simon F.-X., Intzesilogou R., Triantafylopoulou P.

The Urban Plans of Demetrias and Pherai in Thessaly: An Integrated Geophysical and Satellite Remote Sensing Fieldwork Campaign

This paper presents the results of remote sensing fieldwork at Demetrias and Pherai in Thessaly undertaken in 2014. Geophysical prospection, using new generations of multi-component equipment (multi-sensor magnetics / multi-antenna GPR / multi-frequency EM), has been used in tandem with high resolution satellite image processing to reveal an extensive network of streets, sections of city blocks, and residential and public buildings. This new and valuable

information reveals much about the wider urban planning of each settlement.

At Demetrias, geophysical prospection was successful in mapping the orthogonal street system around the Hellenistic palace, public buildings along the western side of the agora, and a large residential zone east of the agora. The identification of houses is a major step toward understanding the development of domestic space at Demetrias. From the structures mapped so far, houses of similar dimensions have numerous rooms along the streets and a large courtyard or garden in the back.

At Pherai, a network of streets on a plateau at the city's northern edge had been identified initially though the processing of satellite images and consequently verified and complemented via a systematic geophysical campaign. At least 12 parallel streets spaced roughly equidistant from one another have been mapped. It is noteworthy that the streets are not organized in a strict orthogonal manner in the classical and Hellenistic traditions, but, instead, they have a diagonal arrangement. On a broad scale, the new evidence from Pherai has important implications on the history of Greek town planning in Thessaly during the second half of the first millennium B.C. While the organization of cities is a defining feature of Greek urban culture, few examples are known from Thessaly.

Efstathiou D., Kisjes I., Mamaloudi I., Reinders R., Rondiri V., Stamelou E., Stissi V., Waagen J.

The Halos Survey, 2011-2013

The territory of the ancient polis of Halos, has been the focus of archaeological field survey since 1990, when teams from the University of Groningen and the 13th Ephorate started exploring the fields in the Voulokaliva area, known for its burial mounds. In four seasons between 1990 and 1996 most of the area directly North and Northwest of the Hellenistic city was surveyed. Eventually, the survey aimed at a coverage by field walking of those parts of the plains surrounding the present-day villages of Sourpi and Almyros which may yield archaeological material related to ancient Halos. In order to achieve this, in 2000 and 2002 the areas to the South and Southeast of Halos were walked. As part of the preparation of the publication of the 1990-2002 campaigns, the University of Amsterdam, in cooperation with the 13th Ephorate and Prof. em. Reinder Reinders of the University of Groningen has revisited parts of the survey area and most of the previously encountered sites in 2011, 2012 and 2013. Goals of these campaigns were to update and improve the recorded information on individual sites, to assess the previously used methodology and its effects on the results, and to solve some problems regarding quality, quantity and dating of finds which seemed to hinder the interpretation of many sites. In this poster, we will present the first results of the revisits, mainly focusing on the new insights they have yielded regarding both methodology and archaeological interpretations of the results.

Florissi Valentina, Germani Marco

Priests and Priestesses in ancient Boiotia

In ancient life to be a priest was a great honour because of the privileged role they had as intermediaries between the gods and men during public ceremonies. They had particular rights and responsibilities in relation to the sanctuaries, to the cult images that they contained and to the cult acts they conducted. During their office they were rewarded with particular privileges (as for example, specially reserved front seats in theatres). The office covered during their life is evident on their tombstones where they are often depicted with the symbols of priestly office (like the temple key for priestesses). The document will try to reconstruct, using different sources, in particular unpublished archaeological material from Boiotia, the life and privileges of ancient Boiotian priests. In order to reconstruct the role played by priests in the boiotian society, the paper will focus mainly on the analysis of the different types of altars and stelai discovered in the region.

Athanasoula M., Chrysopoulou E., Ginalis A., Sdrolia S.

The coastal infrastructures and maritime heritage of Skiathos

As part of the study of late antique and early medieval harbour infrastructures and port networks of the Aegean, a joint survey project in cooperation with the Greek Ephorate for Underwater Antiquities, the 13th Greek Ephorate for Prehistoric and Classical Antiquities and the 7th Greek Ephorate for Byzantine Antiquities was initiated in 2011. As holder of the 2011/12 Onassis Foundation research scholarship and with the support of Oxford University, since 2012 I am conducting coastal and underwater archaeological survey campaigns around Skiathos for the investigation of the coastal and maritime heritage of the island.

An island, which is of fundamental importance for the understanding of the trading dynamics of the Aegean and beyond from Classical Antiquity onwards: sitting on a historically strategically important sea route the abundant, although

woefully understudied maritime culture of the island, presents a vibrant history of the Aegean maritime networks, particularly during the Roman Imperial and the Byzantine era.

Combining for the first time archaeological research on land, along the coast and underwater, the survey resulted in the discovery and documentation of more than 10 shipwrecks and other maritime sites of the Classical to Ottoman periods. Additionally, the entirely preserved ancient and medieval harbour infrastructures and other elaborate coastal facilities of the Classical to Byzantine periods, such as Roman Imperial villa estates, could be studied and put into context with the island's maritime heritage. Finally, the results mark a crucial complement to the diachronic study of Thessaly's port network.

Haagsma Margriet, Karapanou Sophia, Surtees Laura

Urban Households and Rural Economies in Transition: Results of the Excavations of 'Building 10' at Kastro Kallithea, Thessaly

Since 2004, the Kastro Kallithea Archaeological Project has studied the Classical/Hellenistic city near the present day village of Kallithea in the region known as Achaia Phthiotis in Antiquity. Major goals of the project were to identify the city's plan and spatial organization, its habitation history as well as the identification of economic strategies and viability in smaller ethnos-based communities such as at Kallithea. Survey, mapping and excavation of the site produced an orthogonal city plan with fortifications, an agora with public and religious structures as well as a designated residential area in the eastern part of the site. Excavation of one of the houses, 'Building 10' yielded well preserved foundations and architectural features combined with a large number of finds.

The results of the surface survey and the excavations pointed to phases of continuity, discontinuity and discrepancy in the habitation history of the city; the structures near the agora of the city were abandoned around 200 BCE, while 'Building 10' not only revealed a destruction but also a renovation and renewed habitation phase dating to well into the 2nd century BCE.

The excavation method paid particular attention to the location of artefacts and to the retrieval of floral and faunal data in order to better interpret the economic and subsistence strategies in households living in this urban environment. This paper will assess the evidence for these strategies in the framework of the political and socio-economic processes in the region which may have led to the two different habitations phases as witnessed in Building 10. We will examine to what extent these phases represent not only a transformation in the organization of domestic space, but also in the composition of its household and its social and economic practices.

Jazwa Kyle

Utilitarian Trays from Mitrou: Introducing a New Artifact Class

In this paper, I introduce a new class of archaeological material, the "utilitarian tray," that has been identified at Mitrou, East Lokris. More than 300 fragments were recovered in MH III-LPG contexts, attesting to a long tradition of locally-produced, fixed furniture. Formally, utilitarian trays are characterized as circular-shaped trays with relatively high walls. The trays were built and fired in situ and appear to be associated with domestic-scale, craft activity. Their flat bases have a smoothed upper surface and an unfinished underside that is rife with organic impressions. With this paper, I bring attention to this new artifact type and provide a foundation for future comparative studies of such material.

Initially at Mitrou, utilitarian tray fragments were thought to represent fragments of accidentally-fired architectural material (mud bricks, bins, etc.). A careful analysis of the form and context of these fragments, however, demonstrates that this material was consistently formed and intentionally fired. Due to the very low temperature of firing and porous fabric with dense straw/chaff temper, these objects are highly fragmentary and prone to degradation. Consequently, they are difficult to identify during excavation and, subsequently, have been omitted from all published excavation reports. Striking similarities to fragments that have been identified at a handful of other (as yet, unpublished) sites indicate that "utilitarian trays" are not a local phenomenon. They were likely a widespread fixture throughout later, prehistoric Greece.

Krapf Tobias

Η Ύστερη Εποχή του Χαλκού στην Εύβοια: νεότερη συμβολή από τις ανασκαφές της Ελβετικής Αρχαιολογικής Σχολής

Η εικόνα της Εύβοιας κατά την Ύστερη Εποχή του Χαλκού παραμένει έως σήμερα αποσπασματική. Μόνο η ΥΕ ΙΙΙΓ φάση,

περίοδος ακμής στον Ευβοϊκό κόλπο, εξερευνήθηκε και δημοσιεύτηκε σε περισσότερο βάθος λόγω των σημαντικών ευρημάτων στο Λευκαντί. Η Ερέτρια, λίγα χιλιόμετρα ανατολικότερα, φαίνεται πως εγκαταλείφτηκε πλήρως στην εποχή των ταφικών κύκλων των Μυκηνών (βλ. 4ο ΑΕΘΣΕ) και μόνο από την φάση ΥΕ ΙΙΙΓ έχουμε στη διάθεσή μας ίχνη δραστηριότητας περιορισμένης έκτασης στην κορυφή της ακρόπολης, όπως προκύπτει από ένα ενδιαφέρον κεραμικό σύνολο.
Θολωτοί τάφοι σε διάφορα σημεία του νησιού, η νεκρόπολη θαλαμοειδών τάφων στην Χαλκίδα, ένας οχυρωματικός περίβολος στην απέναντι όχθη του Ευρίππου, ένα υποτιθέμενο κυκλώπειο τείχος στο Δύστο, αναφορές σε επιγραφές Γραμμικής Β γραφής στην Θήβα και ευρήματα από πολλές άλλες θέσεις ωστόσο αποδεικνύουν την ύπαρξη σημαντικών εγκαταστάσεων στην Εύβοια και κατά την ανακτορική περίοδο. Κατοίκηση καθ' όλη τη διάρκεια των μυκηναϊκών χρόνων επιβεβαιώνεται στην Αμάρυνθο ήδη από την βρετανική επιφανειακή έρευνα στη δεκαετία του '60. Οι πρόσφατες ανασκαφές της Ελβετικής Αρχαιολογικής Σχολής (2006-2014) στη θέση έφεραν στο φως επιπλέον ευρήματα της ΥΕΧ. Αν και αποσπασματικής διατήρησης, αποτελούν μια σημαντική συμβουλή για αυτή την ακόμα και τώρα λιγότερο γνωστή περίοδο.

Στόχος της παρούσας ανακοίνωσης είναι μία περίληψη της έρευνας της ΥΕΧ στην Εύβοια, με την προσθήκη των νεότερων αποτελεσμάτων των ερευνών της Ελβετικής Αρχαιολογικής Σχολής στην Αμάρυνθο και την Ερέτρια.

Daly Kevin, Larson Stephanie, Kalamara Pari

2011-2014 Results from the Thebes Synergasia Project on the Ismenion Hill

With this paper we will present the major findings from the Thebes synergasia project on the Ismenion Hill from the first four seasons. We will show digital reconstructions of the temple and also discuss a red-figure vase of some importance. We will also look toward the open questions remaining from these seasons that we anticipate answering in the 2015 campaign.

La Torre Gioacchino F., Karapanou S., Toscano A., Alexiou N.

The Skotoussa Program: First Results

The Skotoussa program is a collaboration between the 15th Ephorate of Prehistoric and Classical Antiquities of Larissa and the University of Messina. This five years project, that started in October 2014, intends to conduct an archaeological and topographic study of the ancient city of Skotoussa, a site never investigated before.

In the first campaign we had 3 objectives: first, intra-site survey in the western part of the city; second, cleaning and drawing of the surviving parts of the city wall and third, reopening and continuing the rescue excavation conducted by the Ephorate in 2010.

1.The intra-site survey is based on a grid of squares 10x10 meters that cover the whole surface of the city and its surroundings, encompassed by the two rivers which flow on the northern and southern side. The first area surveyed has been the Acropolis and its northern slopes. The hill of Kastro yielded many fragments of pottery dating from the late Geometric period to the end of the Hellenistic age. We assume that this earlier settlement has been continuously inhabited since the Iron Age. The Acropolis, as Stählin recorded a century ago, was surrounded by a separate fortification wall constructed with irregular gray limestone blocks. After a long hiatus, corresponding to the Roman Empire (1st-4th centuries AD), the survey attests a new settlement during the early Byzantine period and a larger one in the late Byzantine period.
2.We have cleaned and documented all the sections of the Late-Classical fortification wall visible on the surface of the soil. The topographic relief, drafted with the GPS equipment, can be considered as an important step towards the complete reconstruction of the circuit after the plans published by Stählin in 1924 and by Missailidou-Despotidou in 1993.
3.The test excavation, a square of 5x5 meters to the south of the previous one, has revealed the foundations of a long North-South wall (almost 7 meters), pertaining to a big Hellenistic building. The wall is flanked on the eastern side by a floor on which we have found a thin level covered by the fallen tiles of the roof. The pottery lying on the floor dates the destruction of the building at the end of the 1st century BC.

Lera P., Οικονομίδης Σ., Παπαγιάννης Ά., Τσώνος Ά.

Η νεολιθική ειδωλοπλαστική στον Αλβανικό και στον Θεσσαλικό χώρο: αντιπαραβολές, συγκρίσεις, ταυτίσεις, διακρίσεις σε μια πολυδιάστατη παραγωγή και αναπαραγωγή της μορφής

Η παρούσα μελέτη έχει ως σκοπό να παρουσιάσει την ειδωλοπλαστική παραγωγή σε δυο διαφορετικά σημεία της Βαλκανικής, την Θεσσαλία και την Αλβανία, και να εντοπίσει τυπολογικές, κατασκευαστικές και ιδεολογικές αναφορές ως μέτρα σύγκρισης για την κατανόηση του φαινομένου μεταξύ δυο χώρων με τεκμηριωμένες επαφές κατά την Ύστερη και Τελική Νεολιθική Περίοδο. Η απεικόνιση της ανθρώπινης μορφής σε συνδυασμό με υβριδικά στοιχεία παρμένα από τον κόσμο των ζώων και του μύθου, μέσα από μοτίβα, διακοσμήσεις και τρισδιάστατες πλαστικές αναπαραστάσεις αποτελεί το επίκεντρο του ενδιαφέροντος τεχνητών/καλλιτεχνών, οι οποίοι στις δυο γεωγραφικές περιοχές δημιουργούν μια ποικιλία ειδωλίων με ομοιότητες και διαφορές, παράγοντας ιδιάζουσες τεχνοτροπίες με κοινά δομικά στοιχεία σε μεγάλο μέρος των Βαλκανίων.

Lis B., Batziou-Efstathiou A., Rückl Š., Kiriatzi E., Müller N.

Tracing mobility in prehistoric Central Greece

Proving human mobility in prehistory is not an easy task, since the available archaeological evidence can often be interpreted in a number of different ways. Moreover, tracing peoples' movement seems to be for a long time out of fashion, at least within the context of Aegean archaeology. Even some of the most unambiguous cases of human mobility have been restudied from the perspective of influence, emulation, and similar processes. We believe that technology is one of the few aspects of human activity that can be used successfully to trace mobility of people, in this case craftsmen, in archaeological contexts. Based on the particular mode of acquisition and spread of technological knowledge in general, we will argue that the presence of particular types of pottery in Lefkandi and Pefkakia, manufactured from local clays but following chaînes opératoires characteristic for non-local pottery traditions, is a strong evidence for movement of potters. The results we would like to present stem from a project entitled ""Potters on the move. Potters' mobility in Bronze and Early Iron Age Greece as a mechanism of dissemination for ceramic style and technology".

Lis Bartłomiej, Van Damme Trevor Matthew

A Preliminary Report on the Late Bronze Age Pottery from Ancient Eleon

In our paper, we will provide an overview of the Late Bronze Age ceramic sequence from the site of ancient Eleon in Boeotia. The focus will be on the ceramics of the Late Helladic IIIB and IIIC periods, which constitute the bulk of Late Bronze Age pottery found at the site so far, but we will briefly cover earlier periods as well. At ancient Eleon we have been able to isolate palatial deposits of both LH IIIB1 and IIIB2, and for the post palatial period, we have identified two LH IIIC Early horizons, and likewise two LH IIIC Middle phases. Thus, after only 3 excavation seasons, ancient Eleon appears to be one of the most important sites on the Greek mainland for investigating developments in pottery production and consumption before and after 1200 BC.

McNamee Calla

Interpreting Bronze Age Subsistence Practices at Mitrou, East Lokris through Microbotanical Residue Analysis

Until now the reconstruction of subsistence practices in the Aegean has relied heavily on the recovery and identification of charred macrobotanical remains from site contexts, typically storerooms. This type of reconstruction provides us with an understanding of foods available at an archaeological site, but it is heavily dependent on specific circumstances of preservation and it does not inform us directly about the staple resources processed or consumed at the site. Because of their common preservation on grinding implements and in ceramic containers, microbotanical remains such as starch grains and phytoliths provide a means to identify which staple resources contributed to the subsistence base and their relative importance. This paper presents the results of an analysis of starch grains and phytoliths extracted from ground stone artifacts from the prehistoric site of Mitrou, East Lokris. The occupation of Mitrou spans from the Final Neolithic to the Protogeometric period and provides an uninterrupted archaeological sequence that encompasses the rise and decline of Mycenaean palatial society and the subsequent transition from urban center to rural community. Using this well-defined cultural chronology, this study investigates variation in the use of staple resources at Mitrou through time and examines the relationship between changing subsistence practices, resource availability, and socio-political organization. The changes in subsistence patterns identified at Mitrou are discussed not only with respect to the

sociopolitical transitions at the site level, but are also considered with respect to the control and distribution of staple resources by palatial centers within the Aegean economy.

Meens Anna

Reconceptualizing the Greek Countryside: A Material Culture Perspective

The research I just started attempts to bring the countryside into focus, and more specifically the people who were living there. Over the years much survey pottery has been collected in various parts of Greece and by taking a comparative approach I think it will be possible to get a better understanding of who is living there in the Classical and Early Hellenistic period. The many sites that are scattered over the landscape in this period (more than in any other period) actually represent the homes of up to 25% of the population of a polis, people that have thus far largely escaped our attention. They have been separated from the rest of the population due to ancient and modern thought, that juxtaposes the urban and rural areas, whereas in reality both areas were interwoven; therefore this study is also an attempt at reintegration.

The domestic assemblages from the countryside will be classified and compared. The comparison is twofold; the rural pottery assemblage will be contrasted to the urban assemblage from the same region, but we can also compare the different assemblages trans regionally.

I selected seven regions for which I wish to undertake this analysis, all intensively surveyed and displaying various kinds of organization in the countryside and different levels of historical knowledge. The focus of this poster will be on the three regions in Central Greece and Thessaly; Akarnania, Boeotia and Magnesia respectively.

The rural consumption patterns might shed light on household behavior, taste, the wealth of a household and access to markets. This in turn, can contribute to the debate about the living conditions and status of the households living in the countryside, and how they participated in the wider Classical and Hellenistic Greek world.

Mylonopoulos Ioannis, Χαραμή Αλεξάνδρα

Unearthing the Earth-Shaker. New excavations at the sanctuary of Poseidon at Boeotian Onchestos

References to specific sanctuaries in the Homeric work are rare. Besides the well-known passages in the Iliad (16.225-239) and the Odyssey (14.327-329, 19.296-300) that convey the importance of the sanctuary of Zeus in Dodona during the Geometric and perhaps the Mycenaean period, Homeric epic addresses the sacred grove of the sanctuary of Poseidon in Boeotian Onchestos as well. In addition to the reference in the Catalogue of Ships (Il. 2.506), the Homeric Hymn to Apollo (229-238) describes a puzzling ritual in Poseidon's cult site that seems to have been connected to the examination of the fitness of young horses for drawing chariots. Despite the well-known importance of the sanctuaries of Athena Itonia, Zeus Karaios, and Apollo Ptoös as pan-Boeotian religious centers in the historical period, the selection of the sanctuary of Poseidon as the seat of the Boeotian League (koinon) suggests that this cult place never lost its importance in the Boeotian collective memory.

Compared to the importance of the sanctuary, however, its study through excavation has been rather occasional. Nevertheless, the brief rescue excavations – always under the aegis of the 9th Ephorate of Prehistoric and Classical Antiquities – at the modern site of Steni Mavromatiou confirmed that two areas between the 91st and 92nd km of the National Road from Athens to Lebadeia – at the southeast part of the Kopais lake, on a low relief between the valley of Thebes to the east and the city of Haliartos to the west – are associated with the ancient sanctuary of Poseidon. The summer of 2014 saw the beginning of Columbia University's excavation at the sanctuary of Poseidon under the auspices of the Archaeology Society at Athens and in collaboration with the 9th Ephorate of Prehistoric and Classical Antiquities. The campaign began with a survey that explored the two large areas (Site A: 6.064 m2; Site B: 10.323.87 m2) with the means of magnetic gradiometry, ground penetrating radar (GPR), and electrical resistance mapping techniques. It identified several points that are bound to become future foci of the project. Site A corresponds to the sanctuary's center, the site of the temple on a hill. Here, an impressive rectangular building with three, probably wooden, interior columns was explored. The structure dates back to the 6th century BCE and was enlarged in the late 4th or early 3rd century. Site B – situated in the plain next to the Kopais lake – corresponds to the sanctuary's administrative center and includes a large square building with an interior courtyard surrounded by colonnades. The survey also revealed the existence of additional buildings, one of which – a substantial round structure with a diameter of slightly over 40 m – remains a puzzle. The excavation yielded a rich array of finds: vases and vase-fragments (several bearing graffiti), numerous bronze objects (including a strigil), bronze and silver coins, weapons, objects associated with horse- and chariot races, and a Doric capital with traces of color from the 4th or 3rd century BCE.

The paper will present the results of the excavation's first campaign and attempt a first reconstruction of its ritual life between the 6th and the 3rd/2nd century BCE. In addition, the sanctuary will be placed, based on the finds, in a larger frame of sanctuaries in the broader area of ancient Haliartos and Thebes.

Orfanou Vaso, Doulgeri-Intzesiloglou Argyroula, Arachoviti Polyxeni

Copper-based technology in Early Iron Age Thessaly: the evidence from Pherae

A sample of some 300 copper-based votive offerings from the sanctuary of Enodia in ancient Pherae has been the focus of an archaeometric study which consisted Ms Orfanou's doctoral research at the Institute of Archaeology at UCL. Here, the overall results of the copper-based objects' scientific analysis are presented.

Starting point for this study was the exploration of the mode, organisation and standardisation of the production of copper and its alloys in ancient Pherae and Thessaly, and, in turn, in Early Iron Age Greece. In order to account for the above, emphasis was put on the technological choices as reflected in the finished objects' quantitative and qualitative investigation. Meanwhile, one crucible fragment has been included as well. Sampling criteria took into consideration the great variety of the different artefact types included in the excavated assemblage which are also reflected in the analysed sample itself. Finally, generated results have been brought together with already published analyses of similar and contemporary assemblages in order to explore the bigger picture of copper technology in early Greece. Results showed that bronze (Cu-Sn alloy) and leaded bronze have been the preferable copper alloys during the Protogeometric, Geometric and early Archaic periods at ancient Pherae, but also in the broader Greek region. Significant control took place during the process of alloying copper and the manufacturing of objects as certain artefact types showed quite distinct recipes. Furthermore, there is evidence to support that local alloying of copper took place, along with the exploitation of local copper ores at least in mainland Greece. Finally, tin additions in copper point to the production of freshly alloyed metal suggesting, thus, the regular inflow of tin in Greece and the Aegean during the Early Iron Age.

Reinders Reinder, Asderaki Eleni

Coinage and copper production in Achaia Phthiotis. Non-destructive analysis using X-ray fluorescence

In the early 3rd century BC four relatively small cities in Achaia Phthiotis - New Halos, Phthiotides Thebai, Peuma and Larisa Kremaste - struck bronze coins of good quality. The existence of these towns and their coinage imply a period of prosperity in Achaia Phthi¬otis in the early 3rd century BC, in which the population increased and there was consequently a need for small change.

In this paper the method of X-ray Fluorescence for the investigation of coins will be discussed and an overview and preliminary classification will be given of the coinage of the cities in Hellenistic times. Coins of the four cities, from the excavations at New Halos, were selected for XRF-analysis to determine their composition, to check the consistency of composition of the proposed groups of the classification and to discuss the assumed existence of a mint union. We also make an attempt to discuss provenance issues, as a preliminary hypothesis, based on certain elements detected in the main metal and the literature on existing ore sources in the Óthris Mountains.

Reingruber Agathe

The Initial Neolithic in Greece: Preceramic, Aceramic or Early Ceramic?

The relative chronology of the Early Neolithic period in Greece was established half a century ago by V. Milojčić and D. Theocharis. Beginning in 1952 the first sites of the Pre-Pottery Neolithic (PPN) were investigated by K. Kenyon (Jericho) and R. Braidwood (Jarmo) in the Near East, and later on an Aceramic site was asserted by J. Mellaart in Anatolia (Hacilar). Both concepts – that of the "Preceramic" and that of the "Aceramic" – were introduced to Greek research shortly thereafter (by V. Milojčić in 1956 and J.D. Evans in 1964 respectively). This earliest period in the Neolithic sequence of Greece is claimed for sites investigated in very small, often heavily disturbed trenches, with assumptions rather than facts being involved. Although himself a harsh critique of the radiocarbon dating method, Milojčić sent 12 charcoal samples to the radiocarbon laboratory in Heidelberg in 1959, not shying from effort and costs. Since the results did not fit into his system based on historical dates from the Near East and Egypt, Milojčić, unfortunately, never accepted the dates that were thousands of years older than expected (at that time the necessity for calibration had not been recognized yet). What exactly the terminology for these sites in a broader Aegean context (including Western Anatolia) could be and how exactly the transition from the Mesolithic to the Neolithic can be dated – according to both old and

new 14C-dates – will be discussed in this paper.

Simossi A., Papatheodorou G., Geraga M., Van de Moortel A., Christodoulou D., Iatrou M., Georgiou N., Micha P.

A preliminary marine geoarchaeological remote sensing survey around Mitrou islet

A marine remote sensing survey took place in the bay around Mitrou islet on the 4th and 5th of July 2014. The survey was planned and carried out by the Laboratory of Marine Geology and Physical Oceanography of the University of Patras in co-operation with Prof. Aleydis Van de Moortel of the University of Tennessee (Department of Classics) under the directorship of Dr. A. Simossi, Director of the Ephoreia of Underwater Antiquities. The marine remote sensing survey was designed: (i) to evaluate the coastal palaeogeographic development around Mitrou islet and the surrounding area in prehistoric times by studying the seismic stratigraphy of the recent sediments and (ii) to detect possible targets (surface and subsurface) of potential archaeological interest. The survey was conducted using a high resolution 'Chirp' Kongsberg Geopulse Plus sub-bottom profiler and a dual frequency EG&G side scan sonar. A DGPS type system was used for navigation and positioning.

Preliminary examination of the acoustic profiles showed that the seafloor substrate consists of a sedimentary sequence formed by parallel deposits of loose sediments. The maximum thickness of this sequence in the surveyed area is around 10m. Within the sediments numerous acoustic anomalies were detected that can be attributed to the presence of geofluids (i.e. acoustic turbid zones, gas pockets, gas plumes and enhanced reflectors). The detection of an active fault very close to the archaeological site of Mitrou islet suggests that tectonic activity contributed to the development of the local geomorphology. Furthermore, profiles collected close to the southwestern coastline of Mitrou islet have shown strong amplitude subsurface reflectors that probably are linked to elongated buried targets. The side scan sonar data have shown the existence of extended seafloor areas covered by coralligene formations. They also identified surface targets of potential interest on the basis of backscatter and shape characteristics. Sonographs acquired from the eastern coast of Mitrou islet probably show the offshore continuation of the archaeological site of the islet. The preliminary results of this small-scale marine remote sensing survey suggest that an additional survey is necessary with the addition of ground-truthing techniques. The re-investigation could either be a more detailed survey of parts of the previously surveyed area or an extension of the previously surveyed area. The latter will be crucial for the palaeogeographic reconstruction of Mitrou islet and its surrounding area.

Stissi Vladimir

Halos as a polycentric polis?

It has always been known that the inscriptions found in the territory of Halos or mentioning it do not seem to fit the archaeological finds very well, since several imply the existence of a functioning polis at moments there do not appear to be any remains of a city or central place. Only the short-lived early Hellenistic city offers a polis centre as one would expect, but we hardly have information about its institutional functioning. On the other hand, we do have quite some information about the classical and later Hellenistic town, presumably located at site now known as Magoula Plataniotiki, which however could not be linked to relevant archaeological material till recently.

Fortunately, excavation and survey by the 13th Ephorate and the universities of Groningen en Amsterdam, done over the last 20 years or so now do offer a good picture of life on the Magoula Plataniotiki in ancient times. It indeed seems this very small site (less than 10ha) was the centre of the polis from the Classical period onwards. However, it has also become clear that there is a large group of secondary centres spread over the likely territory of Halos. Some of these are not much smaller than the Magoula Plataniotiki, and many are fortified and/or lie on well-defendable locations; some have visible remains of monumental buildings. Their pottery always covers a long life span.

Considering the relative prominence of these secondary centres, and the absence of a real urban centre, or even a centre in general in some periods, one could perhaps argue that Halos was a (partly) polycentric polis. In this paper I want to evaluate the evidence supporting or weakening this interpretation, and to offer some ideas about the spatial and political organization of the territory of Halos from the Early Iron Age till the Roman period, also in comparison to other relevant sites and areas.

Van de Moortel Aleydis

Architectural Practices and the Formation of Elite Architecture at Mitrou at the Transition from the Middle to Late Helladic Period

This paper will present diachronic developments and synchronic variations in architectural practices at Mitrou from the

Middle Helladic period into Late Helladic IIIA. The focus will be on the construction of rubble walls, entrances, and floors, and the arrangement of space in the various buildings excavated at the site. A new typology of rubble wall construction will be proposed that helps clarify developments at the site.

Adopting Bourdieu's insight that social practices are reflections of a group's habitus, or internalized social norms and structures, I will first define the tradition of architectural practices and the organization of the built environment at Mitrou in the early Middle Helladic period. Then I will trace their development throughout the Prepalatial period, which sees the rise of a visible political elite at the site. In particular, I will investigate the effects on architectural practice of Mitrou's rise as a port-of-call in the trade network of Kolonna and A. Irini early in the Middle Helladic II phase; and the monumentalization of architecture and the built landscape by Mitrou's emerging elite early in the Late Helladic period. Following Giddens' dictum that history is made by knowledgeable individuals, and not by structures, I will examine how social groups may have manipulated knowledge of building practices acquired through trade networks to project their elevated status.

Van der Heul Jaime, Dijkstra Tamara

Reconstructing Hellenistic Halos

Hellenistic Halos, situated in southern Thessaly (Greece), was founded around 302 BC and abandoned following an earthquake around 265 BC. A long city wall encircled both the upper and lower town of Halos. A geometric street grid consisting of four avenues and a multitude of streets running east-west divided the lower city into 64 housing blocks and circa 1400 houses. Between 1978 and 2011 fieldwork carried out by the Groningen Institute of Archaeology and the 13th EPKA of Volos concentrated on eight private dwellings of Halos. This poster presents a proposal for the reconstruction of two of these houses, based on excavated foundations and architectural elements. We describe the process of reconstructing Hellenistic houses in several steps, starting from the reconstruction of the ground plan and resulting in a 3D visualization of the two houses. Key steps are highlighted to explain the choices made during the reconstruction. This poster aims to show the importance of well-founded reconstructions and to incite discussion in dealing with archaeological reconstructions.

Wiersma Corien

Magoúla Pavlína. A Middle Bronze Age site in the Soúrpi Plain

The University of Groningen and the 13th Ephorate of Prehistoric and Classical Antiquities have carried out a survey in Thessaly, in the area of Almirós and Soúrpi plains. Among the identified sites were several Bronze Age settlements, including a Middle Bronze Age settlement at Magoúla Pavlína. This settlement will be presented in the poster. The survey material from Magoúla Pavlína yielded many bone fragments, as well as chipped stone artefacts and ground stone tools. In addition, a great number of Middle Bronze Age sherds were recovered, among them Grey Minyan, Matt-Painted, Coarse ware and Fine ware, but also a selection of Early Bronze Age ceramics.

The research is carried out in collaboration with Dimitris Agnousiotis, Lia Karimali, Wietske Prummel, and H. Reinder Reinders

Αγνουσιώτης Δημήτρης, Αλεξάνδρου Σταματία, Βουζαξάκης Κωνσταντίνος

Νεότερες έρευνες στην περιοχή της αρχαίας Κορόπης

Ο αρχαιολογικός χώρος στο σύγχρονο οικισμό της Μπούφας του Πηλίου, οριοθετείται ανάμεσα στο ρέμα του Μπελεγρίνου και στο λόφο του Πύργου. Ο χώρος αυτός, με βάση τις επιγραφικές μαρτύριες, έχει συνδεθεί από την έρευνα με την αρχαία πόλη της Κορόπης. Μάλιστα, πριν από 100 χρόνια περίπου, ο Α. Σ. Αρβανιτόπουλος ανέσκαψε τμήμα του περιβόλου τεμένους του ιερού του Κοροπαίου Απόλλωνα και επεσήμανε την ύπαρξη του τείχους της πόλης. Δυστυχώς, τα επόμενα χρόνια που ακολούθησαν δεν διατηρήθηκε ούτε καν η ανάμνηση των σημείων, όπου εντοπίστηκαν τα μνημεία αυτά.

Ωστόσο, οι προσπάθειες τα τελευταία χρόνια εντείνονται με ορατά αποτελέσματα τόσο σε επίπεδο συγκέντρωσης όλων των διάσπαρτων αρχαιολογικών πληροφοριών από το παρελθόν, όσο και σε επίπεδο συσσώρευσης νεότερων δεδομένων, μέσω της όσο το δυνατόν καλύτερης οργάνωσης των σύγχρονων ερευνών. Σημαντική πηγή πληροφοριών αποτέλεσαν οι ανασκαφές που πραγματοποιήθηκαν στο πλαίσιο δημόσιων έργων, όπως η κατασκευή δικτύου μεταφοράς νερού από το φράγμα Παναγιώτικο στους οικισμούς του Πηλίου, οι σωστικές ανασκαφές σε οικόπεδα ιδιωτών, καθώς οι αυτοψίες με αφορμή τις αιτήσεις για διάφορα άλλα έργα.

Εξαιρετικά σημαντική αποδείχθηκε και η χρήση του Γεωγραφικού Συστήματος Πληροφοριών (G.I.S.) για τη διαχείριση όλων των αρχαιολογικών πληροφοριών, που εφαρμόζεται σε όλες τις περιοχές με αρχαιολογικό ενδιαφέρον στο Πήλιο. Έτσι, και στην περιοχή της Κορόπης με βάση την παραπάνω εφαρμογή έχει δημιουργηθεί ένα σημαντικό ψηφιακό αρχείο, όπου έχουν σηματοδοτηθεί ή οριοθετηθεί οι σημαντικότερες γνωστές αρχαιότητες του αρχαιολογικού χώρου και οι ανασκαφές, ενώ παράλληλα σηματοδοτούνται και οι θέσεις, όπου έχει πραγματοποιηθεί επιφανειακή έρευνα στο πλαίσιο αυτοψιών. Κύριος και άμεσος στόχος προς το παρόν είναι ο συνεχής εμπλουτισμός του συστήματος με νεότερα δεδομένα, γεγονός που θα συμβάλλει τόσο στην καλύτερη δυνατή προστασία και ανάδειξη του αρχαιολογικού χώρου όσο και στην κατανόηση και ερμηνεία του.

Αηδονά Ελίνα, Πολυμέρης Γιώργος, Κυπαρίσση - Αποστολίκα Νίνα

Αρχαιομαγνητική μελέτη καμένων δομών και χρονολόγησή τους με τη μέθοδο της θερμοφωταύγειας από τον νεολιθικό οικισμό της Μαγούλας Ίμβρου Πηγάδι (Όρια Θεσσαλίας-Φθιώτιδας)

Ο Αρχαιομαγνητισμός μελετά τις μεταβολές του μαγνητικού πεδίου κατά τους ιστορικούς και προϊστορικούς χρόνους δίνοντας σημαντικές πληροφορίες, τόσο για την χρονολόγηση του υπό μελέτη υλικού, όσο και για το αν οι καμένες δομές βρίσκονται in situ. Παρόλο που οι αρχαιολογικές έρευνες νεολιθικών οικισμών είναι πολυάριθμες στην Ελλάδα και ειδικά στην πεδιάδα της Θεσσαλίας, οι αρχαιομαγνητικές μελέτες δομών αυτής της εποχής είναι πολύ περιορισμένες. Στην παρούσα μελέτη εξετάζονται δείγματα από κλιβάνους που αποκαλύφθηκαν στην Μαγούλα Ίμβρου Πηγάδι που βρίσκεται στην νοτιοδυτική άκρη της θεσσαλικής πεδιάδας στα όρια με τη Φθιώτιδα. Συλλέχθηκαν συνολικά 17 προσανατολισμένα δείγματα από τα τοιχώματα των κλιβάνων και μελετήθηκαν με τη μέθοδο του αρχαιομαγνητισμού. Από τα αποτελέσματα προκύπτει ότι ορισμένα δείγματα δεν βρίσκονταν στην αρχική τους θέση και κατά συνέπεια δεν μπορούν να χρησιμοποιηθούν για τον προσδιορισμό της αρχαιοδιεύθυνσης. Από τα υπόλοιπα δείγματα μετά από απομαγνήτιση με εναλλασσόμενο πεδίο και θέρμανση έγινε ο υπολογισμός της αρχαιοδιεύθυνσης του μαγνητικού πεδίου. Η τιμή αυτή χρησιμοποιήθηκε για την αρχαιομαγνητική χρονολόγηση των κλιβάνων η οποία είναι σε πολύ καλή συμφωνία τόσο με την υπάρχουσα χρονολόγηση 14C όσο και με τις αρχαιολογικές ενδείξεις. Παράλληλα το ίδιο υλικό χρησιμοποιήθηκε για χρονολόγηση με την μέθοδο της θερμοφωταύγειας. Τα αποτελέσματα της ανάλυσης έδειξαν αντίστοιχη ηλικία (~5200 π.Χ). Παρόλα αυτά ορισμένα δείγματα υποδεικνύουν νεότερες ηλικίες (~4600 π.Χ). Η καινούρια αυτή χρονολόγηση δίνει πρόσθετα στοιχεία για την χρήση των κλιβάνων.

Αλεξίου Νεκταρία, Χατζηαγγελάκης Λεωνίδας

Νεολιθικά ειδώλια από τη δυτική Θεσσαλία: τα ειδώλια της θέσης Συκεών

Η παρούσα ανακοίνωση αφορά στην παρουσίαση της μελέτης και της στατιστικής επεξεργασίας των δεδομένων, των ανθρωπόμορφων και ζωόμορφων αναπαραστάσεων από τις ανασκαφικές έρευνες στη Μαγούλα «Ζευγαρολίβαδο» στον Συκεώνα του Ν. Καρδίτσας, στη Δυτική Θεσσαλία.

Οι αναπαραστάσεις μελετήθηκαν αναλυτικά βάσει συγκεκριμένων κριτηρίων που αφορούν μεταξύ άλλων στην πρώτη ύλη, στο χρώμα των επιφανειών, στο πλάσιμο, στη διακόσμηση, στην κατάσταση διατήρησης, στη θεματολογία, στην απόδοση του φύλου, των στάσεων, των χειρονομιών κ. α. Τα ειδώλια κατανεμήθηκαν στο χώρο και στο χρόνο και προσεγγίστηκαν συγκριτικά με την ειδωλοπλαστική ερευνημένων ανασκαφικά θέσεων από τη Θεσσαλία και τη Μακεδονία. Τα συμπεράσματα που προκύπτουν είναι σημαντικά καθ' όσον αποτυπώνουν τις ιδιαίτερες προτιμήσεις των κατασκευαστών με βασικό συντελεστή τη χρονική περίοδο δημιουργίας τους και εντάσσουν την ειδωλοπλαστική του Συκεώνα στην ευρύτερη πολιτισμική ενότητα της Δυτικής Θεσσαλίας.

Αλματζή Καλλιόπη

Αρχαιολογικά ευρήματα από τις ανασκαφές στην περιοχή της λίμνης Κάρλας

Για την ολοκλήρωση της κατασκευής του Συλλεκτήρα 6 έγινε τροποποίηση της αρχικής μελέτης, επειδή κατά μήκος του έχουν αποκαλυφθεί αρχαιότητες που θα διατηρηθούν με σκοπό την ανάδειξή τους. Η τροποποίηση ισχύει από τη Χ.Θ. 2+300 έως και 3+000 και οριοθετείται ΒΑ και βόρεια της αρχικής χάραξης του Σ6. Στα ΒΑ ακριβώς, λοιπόν, των κτιρίων Ζ και Θ της ΜΕΧΙΙΙ-ΥΕΧΙ, που είχαν ερευνηθεί τις προηγούμενες ανασκαφικές περιόδους και τα οποία θα αποσπαστούν, θα μεταφερθούν και θα αποτεθούν σε παρακείμενο χώρο, εντοπίστηκαν και ερευνήθηκαν είκοσι έξι (26) κιβωτιόσχημοι τάφοι της ΠΕΧΙΙΙ και της ΜΕΧΙΙΙ-ΥΕΧΙ, δύο (2) λιθοσωροί μπροστά από τις συστάδες των τάφων, τμήματα ενός κτιρίου της ΜΕΧ ΙΙΙ –ΥΕΧ Ι καθώς και τμήματα ενός άλλου της ελληνιστικής περιόδου.

Βαϊοπούλου Μαρία

Η Ύστερη Εποχή Χαλκού στην Δυτική Θεσσαλία: Νεώτερα Δεδομένα

Οι ανασκαφικές έρευνες της τελευταίας δεκαετίας έφεραν στο φως νέα στοιχεία τα οποία αλλάζουν τις γνώσεις μας όσον αφορά στην κατοίκηση και την διασπορά των οικισμών κατά την διάρκεια της Ύστερης Εποχής Χαλκού στην δυτική Θεσσαλία. Τα νεότερα δεδομένα ανατρέπουν πολλές από τις επικρατούσες μέχρι τώρα θεωρίες, οι περισσότερες των οποίων βασίσθηκαν είτε στην επιφανειακή έρευνα είτε στο ότι η γεωμορφολογία της περιοχής δίνει την εντύπωση της απομόνωσης της περιοχής από τον υπόλοιπο Ελλαδικό χώρο. Στην περούσα ανακοίνωση θα παρουσιασθούν οι θέσεις που ανασκάφηκαν τα τελευταία χρόνια και τα πρώτα συμπεράσματα σχετικά με τις Συνέχειες και Ασυνέχειες στην κατοίκηση, καθώς και η θέση των οικισμών σε σχέση με την γεωμορφολογία της περιοχής.

Βαξεβανόπουλος Μ., Μέλφος Β., Ιντζεσίλογλου Δουλγέρη Αργ., Σκαφιδά Ε., Βαβάλιου Μ., Ιντζεσίλογλου Χ.

Καταγραφή της αρχαίας λατομικής δραστηριότητας στην Περιφερειακή Ενότητα Μαγνησίας

Ένα από τα βασικότερα υλικά που χρησιμοποιούνται στην αρχαιότητα στη δόμηση κτηρίων, τειχών και άλλων κατασκευών είναι ο λίθος. Ό όρος «λίθος» αποτελεί μία γενική έννοια που περιλαμβάνει, όσον αφορά στη δόμηση, διάφορα πετρώματα, με κύρια το μάρμαρο και τον ασβεστόλιθο. Η απόληψη του λίθου πραγματοποιείται σε συγκεκριμένες περιοχές εμφάνισης των πετρωμάτων, στα λατομεία. Αν και δεν υπάρχουν πολλές αναφορές για τους τρόπους λατόμησης στην αρχαιότητα, τα υπολείμματά της στους χώρους των αρχαίων λατομείων προσφέρουν πολλά στοιχεία για την εξαγωγή συμπερασμάτων.

Στην παρούσα εργασία περιγράφονται περιοχές της Περιφερειακής Ενότητας Μαγνησίας, όπου παρατηρούνται ίχνη αρχαίας λατομικής δραστηριότητας. Η λατόμηση στις συγκεκριμένες περιοχές στόχευε στην απόληψη ογκόλιθων για οικοδομική κυρίως χρήση. Τα πετρώματα των λατομικών περιοχών μελετούνται ως προς την ορυκτολογική τους σύσταση, τα πετρογραφικά χαρακτηριστικά και τα ισότοπα C και O. Η μελέτη αυτή έχει στόχο τον εμπλουτισμό της βάσης δεδομένων, που χρησιμοποιείται στην ταύτιση αρχαίων λίθινων αντικειμένων με συγκεκριμένες πηγές προέλευσης των πρώτων υλών. Επίσης, δείγματα λίθων από συγκεκριμένους αρχαιολογικούς χώρους συσχετίζονται με πιθανές πηγές προέλευσης.

Βουζαξάκης Κωνσταντίνος

Πήλιον, ὦ Φιλύρης νυμφήιον…Η αρχαιολογική έρευνα σε ένα τόπο ξεχασμένο στους μύθους του.

Με δεδομένο ότι το πρώτο και κύριο μέλημα των πρόσφατων ερευνών στο νότιο Πήλιο, όπως παρουσιάστηκαν στο προηγούμενο (4ο) ΑΕΘΣΕ, υπήρξε η συγκέντρωση, η οργάνωση και η ταύτιση με την υπάρχουσα πλέον πραγματικότητα των λιγοστών, διάσπαρτων και ελλιπών αρχαιολογικών πληροφοριών, την τελευταία τριετία καταβλήθηκε προσπάθεια να πραγματοποιηθούν στοχευμένες και εστιασμένες αρχαιολογικές έρευνες, με σκοπό την πληρέστερη τεκμηρίωση των αρχαιολογικών δεδομένων σε επιμέρους περιοχές. Η αρχαιολογική έρευνα αυτή προχώρησε αργά, χωρίς ιδιαίτερη χρηματοδότηση και χωρίς να καταστεί δυνατό να ενταχθεί η περιοχή ή μέρος της σε κάποιο πρόγραμμα προβολής και ανάδειξης του αρχαιολογικού της αποθέματος, παρόλη την πολιτιστική και τουριστική ιδιαιτερότητα του τόπου. Κύρια μέσα διεξαγωγής της έρευνας υπήρξαν οι συχνότατες αρχαιολογικές αυτοψίες και περιοδείες σε ολόκληρη την περιοχή, η αξιοποίηση πληροφοριών που έδωσαν κάτοικοι της περιοχής μέσω της σταδιακής και επίπονης προσπάθειας για ανάπτυξη κατάλληλου και ευνοϊκού κλίματος, και οι σωστικού χαρακτήρα αρχαιολογικές ανασκαφές, το κόστος των οποίων επιβαρύνθηκαν κυρίως οι ιδιώτες ιδιοκτήτες των οικοπέδων, σύμφωνα με όσα προβλέπονται στην αρχαιολογική νομοθεσία.

Στο 5ο ΑΕΘΣΕ θα παρουσιαστούν συνοπτικά τα σημαντικότερα αποτελέσματα της έρευνας αυτής από την περιοχή της Αργαλαστής και του Χόρτου, τη Μηλίνα και τη Χοντρή Άμμο, τον Πλατανιά, την παραλία της Θεοτόκου, το Τισαίο όρος και το νησί των Τρικέρων, σε συνδυασμό με παλιότερες πληροφορίες και οργανωμένα με ένα σύγχρονο ψηφιακό σύστημα τεκμηρίωσης, που τα καθιστά εύκολα διαχειρίσιμα και άμεσα μεταβιβάσιμα στους μελλοντικούς ερευνητές.

Γεωργανάς Ιωάννης

Η Βοιωτία κατά την Πρώιμη Εποχή του Σιδήρου: μία ανασκόπηση

Παρόλο που η Βοιωτία έπαιξε έναν πολύ σημαντικό ρόλο κατά την Ύστερη Εποχή του Χαλκού, και οι γνώσεις μας γι΄ αυτή την περίοδο εμπλουτίζονται συνεχώς, κάτι τέτοιο δεν φαίνεται να ισχύει για την Πρώιμη Εποχή του Σιδήρου. Σκοπός της παρούσας ανακοίνωσης είναι μία πρώτη ανασύνθεση της ιστορίας της Βοιωτίας από τα τέλη του 13ου αι. ως τα τέλη του 8ου αι. π.Χ., μέσα από τα διαθέσιμα αρχαιολογικά δεδομένα.

Δακορώνια Φανουρία

Ο Ποσειδώνας στον Κύνο

Η συνύπαρξη στοιχείων θρησκευτικού και τελετουργικού χαρακτήρα στον Κύνο, μας επιτρέπει το συμπέρασμα ότι εδώ ασκείτο λατρεία του Ποσειδώνα ως κυρίαρχου των θαλασσών ήδη από την ΥΕΙΙΙΒ2 περίοδο και συνεχίζεται μέχρι τουλάχιστον την ΥΕΙΙΙΓ μέση. Το περιεχόμενο της ανακοίνωσης της ανακοίνωσης συνίσταται στην παρουσίαση και σχολιασμό αυτών των στοιχείων.

Δουλγέρη-Ιντζεσίλογλου Αργ., Ιντζεσίλογλου Χ., Αγνουσιώτης Δ., Αγγέλης Ι. , Αραχωβίτη Π., Γεωργίου Κ.,Ροντήρη Β., Σταμέλου Ε., Βουζαξάκης Κ., Αλματζή Κ.

Νέα αρχαιολογικά δεδομένα στο πλαίσιο Έργων ανάδειξης Μνημείων από την ΙΓ΄ ΕΠΚΑ: (α) αρχαίο θέατρο Δημητριάδος, (β) θολωτοί τάφοι Αερινού (γ) θολωτοί τάφοι Χλόης-Βελεστίνου

Κατά τα έτη 2010-2013 πραγματοποιήθηκαν από την ΙΓ΄ ΕΠΚΑ στην Περιφερειακή Ενότητα Μαγνησίας τρία σημαντικά έργα ανάδειξης Μνημείων και συγκεκριμένα (α) του Αρχαίου Θεάτρου Δημητριάδος, (β) των Θολωτών Τάφων στο Αερινό και (γ) των Θολωτών Τάφων στη Χλόη Βελεστίνου, στο πλαίσιο του ΕΣΠΑ, Επιχειρησιακού Προγράμματος «Θεσσαλίας – Στερεάς Ελλάδας – Ηπείρου, 2007-2013». Τα έργα αυτά, εκτός από την ίδια την ανάδειξη που έχει ως βασικό στόχο να καταστήσει τα Μνημεία επισκέψιμα για το κοινό, έδωσαν την ευκαιρία για πιο συστηματική επιστημονική τεκμηρίωσή τους, αλλά υπήρξαν αφορμή για την αποκάλυψη και νέων σημαντικών αρχαιολογικών δεδομένων.

Ελευθερίου Έρη, Καραγιαννόπουλος Χρήστος

Αγροτικό ιερό στην Ανάβρα Καρδίτσας. Πρώτη απόπειρα ερμηνείας της λατρείας μέσα από τα πήλινα ευρήματα

Κατά τη διάρκεια των εκσκαφών για την κατασκευή του οδικού άξονα «Αυτοκινητόδρομος Κεντρικής Ελλάδος Ε-65» τον Αύγουστο του 2010, στη θέση «Αλωνάκι» στα ΝΔ του χωριού Ανάβρα Καρδίτσας, ήρθαν στο φώς τα θεμέλια δύο μονόχωρων «οίκων» ενός αγροτικού ιερού, τα κατάλοιπα των οποίων παρουσιάστηκαν για πρώτη φορά στο 4ο ΑΕΘΣΕ. Το Μάρτιο του 2014, κατά την επανέναρξη των τεχνικών εργασιών κοντά στο ανατολικό όριο απαλλοτρίωσης του δρόμου, εντοπίστηκε και τρίτος «οίκος», η διερεύνηση του οποίου βρίσκεται ακόμη σε εξέλιξη. Το ιερό βρίσκεται στις νοτιοανατολικές παρυφές της οροσειράς των Αγράφων, στην περιοχή της αρχαίας τετράδας Θεσσαλιώτιδας, συνορεύοντας με την αρχαία Δολοπία. Στο εσωτερικό και στον περιβάλλοντα χώρο των κτισμάτων του ιερού εντοπίστηκε πολύ μεγάλος αριθμός από αναθήματα πήλινα, μεταλλικά και γυάλινα ποικίλων τύπων, που χρονολογούνται από τα τέλη του 7ου αι. έως και τον 3ο αι. π.Χ. Στην παρούσα ανακοίνωση παρουσιάζονται αποκλειστικά τα πήλινα ευρήματα, κατά κύριο λόγο ειδώλια και προτομές, και πιο συνοπτικά τα αγγεία και τα άλλα μικροαντικείμενα και γίνεται μία πρώτη απόπειρα ερμηνείας σχετικά με τις λατρευόμενες θεότητες στους χώρους του ιερού.

Ευσταθίου Δέσποινα

Καρατσάνταλι Αλμυρού: η οχύρωση στη θέση «Καστράκι» ή «Κάστρο»

Στο πλαίσιο του προγράμματος «Βελτίωση της προσβασιμότητας σε αρχαιολογικούς χώρους και μνημεία αρμοδιότητας της ΙΓ΄ ΕΠΚΑ στις περιφερειακές ενότητες Μαγνησίας και Βορείων Σποράδων», το οποίο διήρκεσε από τις 09/04/2013 έως τις 08/11/2013, πραγματοποιήθηκαν εργασίες καθαρισμού και αποψίλωσης στην οχυρωμένη θέση «Καστράκι» ή «Κάστρο», που βρίσκεται στην περιοχή Καρατσάνταλι του Αλμυρού και αποτελεί κηρυγμένο αρχαιολογικό χώρο. Η θέση «Καστράκι» ή «Κάστρο» ανήκει σε ένα σύμπλεγμα αρχαίων οχυρωμένων θέσεων σε ορεινές και ημιορεινές περιοχές στρατηγικής σημασίας στην οροσειρά της Όθρυος, οι οποίες χρονολογούνται από τις μέχρι τώρα επιφανειακές έρευνες στους κλασικούς-ελληνιστικούς χρόνους, ενώ για κάποιες από αυτές υπάρχουν ενδείξεις για πρωιμότερη, αλλά και για υστερότερη κατοίκηση που φτάνει έως και τα βυζαντινά χρόνια.

Η συγκεκριμένη οχύρωση καταλαμβάνει το πλάτωμα της κορυφής ενός χαμηλού λόφου περιμετρικά, ωστόσο ο καθαρισμός επικεντρώθηκε σε μία ζώνη κατά μήκος του τείχους από τα ανατολικά έως τα βορειοδυτικά. Τα ενδιαφέροντα αρχιτεκτονικά λείψανα που ήρθαν στο φως, μέχρι πρότινος κρυμμένα στην πυκνή βλάστηση, σώζονται σε διαφορετική κατάσταση διατήρησης και ανάγονται στους ύστερους κλασικούς-ελληνιστικούς χρόνους. Η κατοίκηση

όμως με βάσει τα επιφανειακά ευρήματα φαίνεται να φτάνει έως και τα βυζαντινά χρόνια.

Οι παραπάνω εργασίες μας έδωσαν τη δυνατότητα να σχηματίσουμε μια καλύτερη και λεπτομερέστερη εικόνα της οχύρωσης και επομένως καλύτερη γνώση και κατανόηση επιμέρους στοιχείων της, χρονολογικών και μη, τα οποία βοηθούν στη συγκριτική και πιο ολοκληρωμένη μελλοντική έρευνα γύρω από τις οχυρωμένες θέσεις της περιοχής του Αλμυρού.

Ζορμπά Μαρία, Καραγιάννης Χρήστος

Ταφικός Τύμβος Καραφύλλη, στη Δ.Ε. Μοσχολουρίου του Δ. Σοφάδων. Μια πρώτη παρουσίαση

Το καλοκαίρι του 2013, με αφορμή τη δράση αρχαιοκαπήλων, ξεκίνησαν οι ανασκαφικές εργασίες στον ταφικό τύμβο Καραφύλλη, στη Δ.Ε. Μοσχολουρίου του Δ. Σοφάδων. Κατά την διάρκεια της ανασκαφικής έρευνας εντοπίστηκαν δέκα (10) ταφές. Πρόκειται για κιβωτιόσχημους, κεραμοσκεπείς και εγχυτρισμούς. Επίσης, ήρθε στο φως, πήλινη κατασκευή, η οποία πιθανώς χρησίμευε για προσφορές. Ο εν λόγω τύμβος αποτελεί τμήμα του εκτεταμένου νεκροταφείου του αρχαίου Κιερίου. Με βάση τα κτερίσματα χρονολογείται κατά την ύστερη κλασική και ελληνιστική περίοδο.

Θεογιάννη Λ., Σοφιανού Φ., Τσιούκα Φ., Κασίδα Γ., Καραγιάννης Χ., Τηλιοπούλου Μ.

Τα εκπαιδευτικά προγράμματα του Αρχαιολογικού Μουσείου Καρδίτσας

Το Αρχαιολογικό Μουσείο Καρδίτσας, τα τελευταία χρόνια διοργανώνει εκπαιδευτικές δράσεις που απευθύνονται σε σχολικές ομάδες προσχολικής ηλικίας, δημοτικού και γυμνασίου. Στόχος των δράσεων αυτών είναι η εξοικείωση των παιδιών με τους χώρους του Μουσείου και η γνωριμία τους μέσα από βιωματικές δραστηριότητες με τα αρχαιολογικά ευρήματα της περιοχής στην οποία ζουν. Έτσι, τα παιδιά με αβίαστο και διασκεδαστικό τρόπο έρχονται σε επαφή με το ιστορικό και πολιτισμικό παρελθόν του τόπους τους.

Θεογιάννη Λευκή, Πανάγου Μαρία

Ένα Αρχαϊκό ιερό και νεκροταφείο στη θέση «Ντόβρες ή Ράχες» στην Αγία Τριάδα, Π.Ε. Καρδίτσας

Κατά τις εργασίες διάνοιξης του Αυτοκινητόδρομου Κεντρικής Ελλάδας Ε-65 στη θέση «Ντόβρες ή Ράχες» πλησίον του οικισμού Αγίας Τριάδας του Δήμου Σελλάνων Καρδίτσας, εντοπίστηκε μία σημαντική θέση της αρχαϊκής περιόδου. Στα λιγοστά σταθερά κατάλοιπα της θέσης εντάσσεται ένα τετράγωνο μονόχωρο κτίσμα. Η γειτνίαση του κτίσματος με νεκροταφείο, οι καύσεις, τα οστά ζώων και τα ευρήματα στις συγκεντρώσεις και στους αποθέτες περιμετρικά του χώρου, δηλώνουν την χθόνια λατρευτική ιδιότητα του κτίσματος.

Η θέση, παρά τα λιγοστά αρχιτεκτονικά κατάλοιπα που διατηρήθηκαν, έχει αποδώσει πλήθος ευρημάτων. Μεταξύ αυτών ιδιαίτερη μνεία θα γίνει στα ειδώλια και στην κεραμική.

Κύριο γνώρισμα της κεραμικής ανεξαρτήτου προέλευσής της είναι η μεγάλη αποσπασματικότητά της. Η μεγαλύτερη ποσότητα είναι προϊόν εγχώριας παραγωγής, η οποία προσπαθεί επιλεκτικά να μιμηθεί κάποια μεμονωμένα εισηγμένα σχήματα, και στρωματογραφικά συνυπάρχει με εισηγμένη κεραμική όχι μόνο αττική αλλά και από άλλα μεγάλα κέντρα παραγωγής του ελλαδικού χώρου. Κυριότεροι τύποι στη θέση είναι αγγεία πόσης (σκύφοι, κοτύλες, κύλικες), λεκανίδες, κιονωτοί κρατήρες, οινοχόες, σφαιρικές πυξίδες, κ.α.

Από μια πρώτη χρονολογική ταξινόμηση του συνόλου της εισηγμένης κεραμικής και των υπόλοιπων ευρημάτων, όπως τα κοσμήματα και τα ειδώλια, η χρήση της συγκεκριμένης θέσης χρονολογείται από τα τέλη του 7ου αι. π.Χ. έως και το πρώτο τέταρτο του 5ου αι π.Χ.

Στόχος της παρούσας ανακοίνωσης είναι καταρχήν η παρουσίαση του ανασκαφικού υλικού της θέσης και κατά δεύτερον η χρήση και η ερμηνευτική προσέγγισή του σε σχέση με το κτίσμα και το παρακείμενο νεκροταφείο, η οποία θα συμβάλλει με τη σειρά της στην καλύτερη κατανόηση του ιστορικού και πολιτιστικού παρελθόντος της περιοχής.

Καλλιοντζής Γιάννης

Η βάση των μουσών από τις Θεσπιές και νέες έρευνες στην κοιλάδα των Μουσών

Στην ανακοίνωση αυτή θα παρουσιαστούν νέα στοιχεία σχετικά με την βάση που έφερε τα χάλκινα αγάλματα των Μουσών από τις Θεσπιές καθώς και τα επιγράμματα τα οποία είχε συνθέσει ο Κορίνθιος ποιητής Όνεστος για κάθε μία από τις Μούσες. Θα παρουσιαστούν επίσης άλλες βάσεις αγαλμάτων οι οποίες προέρχονται από το ιερό των Μουσών

και θα γίνουν παρατηρήσεις σχετικά με την τοπογραφία του ιερού. Η ανακοίνωση αυτή αποτελεί αποτέλεσμα ενός κοινού προγράμματος της Εφορείας Αρχαιοτήτων Βοιωτίας και της Γαλλικής Σχολής Αθηνών.

Καλογιάννη Αιμιλία

Ιστορίες παιδιών, μικρές φωτιές κι ένα ουράνιο τόξο στο Μουσείο: εκπαιδευτικά προγράμματα στο "Αθανασάκειο" Αρχαιολογικό Μουσείο Βόλου

Οι προσανατολισμοί του σύγχρονου μουσείου συνοδοιπορούν με τις εξελίξεις στο χώρο της εκπαίδευσης και της κοινωνίας, όπως η ανάγκη για δια βίου μάθηση, η αναγνώριση της συμβολής της άτυπης στην τυπική εκπαίδευση, αλλά και η κοινωνική πίεση προς τα μουσεία για να λειτουργήσουν τελικά ως φορείς κοινωνικής ένταξης αντί αποκλεισμού. Το αποτέλεσμα αυτής της αμφίδρομης προσπάθειας για από κοινού προσέγγιση μουσείου και σχολείου είναι το ολοένα αυξανόμενο ενδιαφέρον σχολικών ομάδων να επισκεφτούν κάποιο μουσείο, συνήθως στο πλαίσιο εκπαιδευτικών προγραμμάτων.

Οι περιοδικές εκθέσεις που φιλοξενήθηκαν στο "Αθανασάκειο" Αρχαιολογικό Μουσείο Βόλου το χρονικό διάστημα 2012 - 2014 αλλά και οι εκδηλώσεις του Υπουργείου στις οποίες συμμετείχε το Μουσείο, έδωσαν την ευκαιρία για τον σχεδιασμό και την εφαρμογή εκπαιδευτικών προγραμμάτων με αφετηρία τα κατάλοιπα του υλικού πολιτισμού, σε μια προσέγγιση που επέτρεπε στα παιδιά να τα προσεγγίσουν βιωματικά, με βάση τα ιδιαίτερα ενδιαφέροντά τους.

Καραγιαννόπουλος Χρήστος

Ανασκαφή οικισμού Αρχαϊκών και Κλασικών χρόνων στη Φίλια, Π.Ε. Καρδίτσας. Πρώτη παρουσίαση

Με αφορμή τις εργασίες κατασκευής του Αυτοκινητόδρομου Κεντρικής Ελλάδας -Ε65, που εκτελέσθηκαν τα τελευταία χρόνια κοντά στη Φίλια Καρδίτσας, ερευνήθηκαν τα εκτεταμένα λείψανα τμήματος αρχαίου οικισμού. Η θέση εντοπισμού τους βρίσκεται στο ΝΑ τμήμα της πεδιάδας της Καρδίτσας και απέχει περί τα 2,8 χλμ. ΝΑ από το μεγάλο θεσσαλικό, ομοσπονδιακό, ιερό της Ιτωνίας - Αθηνάς. Η έρευνα στα κατώτερα επίπεδα έφερε στο φως κατάλοιπα κτισμάτων με αψιδωτή και ορθογώνια κάτοψη, ιδιαίτερα μεγάλων διαστάσεων, τα θεμέλια δύο κτιρίων (με ισχυρότερα αυτά του ενός) στα ανώτερα επίπεδα, καθώς και τμήμα λιθόστρωτου δρόμου, αρκετά μεγάλου πλάτους, με διαχρονική χρήση. Από ότι φαίνεται μέχρι τώρα ανασκάφηκε τμήμα από τον κεντρικό τομέα του οικισμού, καθώς αποκαλύφθηκε μεγάλος υπαίθριος, λιθόστρωτος, χώρος με πιθανή την ύπαρξη στοάς στη μία πλευρά του, ενώ εικάζεται και η παρουσία ιερού στην ίδια θέση. Ο συνδυασμός των παραπάνω στοιχείων μαζί με την προκαταρκτική εξέταση των κινητών ευρημάτων της ανασκαφής, ανάμεσα στα οποία ξεχωρίζει ο μεγάλος αριθμός πήλινων πηνίων και αγνύθων σε όλες τις περιόδους χρήσης, υποδεικνύει την ύπαρξη οικισμού ή κώμης, οι κάτοικοι της οποίας ίσως ασκούσαν μία συστηματική, βιοτεχνικού χαρακτήρα, παραγωγή νημάτων και υφασμάτων. Τα δε μεγάλου μεγέθους κτίσματα και οι υπαίθριοι χώροι παραπέμπουν αφενός σε χώρους κοινοτικής χρήσης, αφετέρου στην παρουσία κάποιας «ηγετικής» ομάδας ανθρώπων. Τα λείψανα του οικισμού τοποθετούνται χρονικά στο διάστημα από τον πρώιμο 6ο έως και τον 4ο αι. π.Χ. ενώ ίχνη χρήσης και κατοίκησης του χώρου -χωρίς την ύπαρξη λίθινων θεμελίων- διακρίνονται ήδη από τον 7ο αι. π.Χ.

Καράντζαλη Έφη

Ταυτοποίηση και χαρακτηρισμός της Πρώιμης Μυκηναϊκής περιόδου στον οικισμό Φραντζή στην κοιλάδα του Σπερχειού

Η κατοίκηση στον οικισμό Φραντζή στην κοιλάδα του Σπερχειού, όπως αναγνωρίστηκε από τα αρχαιολογικά δεδομένα που ήλθαν στο φως στο οικόπεδο Ντοκά, υπήρξε μακροχρόνια, από την ΜΕΙΙ έως το τέλος της μυκηναϊκής ανακτορικής περιόδου (ΥΕΙΙΙΒ2-πρώιμη ΙΙΙΓ). Τα διάσπαρτα αρχιτεκτονικά κατάλοιπα που αποκαλυφτήκαν κάτω από τη τελευταία περίοδο κατοίκησης στο οικόπεδο Ντοκά, ανήκουν στην πρώιμη Μυκηναϊκή περίοδο. Λόγω της μακροχρόνιας οικιστικής χρήσης του χώρου, το μεγαλύτερο τμήμα της πρώιμης μυκηναϊκής κεραμικής βρέθηκε στα επιχώματα κάτω από τα δάπεδα των δωματίων του μυκηναϊκού συγκροτήματος της ΥΕΙΙΙΒ/πρώιμης-ΙΙΙΓ περιόδου. Ωστόσο, κάποια «κλειστά» σύνολα κεραμεικής παρέχουν στοιχεία για την ταυτοποίηση των χαρακτηριστικών της πρώιμης μυκηναϊκής περιόδου στο Φραντζή. Στην γραπτή κεραμική υπερτερεί η μονόχρωμη κατηγορία κυρίως στα αγγεία εστίασης. Η ταινιωτή διακόσμηση είναι πιο συνηθισμένη σε μεγαλύτερα αγγεία, μεταφοράς και αποθήκευσης. Η άβαφη κεραμική είναι πολυπληθής, τόσο στα αγγεία εστίασης όσο και μεταφοράς/αποθήκευσης. Η γραπτή διακοσμημένη κεραμική είναι ελάχιστη, επείσακτη κυρίως, ενώ κάποια σχήματα αποτελούν παραλλαγές της τοπικής παραγωγής. Οι πρώτες αλλαγές ή καινοτομίες στην κλειστή ΜΕ κοινωνία στο Φραντζή εμφανίζονται στην μεταβατική ΜΕΙΙΙ-ΥΕ Ι

περίοδο. Κάποια ευρήματα φανερώνουν ότι η ζήτηση για νέα αντικείμενα οικιακής κεραμικής, που χαρακτηρίζει οικιστικά ηπειρωτικά σύνολα από το τέλος της ΜΕ μέχρι και την ΥΕΙΙΑ, υπάρχει και στο Φραντζή. Η υιοθέτηση νέων πρακτικών από την τοπική κοινωνία ανιχνεύεται αρχικά στην κεραμική παραγωγή της ΥΕ Ι-ΙΙ περιόδου, ενώ η εισαγωγή του μυκηναϊκού μοντέλου στο Φραντζή πραγματοποιήθηκε σταδιακά κατά την πρώιμη Μυκηναϊκή περίοδο. Η ΥΕΙΙ-ΙΙΙΑ1 αποτελεί την κύρια περίοδο αλλαγής και στροφής προς τις πρακτικές του μυκηναϊκού πολιτισμού, μέσω της παρουσίας χαρακτηριστικών επείσακτων αντικειμένων και της υιοθέτησης νέων σχημάτων και θεμάτων του μυκηναϊκού ρεπερτορίου από την τοπική παραγωγή. Ωστόσο, οι ιδιαιτερότητες της κεραμικής της πρώιμης Μυκηναϊκής περιόδου στη Φραντζή δείχνουν διαπραγμάτευση και υιοθέτηση μόνο επιθυμητών χαρακτηριστικών.

Καραπάνου Σοφία

Πρώτα αποτελέσματα από τις πρόσφατες ανασκαφές στις όχθες της αποξηρανθείσης λίμνης Κάρλας, ανατολική Θεσσαλία

Στην ανακοίνωση θα παρουσιαστούν οι αρχαιότητες που αποκαλύφθηκαν στις σωστικές ανασκαφές που διενήργησε η ΙΕ΄ ΕΠΚΑ στην ανατολική όχθη της αποξηρανθείσης στα 1962 λίμνης Κάρλας (αρχαία Βοιβηίς), με αφορμή τα έργα μερικής ανασύστασης του ταμιευτήρα της. Οι τέσσερις συνολικά θέσεις που ανασκάφηκαν βρίσκονται στην πορεία του Συλλεκτήρα 3, ο οποίος θα τροφοδοτήσει με νερό τη νέα λίμνη, και χρονολογούνται από τη Νεολιθική έως και την ελληνιστική περίοδο. Πρόκειται για ένα τμήμα οικισμού της Νεώτερης Νεολιθικής με περίβολο (Αμυγδαλή 1), ένα περίβολο της ΜΕΧ (Αμυγδαλή 3), μία αγροικία των ελληνιστικών χρόνων και ένα κλίβανο των ύστερων κλασικών-πρώιμων ελληνιστικών χρόνων για την όπτηση κεραμίδων στέγης (Αμυγδαλή 2) και μία μεγάλη αγροικία των ελληνιστικών χρόνων στη θέση Τσερλί (Καλαμάκι), που μας παρέχουν πληροφορίες για την πυκνότητα και το χαρακτήρα της κατοίκησης σε αυτή την μεθόριο περιοχή της θεσσαλικής πεδιάδας. Από τα κινητά ευρήματα των ανασκαφών, ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν οι σκύφοι με ανάγλυφη διακόσμηση που βρέθηκαν στην αγροικία της θέσης Τσερλί, πολλοί από αυτούς με μυθολογικές σκηνές, εισαγωγές από διάφορα κέντρα παραγωγής του ελληνιστικού κόσμου, αλλά και προϊόντα θεσσαλικών κεραμικών εργαστηρίων.

Κατακούτα Στέλλα, Βήτος Γεώργιος

Ανάγλυφοι σκύφοι από Φάρσαλα

Παρουσιάζονται τα όστρακα των ανάγλυφων σκύφων της ελληνιστικής περιόδου, που βρέθηκαν στις πρόσφατες εργασίες διαμόρφωσης και ανάδειξης του Κάστρου Φαρσάλων. Επιχειρείται η τυπολογική και χρονολογική προσέγγισή τους.

Κατακούτα Στέλλα, Σταματοπούλου Μαρία

Νέα στοιχεία για την άγνωστη πόλη της «Γκρέμουρας» (Άργισσα)

Στην παρούσα ανακοίνωση παρουσιάζονται ευρήματα και αρχειακό υλικό από τις παλαιές ανασκαφές στη θέση «Γκρέμουρα» (΄Αργισσα). Η μελέτη του αρχειακού υλικού των ανασκαφών του Η. Biesantz (1955-58) στα νεκροταφεία της περιοχής, ιδιαίτερα στον τύμβο της Σχισμένης Μαγούλας και ο εντοπισμός και μελέτη των ευρημάτων περισυλλογής του 1959 προσφέρουν σημαντικές πληροφορίες για μια αταύτιστη αρχαία πόλη και την επικράτειά της. Επιχειρείται μία επανεξέταση της σημασίας της θέσης λαμβάνοντας υπόψη και τα νεότερα δεδομένα.

Κατσάλη Σοφία, Βουζαρά Γαρυφαλλιά

Νεκροταφείο Ελληνιστικής εποχής στην περιοχή της αρχαίας Ανθηδόνας. Προκαταρκτική παρουσίαση

Με αφορμή την παρακολούθηση του έργου του Παραθεριστικού Οικοδομικού Συνεταιρισμού των Συνταξιούχων υπαλλήλων του Υπουργείου Γεωργίας «η Εστία» στα Λουκίσια (αρχαία Ανθηδόνα), ΔΕ Ανθηδόνας του Δήμου Χαλκιδέων από την πρώην ΙΑ΄ ΕΠΚΑ και τώρα Εφορεία Αρχαιοτήτων Εύβοιας, τον Οκτώβριο του 2014 αποκαλύφθηκαν σημαντικές αρχαιότητες. Συγκεκριμένα η ανασκαφική έρευνα απέδωσε τμήμα ταφικού περιβόλου και ταφές διαφόρων τύπων (κιβωτιόσχημος, κεραμοσκεπής, λακκοειδής κ.α.) με πλούσια κτερίσματα.

Η συγκεκριμένη ομιλία θα παρουσιάσει το σύνολο των μνημείων της περιοχής με βάση την έως τώρα αρχαιολογική έρευνα, θα εντάξει τα νέα ανασκαφικά δεδομένα στην τοπογραφία της αρχαίας Ανθηδόνας, με στόχο να ανασυνθέσει τα ταφικά έθιμα της περιοχής και παράλληλα να παρουσιάσει τα αρχιτεκτονικά κατάλοιπα μίας γνωστής από τις

γραμματειακές πηγές πόλης των ιστορικών χρόνων.

Κοσμά Μαρία

Το Πρωτοελλαδικό νεκροταφείο στη θέση Γκισούρι στα Νέα Στύρα Εύβοιας

Η περιβαλλοντικά ευνοημένη θαλάσσια περιοχή του Ευβοϊκού κόλπου με το πλήθος των φυσικών, υπήνεμων όρμων που λειτουργούσαν ως ασφαλή αγκυροβόλια, ευνόησε τις μετακινήσεις και την επικοινωνία των κατοίκων των Κυκλάδων και της Αττικής με τις βόρειες περιοχές κατά τη διάρκεια της Πρώιμης Εποχής του Χαλκού, οδηγώντας στην ανάπτυξη θέσεων που διατάσσονται κατά μήκος των ακτών της Στερεάς Ελλάδας και της Εύβοιας. Τα Νέα Στύρα στη Νότια Εύβοια εντοπισμένα από παλαιότερες επιφανειακές έρευνες ελληνικών και ξένων αποστολών, αποτέλεσαν έναν τέτοιο παράκτιο οικισμό της Πρώιμης Εποχής του Χαλκού, απέναντι σχεδόν από τον όρμο τουΜαραθώνα. Μετά από την ολοκλήρωση της ανασκαφής τριών συνολικά λακκοειδών τάφων με κτιστά τοιχώματα, πλευρική είσοδο και πρόθυρο στη θέση Γκισούρι των Νέων Στύρων, επιβεβαιώνεται ανασκαφικά, πλέον, η ύπαρξη αυτού του οικισμού. Από την πρόσφατη έρευνα προκύπτουν νέα σημαντικά δεδομένα για την ταφική αρχιτεκτονική στη Ν. Εύβοια, για την οποία οι έως σήμερα πληροφορίες ήταν πραγματικά πενιχρές και ασαφείς. Οι τάφοι των Νέων Στύρων διαφοροποιούνται από τον τύπο του απλού κιβωτιόσχημου τάφου που συναντάται νοτιότερα στην Εύβοια, στην περιοχή της Αγ. Πελαγίας στην Κάρυστο, αλλά και από τους κιβωτιόσχημους των Κυκλάδων, ενώ διαφορετική είναι και η σύλληψη σε σύγκριση με τους λαξευτούς τάφους της Μάνικας στην κεντρική Εύβοια. Από κατασκευαστικής άποψης, παρουσιάζουν μεγάλες ομοιότητες με τους αντίστοιχους στο Τσέπι και τον Αγ. Κοσμά. Σε περαιτέρω συγκρίσεις με τα παραπάνω νεκροταφεία της Αττικής, αλλά και με τα νεκροταφεία της Μάνικας, ωθεί η παρουσία εντυπωσιακών ταφικών προσφορών με έντονες υφολογικές επιδράσεις από τις Κυκλάδες (μαρμάρινα ειδώλια, μαρμάρινα-λίθινα αγγεία). Σύμφωνα με μαρτυρίες, εξάλλου, από την ίδια θέση, στα τέλη του 19ου αιώνα, προήλθαν, ως τυχαία ευρήματα, τρία μαρμάρινα κυκλαδικά ειδώλια κανονικού τύπου.

Κουνούκλας Πέτρος

Επί Κνημίδας προϊστορική τοπογραφία

Νέα στοιχεία της έρευνας στην περιοχή της Κνημίδας, όρους που αποτελεί το χώρο δράσης και ονοματοθεσίας των Επικνημιδίων Λοκρών, φωτίζουν την εικόνα της ανθρώπινης παρουσίας κατά τους προϊστορικούς χρόνους στην ανωτέρω περιοχή.

Κραχτοπούλου Α., Orengo H., Παλαιοχωρίτης Κ., Σταμάτη Α.

Αναδασμός της γης και πολιτισμικό τοπίο στον Κάμπο της Καρδίτσας

Ο κεντρικά σχεδιασμένος αναδασμός της γης στα πεδινά της Καρδίτσας στις αρχές της δεκατίας του 1970, με στόχο την προώθηση της εκτατικής, αρδευόμενης, μηχανικής καλλιέργειας, άλλαξε δραματικά τη μορφή του φυσικού και του πολιτισμικού τοπίου της περιοχής, αλλά και τον τρόπο πρόσληψής του τόσο από τους αρχαιολόγους όσο και από τους κατοίκους των τοπικών κοινοτήτων.

Ο πρώην Δήμος Κάμπου, στην καρδιά της πεδιάδας της δυτικής Θεσσαλίας, βρίθει αρχαιολογικών χώρων και μνημείων που χρονολογούνται από την Αρχαιότερη Νεολιθική μέχρι και τους Νεότερους χρόνους. Η καθημερινή αρχαιολογική πρακτική, στα πλαίσια του έργου της Εφορείας Αρχαιοτήτων Καρδίτσας, έκανε σαφές ότι πολλές αρχαιολογικές θέσεις, στην πλειοψηφία τους άγνωστες στην αρχαιολογική έρευνα, αλλοιώθηκαν ή ισοπεδώθηκαν μερικώς κατά τη διάρκεια του αναδασμού ή αμέσως μετά.

Η διαπίστωση αυτή ήταν το κίνητρο για την εντατικότερη διερεύνηση του πολιτισμικού τοπίου της περιοχής. Η συστηματική και πολυεπίπεδη τοπογραφική ανάλυση με τη συνδυασμένη χρήση αεροφωτογραφιών διαφόρων εποχών, δορυφορικών εικόνων, στατιστικής ανάλυσης, στοχευμένων επιτόπιων ελέγχων και μελέτη της επιφανειακής κεραμικής, παλαιοπεριβαλλοντικών δεδομένων και εθνο-ιστορικών πληροφοριών έδωσε εντυπωσιακά αποτελέσματα. Εντοπίστηκε ένας μεγάλος αριθμός οικισμών και ταφικών τύμβων διαφόρων εποχών, δίκτυα αρχαίων δρόμων και συστήματα χωραφιών που εμπλουτίζουν τον αρχαιολογικό χάρτη της περιοχής, προωθούν τη διεπιστημονική έρευνα, δημιουργούν το πολιτιστικό/περιβαλλοντικό πλαίσιο για τη μελλοντική αρχαιολογική και παλαιοπεριβαλλοντική έρευνα, και συμβάλλουν στην αποτελεσματικότερη διαχείριση και προστασία του πολιτισμικού πλούτου της περιοχής.

Κραχτοπούλου Α., Σοφιανού Φ., Αλεξίου Ν., Παπακώστα Χ., Χαρούλη Μ., Κωστοπούλου Φ., Χριστοφορίδη Ε.

Από τη Νεότερη Νεολιθική στη Μέση Εποχή του Χαλκού στους Μαυραχάδες και στους Αγίους Θεοδώρους της Καρδίτσας

Οι σωστικές ανασκαφές της Εφορείας Αρχαιοτήτων Καρδίτσας στα πλαίσια του έργου «Αυτοκινητόδρομος Κεντρικής Ελλάδας Ε65» αποκάλυψαν δύο επίπεδους εκτεταμένους οικισμούς της Νεότερης Νεολιθικής Ι και έναν οικισμό της Μέσης Εποχής του Χαλκού στις κτηματικές περιφέρειες των Μαυραχάδων του Δήμου Σοφάδων και των Αγίων Θεοδώρων του Δήμου Καρδίτσας. Ο επίπεδος εκτεταμένος οικισμός των Μαυραχάδων είναι ο πρώτος αυτού του είδους που εντοπίστηκε, αναγνωρίστηκε και ανασκάφηκε στη δυτική Θεσσαλία.

Η ανασκαφή στους Μαυραχάδες (θέση «Τατάρια») και στους Αγίους Θεοδώρους (θέση «Βουλγαρόλακα») έκανε σαφές ότι τουλάχιστον από την Νεότερη Νεολιθική Ι επίπεδοι, εκτεταμένοι οικισμοί συνυπάρχουν στο χώρο και στο χρόνο με μαγούλες στα πεδινά της δυτικής Θεσσαλίας, ανοίγοντας πολλά και εξαιρετικά ενδιαφέροντα ερωτήματα σχετικά με τη θεσσαλική Νεολιθική. Η εύρεση δυο ταφικών τεφροδόχων αγγείων στους Αγ. Θεοδώρους σε χώρους καθημερινής δραστηριότητας συνδέει συμβολικά τη ζωντανή κοινωνία με το προγονικό της παρελθόν.

Τα οικιστικά κατάλοιπα της Μέσης Εποχής του Χαλκού στους Μαυραχάδες (θέση «Πεντάρες») ορίζονται από τάφρο, ενώ η πληθώρα τμημάτων εσχάρας από κλιβάνους και τα παραμορφωμένα κατά το ψήσιμο αγγεία και τμήματα αγγείων παραπέμπουν σε εργαστηριακές δραστηριότητες και δίνουν νέες, πολύτιμες πληροφορίες για την κεραμική τεχνολογία και παραγωγή στη Θεσσαλία της Μέσης Εποχής του Χαλκού.

Κυριαζή Ό., Κίτσου Γ., Μπιλής Θ., Φάππας Ι.

Ορχομενός Μινύειος: μεταμορφώσεις και εξέλιξη ενός αστικού κέντρου στη βόρεια Βοιωτία

Ο αρχαιολογικός χώρος του βοιωτικού Ορχομενού παρουσιάζει μια σημαντική ιδιαιτερότητα, καθώς σε μικρή μόλις έκταση συνυπάρχουν αρμονικά μνημεία και οικιστικά κατάλοιπα δημόσιου και ιδιωτικού χαρακτήρα που καλύπτουν ένα ευρύτατο φάσμα των χρόνων της αρχαιότητας. Σημαντικός οικισμός κατά τη Νεολιθική περίοδο, αλλά και μεγάλο οικιστικό και κατόπιν ανακτορικό κέντρο κατά τους χρόνους της Εποχής του Χαλκού, ο Ορχομενός διατήρησε τη σημασία και την αίγλη του και στη μετέπειτα ιστορία του. Η πολεοδομική, ωστόσο, εξέλιξη και οι μεταμορφώσεις του οικιστικού του τοπίου στο πέρασμα των αιώνων δεν είναι πάντοτε σαφείς, καθώς η συνεχής κατοίκηση στο χώρο από τους νεολιθικούς χρόνους έως σήμερα έχει αλλοιώσει σημαντικά τη μορφή του. Στην ανακοίνωση αυτή και με βάση τις έρευνες που έχουν πραγματοποιηθεί στον Ορχομενό από τον 19ο αι. έως και σήμερα, επιχειρείται για πρώτη φορά η ανασύνθεση του ιστορικού του τοπίου στις διάφορες περιόδους της αρχαιότητας, μαζί με μια συνολική παρουσίαση των μνημείων του στην πρωταρχική τους μορφή και τη μεταγενέστερή τους διαμόρφωση.

Κυριακίδη Νικόλας, Zugmeyer Stéphanie, Πετρίδη Πλάτωνα

Πρόσφατες έρευνες για τις οχυρώσεις των Δελφών

Το 2013 και το 2014 πραγματοποιήθηκε επιφανειακή έρευνα στο τείχος (γνωστό ώς “οχύρωση του Φιλόμηλου”) που βρίσκεται πάνω από το Ιερό των Δελφών και κυριαρχεί στο χώρο. Συγκεντρώθηκε σχετικά άφθονο αρχαιολογικό υλικό που η μελέτη δείχνει τις περιόδους εγκατάστασης (κεραμική, νομίσματα) και πραγματοποιήθηκαν αποτυπώσεις των ορατών λειψάνων. Η μελέτη της οχύρωσης πήγε όσο μακριά μπορούσε χωρίς τη διενέργεια ανασκαφής. Η ανακάλυψη νέων λειψάνων και η εξέταση υπό νέο πρίσμα όλων όσων γνωρίζαμε ήδη μας επέτρεψε να ανανεώσουμε σημαντικά την αρχαιολογική και ιστορική συζήτηση επί των θεμάτων του μεγέθους και του σχήματος της οχύρωσης και της χρονολόγησης της, αλλά και των εσωτερικών και εξωτερικών κατασκευών

Μαζαράκης-Αινιάν Αλέξανδρος, Αλεξανδρίδου Αλεξάνδρα

Κεφάλα Σκιάθου: τα δεδομένα των Πρωτογεωμετρικών-Αρχαϊκών Χρόνων

Οι ανασκαφές στην Κεφάλα έφεραν στο φως πολυάριθμα στοιχεία που οδηγούν σε μια πρώτη θεώρηση της σημασίας της Σκιάθου κατά τους πρώιμους ιστορικούς και αρχαϊκούς χρόνους. Η Σκιάθος, όπως μαρτυρεί η κεραμική που συλλέχτηκε κατά τις έρευνές μας, συνδέεται πολιτισμικά τόσο με την Εύβοια όσο και τη Θεσσαλία, ενώ δε λείπουν οι ενδείξεις για επαφές με το Βόρειο Αιγαίο. Η αρχιτεκτονική εναρμονίζεται με αυτήν του ίδιου πολιτισμικού χώρου, όπως πιστοποιεί ένα ελλειψοειδές οικοδόμημα του 700 π.Χ., το οποίο μάλιστα συνδέεται με βιοτεχνικές δραστηριότητες (μεταξύ άλλων την κατεργασία μετάλλων). Στην ανακοίνωση θα επιχειρήσουμε μια σύνθεση όλων των δεδομένων για την πρώιμη περίοδο κατοίκησης του οικισμού, σε μια προσπάθεια της αποσαφήνισης του ρόλου που διαδραμάτισε η Κεφάλα εκείνην την περίοδο.

Μαζαράκης-Αινιάν, Αλέξανδρος, Δουλγέρη-Ιντζεσίλογλου Αργυρούλα

Ανασκαφές στην Κεφάλα Σκιάθου (2012-2014)

Στην ανακοίνωση θα παρουσιαστούν τα αποτελέσματα των τριών ανασκαφικών περιόδων στον οικισμό της Κεφάλας στη Σκιάθο (τα αποτελέσματα της επιφανειακής έρευνας που είχε προηγηθεί το 2009-2011 δημοσιεύονται στα πρακτικά του 4ου ΑΕΘΣΕ). Οι ανασκαφές επικεντρώθηκαν σε περιοχές σε επαφή με τον οχυρωματικό περίβολο, εντός και εκτός αυτού, καθώς και στην κορυφή του πλατώματος. Στην περιοχή Τ1.1 άρχισε να αποκαλύπτεται το τείχος καθώς και ένας ορθογώνιος χώρος που συνδέεται με αυτό. Αποκαλύφτηκε ένα εκτεταμένο στρώμα κεράμων και από κάτω από αυτό ένα στρώμα με πολυάριθμα αγγεία των κλασικών χρόνων. Στην περιοχή Τ1.3, όπου είχε πραγματοποιηθεί η «στρωματογραφική τομή», αποκαλύφθηκαν δύο οικοδομήματα, ένα ελλειψοειδές (Α) των πρώιμων αρχαϊκών χρόνων και ένας ορθογώνιος, ημιυπόγειος χώρος, Β. Στα βαθύτερα στρώματα εκτείνεται το εκτεταμένο στρώμα απόθεσης των Πρωτογεωμετρικών-Γεωμετρικών χρόνων, που χαρακτηρίζεται από τα πολυάριθμα όστρακα, τα κάρβουνα, τα οστά ζώων και τα αναρίθμητα όστρεα. Το στρώμα αυτό επιβεβαίωσε τη χρονολόγηση του τείχους (Τ1.3) γύρω στο 700 π.Χ. Στη ΒΔ γωνία του πλατώματος ερευνήθηκε η περιοχή γύρω από την πιθανή λατρευτική εστία που είχε ερευνηθεί παλαιότερα, δίχως ωστόσο να προκύψουν στοιχεία που θα επέτρεπαν την καλύτερη κατανόηση της χρήσης του χώρου. Στην «άνω πόλη» αποκαλύφθηκαν αρκετοί χώροι , που ορίζονται από ιδιαίτερα κακοχτισμένους τοίχους. Τα ευρήματα είναι ποικίλα και τα περισσότερα χρονολογούνται στην ελληνιστική περίοδο. Τέλος, ανασκάφτηκαν δύο παιδικοί εγχυτρισμοί του πρώιμου 5ου αι. π.Χ. στην παραλία του Ξάνεμου. Στην ανακοίνωση θα γίνει μια πρώτη προσπάθεια ερμηνείας του χαρακτήρα του οικισμού και του ρόλου που διαδραμάτισε τόσο την περίοδο της ίδρυσης των πόλεων στο Θερμαϊκό κόλπο και τη Χαλκιδική, όσο και αργότερα, όταν ιδρύθηκε η κλασική πόλη της Σκιάθου.

Μαλακασιώτη Ζωή, Βήτος Γεώργιος, Πανάγου Μαρία

Το νεκροταφείο της Εποχής του Σιδήρου στη θέση Αγριελιά Πλατάνου – Αλμυρού

Στη θέση «Αγριελιά» Δ.Δ. Πλατάνου, Δ. Αλμυρού, κατά τα έτη 1998-2002 στα πλαίσια της διαπλάτυνσης του οδικού άξονα Π.Α.Θ.Ε, πραγματοποιήθηκε σωστική ανασκαφή, που αποκάλυψε τμήμα νεκροταφείου της Εποχής του Σιδήρου. Η συστηματική μελέτη του υλικού της θέσης εντάσσεται στο πρόγραμμα συνεργασίας μεταξύ της ΙΓ΄ ΕΠΚΑ και του Πανεπιστημίου του Άμστερνταμ. Στην παρούσα ανακοίνωση θα παρουσιαστούν τα ανασκαφικά δεδομένα και θα επιχειρηθεί μια πρώτη προσέγγιση των ταφικών πρακτικών.

Μαλακασιώτη Ζωή , Βήτος Γιώργος, Πανάγου Μαρία

Θολωτός Πρωτογεωμετρικός τάφος στο Ελληνιστικό νεκροταφείο της Άλου

Στα πλαίσια σωστικών ανασκαφών (1990-1991) που πραγματοποιήθηκαν για την κατασκευή του ταινιόδρομου για τις ανάγκες του λατομείου της ΑΓΕΤ "Ηρακλής" στην περιοχή «Κεφάλωση» Δ.Δ. Πλατάνου, Δ. Αλμυρού, αποκαλύφθηκε τμήμα ελληνιστικού νεκροταφείου, στα όρια του οποίου εντοπίστηκε και ένας θολωτός Πρωτογεωμετρικός τάφος. Στο poster θα γίνει μια αναλυτική παρουσίαση αυτού του θολωτού τάφου (ανασκαφικά δεδομένα, κτερίσματα, προσπάθεια χρονολόγησής του).

Μανιδάκη Βασιλεία

Το Ελληνιστικό προσκήνιο του θεάτρου της Δημητριάδας

Στα πλαίσια του προγράμματος της ΙΓ΄ Εφορείας Προϊστορικών και Κλασσικών Αρχαιοτήτων, για την προστασία και ανάδειξη του Αρχαίου Θεάτρου Δημητριάδος μελετήθηκε και πραγματοποιήθηκε το 2013 η ανασύνθεση ενός τμήματος του ελληνιστικού προσκηνίου.

Η παρούσα ανακοίνωση απορρέει από εκείνη την μελέτη και αφορά την αρχιτεκτονική τεκμηρίωση της στοάς του ελληνιστικού προσκηνίου και την σχεδιαστική αποκατάσταση της αρχικής της μορφής.

Τα αρχιτεκτονικά κατάλοιπα της στοάς είναι εννέα αρχιτεκτονικά μέλη (ένας σπόνδυλος ημικίονα, θραύσματα από δύο κιονόκρανα, ένα επιστύλιο, τρεις συμφυείς λίθοι της ζωφόρου -τρίγλυφα μετόπες- και θραύσματα από δύο γείσα) τα οποία αναγνώρισε παλαιότερη και νεώτερη αρχαιολογική έρευνα. Αυτά τα λιγοστά αρχιτεκτονικά μέλη κατασκευασμένα από μαλακό πωρόλιθο, είναι γενικά σε κακή κατάσταση, κάποια από αυτά ιδιαίτερα φθαρμένα και με μεγάλη απώλεια της αρχικής τους μάζας.

Η τεκμηρίωση της αρχικής μορφής του συνόλου της στοάς του προσκηνίου βασίστηκε στην μελέτη του στυλοβάτη, ο οποίος σώζεται κατά χώραν. Ο στυλοβάτης είναι κατασκευασμένος από σκληρό ασβεστόλιθο και η επιφάνεια του διατηρείται σε σχετικά καλή κατάσταση. Μελετήθηκαν τα διατηρούμενα οικοδομικά στοιχεία, οι ορθογώνιες εντορμίες γόμφων, τα μοχλοβόθρια, οι χαραγμένες σημείες των οικοδόμων και οι αλλαγές στην εργασία λάξευσης της επιφάνειας για την τοποθέτηση, έδραση και στήριξη των ημικιόνων της στοάς.

Η μελέτη αποτελεί συμβολή στην αναπαράσταση του κατεστραμμένου προσκηνίου ελληνιστικής φάσης του θεάτρου της Δημητριάδος.

Μαστρογιαννοπούλου Βάγια

Η γραπτώς διακοσμημένη κεραμεική από το σπήλαιο Σαρακηνού Κωπαΐδας: παραδοσιακές-κοινωνικές πρακτικές στη Βοιωτία κατά τη Νεολιθική περίοδο

Η έρευνα των σπηλαίων έχει αποτελέσει τα τελευταία χρόνια ξεχωριστό πεδίο έρευνας και ερμηνευτικής άσκησης. Το σπήλαιο Σαρακηνού Κωπαΐδας, από τις μακροβιότερες ανασκαφές στην Ελλάδα, αποτελεί ένα από τα ελάχιστα σπήλαια της κεντρικής ηπειρωτικής χώρας, που συνάμα παρέχει την μακρύτερη στρωματογραφική ακολουθία για αυτή την περιοχή.

Η περιοχή της Βοιωτίας παραδοσιακά αντιμετωπίζεται ως μια κλειστή γεωγραφική ενότητα ανάμεσα στη Θεσσαλία και τη νότια Ελλάδα, παραβλέποντας τον αιγαιακό χώρο. Τα στοιχεία από το σπήλαιο Σαρακηνού, και σε συνδυασμό με πρόσφατες έρευνες στις όμορες περιοχές, επιτρέπουν την αναθεώρηση ορισμένων ζητημάτων σχετικών με την οικονομική και ιδεολογική συγκρότηση των τοπικών πληθυσμών αλλά και τους υπερ-τοπικούς συσχετισμούς τους. Με βάση τη γραπτή κεραμεική (Μέση και Νεότερη Νεολιθική), διερευνάται η ανθρώπινη δραστηριότητα στο πλαίσια του χώρου του σπηλαίου και της υπαίθρου, ως χώρων κοινόχρηστων. Συνάμα, μέσω της γραπτής κεραμεικής αναδεικνύονται περιστάσεις διαχείρισης του υλικού πολιτισμού και διαστάσεις που αυτός ενδεχομένως προσλάμβανε κατά την παρουσία του ανθρώπου εκτός του δομημένου χώρου των οικισμών.

Μπαρτσώκα Αγαθή

Θεσσαλικές λιθοτεχνίες της Μέσης Νεολιθικής. Η λιθοτεχνία της Μαγούλας Μπελίτσι

Η λιθοτεχνία της Μαγούλας Μπελίτσι στην περιοχή των Μικροθηβών του Ν.Μαγνησίας εναρμονίζεται με το ευρύτερο πλαίσιο των λιθοτεχνιών της Μέσης Νεολιθικής. Η ανάδειξη των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών της συμπληρώνει την εικόνα των λιθοτεχνιών της Δυτικής Θεσσαλίας διαφωτίζοντας άγνωστες πτυχές. Η ένταξη σε δια-περιφερειακά και ενδο-περιφερειακά συστήματα παραγωγής και ανταλλαγής καθορίζει και προσδιορίζει σε σημαντικό βαθμό τον ιδιαίτερο χαρακτήρα του οικισμού προσδίδοντας τα χαρακτηριστικά ενδιάμεσης θέσης. Η συνύπαρξη ενδοκοινοτικής λιθοτεχνικής δραστηριότητας και μη ολοκληρωμένων διαδικασίων κατασκευής εργαλείων συμπληρώνουν την εικόνα μιας κοινωνίας, όχι ιδιαίτερα αυτόνομης σε τεχνικό επίπεδο, που στηρίζεται περισσότερο σε δίκτυα προμήθειας υλών υψηλής ποιότητας και στο πλαίσιο αυτό η ανάπτυξη ιδιαίτερων σχέσεων και επαφών με οικισμούς της Δυτικής Θεσσαλίας, ιδιαίτερα του Αχιλλείου, θεωρείται αδιαμφισβήτητη. Οι αλλαγές στην εκμετάλλευση του περιβάλλοντος και στο σύστημα επικοινωνίας του οικισμού εγγράφονται με βεβαιότητα στο εργαλειακό φάσμα τεκμηριώνοντας μη εντατική αγροτική δραστηριότητα και άσκηση οικοτεχνικών δραστηριοτήτων.

Μωραϊτου Ιωάννα, Μιχαήλογλου Σοφία

Συντήρησης Έργον - Εκθέματα του νέου μουσείου Θήβας

Από την πρώτη μας επαφή με τον κόσμο του αρχαιολογικού μουσείου Θήβας, το καλοκαίρι του 1994, έως και σήμερα, ασχολούμαστε με την συντήρηση ποικίλων ανασκαφικών ευρημάτων. Το φάσμα των υλικών κατασκευής των αντικειμένων μεγάλο, ο βαθμός δυσκολίας διατήρησής τους, επίσης.

Σταδιακά το εργαστήριο εξοπλίστηκε με σύγχρονα μηχανήματα και ο τρόπος συντήρησης εξελίχθηκε και εμπλουτίστηκε με νέες μεθόδους , μέχρι να φτάσει στην σημερινή μορφή. Στα εργαστήρια συντήρησης κεραμικού, μετάλλου και λίθου, του νέου μουσείου τα οποία είναι από τα πιο εξελιγμένα, πλήρως εξοπλισμένα είμαστε σε θέση να διεκπεραιώσουμε την όποια «πρόκληση» συντήρησης παρουσιαστεί. Παράλληλα η ενημέρωσή μας για νέες μεθόδους και τεχνικές, η παρακολούθηση των εξελίξεων στον τομέα της συντήρησης, η εφαρμογή τους στην πράξη και η συμμετοχή μας σε συνέδρια, σεμινάρια, ημερίδες είναι συνεχής και αδιάλειπτη.

Καθ’ όλο το διάστημα απασχόλησής μας στο εργαστήριο, πραγματοποιήσαμε εργασίες συντήρησης σε μια πληθώρα αρχαιολογικών ευρημάτων, εκ των οποίων επιλέξαμε και προτείναμε ένα αξιόλογο σύνολο που εντάχθηκε στην

επανέκθεση του νέου μουσείου της πόλης μας. Δείγματα αυτών των αντικειμένων σας παρουσιάζουμε στην παρούσα ανακοίνωση.

Νικολάου Ελισάβετ., Καραχρήστος Βασίλης, Συρούκης Παναγιώτης

Το Έργο του Αρχαιολογικού Ινστιτούτου Θεσσαλικών Σπουδών 2006-2014

Θα παρουσιαστεί το έργο που επιτέλεσε το Αρχαιολογικό Ινστιτούτο Θεσσαλικών Σπουδών κατά την οκταετία 2006-2014. Την περίοδο αυτή το Ινστιτούτο ανέπτυξε πολυσχιδή δράση στον τομέα του πολιτισμού που περιλαμβάνει εκτός των άλλων ένα πλούσιο ανασκαφικό και εκδοτικό έργο, ερευνητικά και εκπαιδευτικά προγράμματα, πλήθος από πολιτιστικές δραστηριότητες και εκδηλώσεις κ.α.Στην ανακοίνωση θα παρουσιαστεί επίσης ο ψηφιακός Αρχαιολογικός Άτλαντας Θεσσαλίας (http://atlasthessalias.culture.gr/home.html) και θα γίνει ένας απολογισμός της διαδρομής του Αρχαιολογικού Ινστιτούτου Θεσσαλικών Σπουδών όλα αυτά τα χρόνια.

Ντάσιος Φώτης

Οχυρωμένος οικισμός των Μυκηναϊκών – Γεωμετρικών χρόνων στον όρμο «Συκιά» του κόλπου της Ιτέας

Η ανασκαφή ενός θαλαμοειδούς μυκηναϊκού τάφου με χρήση και στα πρώιμα γεωμετρικά χρόνια στην παραπάνω θέση οδήγησε στον εντοπισμό ενός οχυρωμένου οικισμού αντίστοιχων χρόνων. Εξετάζονται η οχύρωση και τα οικιστικά κατάλοιπα σε συνδυασμό με τα ευρήματα του τάφου και επισημαίνεται η σημασία της θέσης, ιδιαίτερα ως δείγματος «συνέχειας» ανάμεσα στη μυκηναϊκή και στην Πρώιμη Εποχή Σιδήρου στο τμήμα αυτό της παραλιακής Φωκίδας.

Οικονομίδης Σταύρος, Σκουμή Νέλλη

Η διαχρονική λατρεία στο Σπήλαιο της Νύμφης Κορώνειας Βοιωτίας από τους προϊστορικούς στους ιστορικούς χρόνους: τα Υστερομινωικά και Υστεροελλαδικά ευρήματα

Σύμφωνα με πρόσφατη έρευνα ευρήματα τα οποία ανάγονται στην Υστερομινωική και στην Υστεροελλαδική περίοδο, διευρύνουν τη γνώση μας για τη λατρευτική δραστηριότητα στο βοιωτικό σπήλαιο κατά μισή χιλιετία και προσδίδοντας στο σπήλαιο έναν χαρακτήρα διαχρονικό ανάμεσα σε δυο εποχές, την προϊστορική και την ιστορική, οι οποίες έτσι συνδέονται με μια κοινή λειτουργία, αυτή της λατρείας. Εδώ παρουσιάζονται τα ευρήματα της δεύτερης χιλιετίας π.Χ. και γίνεται προσπάθεια ανάλυσής τους κάτω από το πρίσμα μιας χρήσης του σπηλαίου η οποία αποδεικνύεται λατρευτική πριν τους Σκοτεινούς Χρόνους και πριν την κοινωνική και πολιτική ανακατάταξη που παρατηρείται στους πρώτους αιώνες της πρώτης χιλιετίας π.Χ. στη Βοιωτία.

Οικονόμου Δήμητρα, Κουρκούτη Πηνελόπη

Νεώτερες έρευνες στις αρχαίες Θεσπιές: ανασκαφικές εργασίες στα πλαίσια του έργου «Κατασκευή Οδού Καναβάρι- Διασταύρωση Θεσπιών- Δομβραίνα (Κορύνη)- Θίσβη- Πρόδρομος (με παράκαμψη Δομβραίνας)». Συμβολή στην τοπογραφία της πόλης

Απο την ανασκαφή που διενεργήθηκε στα πλαίσια του του έργου «Κατασκευή Οδού Καναβάρι- Διασταύρωση Θεσπιών- Δομβραίνα (Κορύνη)- Θίσβη- Πρόδρομος (με παράκαμψη Δομβραίνας)» εντός του αρχαιολογικού χώρου της αρχαίας πόλεως των Θεσπιών βγήκαν στο φως τμήματα οικιστικών καταλοίπων καθώς και των νεκροπόλεων των,ιστορικών χρόνων. Η πρόσφατη αυτή έρευνα της Εφορείας Αρχαιοτήτων Βοιωτίας, σε συνδυασμό με τα δεδομένα παλαιότερων ανασκαφών στην περιοχή μπορεί να οδηγήσει σε νέα συμπεράσματα για την έκταση της πόλης και τη διάταξη των νεκροταφείων της κατά τους ιστορικούς χρόνους. Αν και το ποσοστό των ταφών και των οικοδομικών καταλοίπων που ερευνήθηκε ήταν περιορισμένο, ωστόσο είναι αντιπροσωπευτικό μιας από τις σημαντικότερες πόλεις της Βοιωτίας.

Παλαιοθόδωρος Δημήτρης, Τριανταφυλλοπούλου Πέγκυ

Ταφικά σύνολα του 5ου αιώνα π.Χ. από νεκροταφείο των αρχαίων Παγασών

Το 2005, η ΙΓ΄Εφορία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων ανέσκαψε μια ομάδα επτά τάφων σε οικόπεδο της περιοχής Αϊβαλιώτικα, στις Παγασές (Δημητριάδα). Οι επτά ταφές ήταν ενταφιασμοί σε λίθινες σαρκοφάγους, που καλύπτονταν εσωτερικά με ερυθρό χρώμα. Οι τρεις πρώτοι τάφοι, στο βόρειο τμήμα του ανεσκαμμένου οικοπέδου,

χρονολογούνται μεταξύ 490 και 480 π.Χ. και περιείχαν αξιόλογους αριθμούς αττικών αγγείων, κυρίως μελανόμορφων ληκύθων, αλλά και ερυθρόμορφες κύλικες, μελανόμορφους αμφορείς, άβαφα αγγεία, μελαμβαφείς σκύφους, αλάβαστρα, στλεγγίδες και ειδώλια. Οι τάφοι 4-6, οι οποίοι βρίσκονται στο ΝΔ τμήμα του οικοπέδου είναι μεταγενέστεροι και χρονολογούνται μεταξύ 480 και 470 π.Χ. Στα ευρήματα, εκτός των πολυάριθμων μελανόμορφων ληκύθων, περιλαμβάνονται επίσης ειδώλια, άβαφα κλειστά αγγεία, ερυθρόμορφη λήκυθος και αλάβαστρα. Τέλος, ο τάφος 7, που χρονολογείται μεταξύ 460 και 450 π.Χ. ερυθρόμορφες και μελανόμορφες ληκύθους, ειδώλιο πτηνού και δύο ειδώλια γυναικών. Με 100 περίπου μελανόμορφα, ερυθρόμορφα και μελαμβαφή αγγεία, στην πλειοψηφία τους θρυμματισμένα αλλά σε σχετικά καλή κατάσταση, το συγκεκριμένο εύρημα αποτελεί το σημαντικότερο σύνολο αττικής κεραμικής που έχει ανασκαφεί στην Θεσσαλία.

Παναγιωτοπούλου Ελένη

Μελέτη της διατροφής στην Πρωτογεωμετρική Θεσσαλία με τη χρήση σταθερών ισοτόπων

Η παρούσα μελέτη επικεντρώνεται στην Πρώιμη Εποχή του Σιδήρου, και κυρίως την Πρωτογεωμετρική Εποχή που χρονολογείται στο 1100-900 π.Χ.. Ειδικότερα, εστιάζει στη μελέτη των διατροφικών συνηθειών πληθυσμών της Θεσσαλίας, κατά την περίοδο αυτή, με τη χρήση αναλύσεων σταθερών ισοτόπων στο κολλαγόνο των οστών. Οι αναλύσεις σταθερών ισοτόπων έχουν χρησιμοποιηθεί εκτεταμένα για την ανασύσταση της διατροφής αρχαίων πληθυσμών. Η εξέλιξη και τελειοποίηση της μεθόδου προσφέρει ένα σημαντικό εργαλείο στα χέρια των επιστημόνων, ενισχύοντας την έρευνα με νέα στοιχεία για την εξέταση αρχαιολογικών ερωτημάτων. Στην Ελλάδα οι συγκεκριμένες αναλύσεις έχουν χρησιμοποιηθεί ευρέως τις τελευταίες δεκαετίες καλύπτοντας ένα μεγάλο φάσμα αρχαιολογικών και ιστορικών περιόδων και θέσεων. Ωστόσο, η Θεσσαλία, κυρίως κατά την Πρωτογεωμετρική Εποχή έχει μελετηθεί ισοτοπικά λιγότερο από άλλες περιοχές του ελλαδικού χώρου. Εύφορη από την αρχαιότητα και πλούσια σε νερό και θρεπτικά συστατικά στο χώμα αποτελεί κατάλληλο πεδίο μελέτης για τη συγκεκριμένη έρευνα. Επομένως, η εργασία αυτή επιχειρεί να εμπλουτίσει την έρευνα περί διατροφικών συνηθειών κατά την Πρωτογεωμετρική Εποχή, με την ανασύσταση της διατροφής πληθυσμών προερχόμενοι από τις θέσεις Φάρσαλα, Άλος και Χλόη Βελεστίνου και να τοποθετήσει τη Θεσσαλία στο διαχρονικό φάσμα του Ελλαδικού χώρου.

Παπαδάκη Αθηνά

Το μουσείο πάει στα σχολεία: μουσειοσκευές με θέματα από την αρχαία Βοιωτία

Στην παρούσα ανακοίνωση παρουσιάζονται οι μουσειοσκευές που σχεδιάστηκαν και υλοποιήθηκαν από την ΕΦΑ Βοιωτίας από το 2012-2014, με σκοπό την προβολή της αρχαίας Βοιωτίας και τη βελτίωση της επικοινωνίας ανάμεσα στα σχολεία και στο μουσείο. Το συγκεκριμένο είδος πολιτιστικής εμπειρίας που παρέχεται με δανεισμό στα σχολεία, είναι ευέλικτο, ενθαρρύνει τη δημιουργικότητα και διευκολύνει την εκπαιδευτική διαδικασία. Κυρίως, όμως, εμβαθύνει με ευχάριστο τρόπο τις σχολικές γνώσεις και, δίνοντας το στίγμα της Βοιωτίας στο γενικότερο ιστορικό και πολιτιστικό πλαίσιο, ευνοεί την ευαισθητοποίηση των μαθητών σχετικά με την ιδιαίτερη πολιτιστική κληρονομιά της περιοχής. Οι επιλεγμένες θεματικές ενότητες των μουσειοσκευών παραπέμπουν σε συγκεκριμένα μνημεία και σημαντικές πτυχές του αρχαίου πολιτισμού της Βοιωτίας και ενθαρρύνουν την επίσκεψη στα μουσεία και στις συλλογές της Βοιωτίας. Συγκεκριμένα παρουσιάζονται οι Μουσειοσκευές με τους παρακάτω τίτλους:

1)«Ο Κώδων από το Καβίρειο»
2)«Οι Κόρες της Τανάγρας»
3)«Το χωμάτινο βιβλίο των Θεσπιών».

Παπακωνσταντίνου Μ. - Φ., Καράντζαλη Ε., Παπαγεωργίου Π., Μπουτσίδης Χ., Κραβαρίτη Α.

Πρόσφατα αρχαιολογικά δεδομένα για τη λατρευτική και ταφική χρήση του χώρου Στύρφακα και τον Σταυρό Λαμίας

Στο πλαίσιο κατασκευής του αυτοκινητόδρομου Κεντρικής Ελλάδας (Ε65) πραγματοποιήθηκαν από το 2011 έως το 2012 αρχαιολογικές έρευνες σε δύο διαφορετικά σημεία:

Α) Στη θέση «Παλιοχώρια» στα Στύρφακα, πάνω σε ένα από τα οδικά περάσματα της ΄Οθρυος μέσω του οποίου επιτυγχανόταν η επικοινωνία της κοιλάδας του Σπερχειού με την Θεσσαλία, εντοπίστηκε μια σημαντική εγκατάσταση ύστερων κλασικών και ελληνιστικών χρόνων, η οποία ταυτίζεται με ιερό της Δήμητρας και «παρέδρων» θεοτήτων. Μεταξύ των κινητών ευρημάτων συγκαταλέγονται ειδώλια, κεφαλή γυναικείας μορφής –Δήμητρας- με πόλο, σύμπλεγμα Πλούτωνα και Περσεφόνης, ενσφράγιστες αγνύθες και νομίσματα διαφόρων πόλεων, η παρουσία των οποίων υποδεικνύει έναν πολυσύχναστο πέρασμα. Μελαμβαφή όστρακα του τέλους του 5ου αι. π.Χ. με τα ονόματα

των αναθετών –ή χρηστών- καταδεικνύουν την αρχική χρήση του χώρου ως ιερού. Το ανατολικό συγκρότημα καταστράφηκε κατά την ύστερη αρχαιότητα (4ος-5ος αι. μ.Χ.) από την ίδρυση νεκροταφείου.

Β) Στη θέση «Μαγούλα Ποτιστικών», σε απόσταση 1 χλμ νοτιοδυτικά του Δ.Δ. Σταυρού Λαμίας, εντοπίστηκε ένα άγνωστο νεκροταφείο της ύστερης αρχαιότητας (4ος - 7ος αι. μ.Χ.) και μικρή συστάδα τάφων της Ύστερης Πρωτογεωμετρικής–Υπο-πρωτογεωμετρικής περιόδου. Συγκεκριμένα, αποκαλύφθηκαν τριάντα έξι λακκοειδείς (36) τάφοι υστερορωμαϊκών χρόνων, από τους οποίους οι δέκα τρεις (13) ήταν ακτέριστοι και οι είκοσι τρεις (23) κτερισμένοι με πήλινα αγγεία και κοσμήματα. Οι γεωμετρικοί τάφοι ανήκουν στους τύπους του λακκοειδούς και του κιβωτιόσχημου και μερικοί καλύπτονταν από λιθοσωρό. Περιείχαν ταφές κτερισμένες με αγγεία, σιδερένιες περόνες, σιδερένιο ξίφος, χρυσό ενώτιο κ.ά.

Παπακωνσταντίνου Μ. - Φ., Τιλελή Φ., Κουτσοκέρα Ν., Γιαννακοπούλου Ι.

Πρόσφατα αρχαιολογικά δεδομένα για την ευρύτερη περιοχή του αρχαίου Εχίνου

Οι σωστικές ανασκαφές στα βόρεια του Αχινού Δ. Στυλίδας (αρχαίος Εχίνος) σε διάφορα σημεία μιας έκτασης σε συνολικό μήκος δύο (2) χιλιομέτρων, κατά τα έτη 2008 - 2009 και 2011 - 2014, στο πλαίσιο κατασκευής του αυτοκινητοδρόμου ΠΑΘΕ, πιστοποίησαν την ταφική χρήση του χώρου κατά τους ιστορικούς χρόνους διαχρονικά και την εντατική αγροτική εκμετάλλευσή του στην ύστερη αρχαιότητα.

Δύο αποσπασματικά σωζόμενοι ταφικοί περίβολοι της ύστερης γεωμετρικής - πρώιμης αρχαϊκής περιόδου αποτελούν τα αρχαιότερα αποκαλυφθέντα ταφικά μνημεία. Ακολουθούν, χρονολογικά, συστάδες τάφων κλασικών έως και ρωμαϊκών χρόνων των συνήθων για την περιοχή ανά εποχή τύπων (κιβωτιόσχημοι, κεραμοσκεπείς καλυβίτες και λακκοειδείς) και σε περιορισμένο αριθμό λάρνακες, σαρκοφάγοι και εγχυτρισμοί. Οι ταφές ήταν κτερισμένες κυρίως με πήλινα αγγεία και ειδώλια ενώ η παρουσία των μετάλλινων κτερισμάτων σπανίζει.

Σε μεταγενέστερη της ταφικής χρήσης του χώρου περίοδο, ιδρύεται μια σειρά κτηρίων εκατέρωθεν ενός αρχαίου οδικού άξονα με κατεύθυνση Α-Δ. Συνολικά εντοπίστηκαν επτά κτήρια εκ των οποίων μόνο τα τρία διασώζουν την κάτοψή τους σε πλήρη μορφή. Από αυτά, το ένα ταυτίζεται με βιοτεχνική εγκατάσταση παραγωγής οίνου, είναι πολύχωρο και καλής διατήρησης με σωζόμενη σε μεγάλο ύψος τοιχοποιία. Τα υπόλοιπα, το ένα επίσης πολύχωρο και το άλλο τρίχωρο, ερμηνεύονται, σύμφωνα με μια πρώτη προσέγγιση του υλικού, ως αγροικίες.

Παπακωνσταντίνου Μαρία - Φωτεινή, Krapf Tobias

Μεσοελλαδικός οικισμός Αγίας Παρασκευής Λαμίας. Ανασκαφικές περίοδοι 2012-2013

Η συνέχιση της ανασκαφικής δραστηριότητας στον προϊστορικό οικισμό της Αγίας Παρασκευής Λαμίας (θέση 'Πλατάνια') κατά τα έτη 2012 και 2013 ανέδειξε τον κομβικό του ρόλο για την κοιλάδα του Σπερχειού και τον Μαλιακό κόλπο σε όλη τη διάρκεια της Μέσης Εποχής του Χαλκού με την αποκάλυψη τριών νέων κτιρίων οικιστικού χαρακτήρα. Δύο από αυτά τα κτίρια είναι αψιδωτά και όλα χρονολογούνται σε φάση πρωϊμότερη από τα έως τώρα γνωστά οικοδομήματα της ΜΕ ΙΙ / Πευκάκια 6 Μέσης φάσης (τα οποία παρουσιάστηκαν στο 4ο ΑΕΘΣΕ). Στο χώρο της αψίδας του κτιρίου 4 εντοπίστηκε κλειστό στρώμα καταστροφής από πεσμένες πλιθιές της ανωδομής με in situ αγγεία σε δύο διαδοχικά στρώματα κατοίκησης. Πρόκειται κυρίως για μεγάλα αποθηκευτικά αγγεία (πιθαμφορείς) με περίτεχνη αμαυρόχρωμη διακόσμηση του τοπικού ρυθμού (ονομαζόμενου Δ1β) διαφόρων σχημάτων, τα οποία μέχρι τώρα ήταν γνωστά μόνο από θραύσματα προερχόμενα από διάφορες ΜΕ θέσεις. Είναι πλέον ασφαλές να προτείνουμε ότι ο οικισμός στην Αγία Παρασκευή υπήρξε σημαντικό κέντρο παραγωγής αυτής της κεραμικής με μεγάλη ακτίνα επιρροής μέχρι και τον Παγασητικό κόλπο. Μικρά αγγεία πόσης, τόσο μινυακά όσο και εισηγμένα, τα οποία βρέθηκαν σε επαφή με τους πιθαμφορείς, επιτρέπουν την ακριβή χρονολόγηση του συνόλου στην φάση Πευκάκια 5.

Παπακωνσταντίνου Μαρία–Φωτεινή, Κουτσοκέρα Νικολέττα, Krapf Tobias

Πρόσφατα ανασκαφικά δεδομένα για τη Μεσοελλαδική κατοίκηση στον προϊστορικό οικισμό του Λιανοκλαδίου

Οι ανασκαφές της ΙΔ΄ Εφορείας Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων στον γνωστό από την βιβλιογραφία προϊστορικό γήλοφο του Λιανοκλαδίου κατά τα έτη 2006, 2007, 2009 και 2011, έφεραν στο φως οικοδομικά κατάλοιπα οικιστικού χαρακτήρα Μεσοελλαδικής εποχής στο κεντρικό τμήμα της ανώτερης επιφάνειας του εξάρματος. Διατάραξη, η οποία οφείλεται σε οικοδομική δραστηριότητα στους κλασικούς χρόνους, διαπιστώθηκε στα ανατολικά της ανεσκαμμένης περιοχής.

Αποκαλύφθηκαν δύο οικίες εκατέρωθεν δρόμου, μία αψιδωτή, μονόχωρη και μία ευθύγραμμη αποτελούμενη από τρεις χώρους, οι οποίοι επικοινωνούσαν μεταξύ τους με διάδρομο. Συγκέντρωση αποθηκευτικών πίθων και άλλων χρηστικών σκευών κατά χώραν, όπως και clay bins κατά μήκος του βόρειου τοίχου του ενός χώρου, συνηγορούν στην ταύτισή του με αποθήκη.

Η ενιαία φάση κατοίκησης στη Μεσοελλαδική περίοδο χαρακτηρίζεται από αμαυρόχρωμη κεραμική της γνωστής ως Δ1β κατηγορίας, με έντονα τοπικά χαρακτηριστικά. Στην κατηγορία των μινυακών επικρατούν τα γκρίζα τροχήλατα. Σύμφωνα με την κεραμική, η κατοίκηση στο συγκεκριμένο τμήμα του γηλόφου τοποθετείται στην ΜΕΧΙΙ. Η εύρεση σφονδυλιών, πηνίων, τριβείων, τριπτήρων και ικανού αριθμού εργαλείων κοπής από οψιανό και πυριτόλιθο, μαρτυρεί περαιτέρω την άσκηση οικιακών δραστηριοτήτων στο χώρο.

Παρτίδα Έλενα

Το αρχιτεκτονικό περιβάλλον του Φύσκου σ' ένα δίκτυο οχυρώσεων μεταξύ αρχαίας Λοκρίδας και Αιτωλίας

Με την τοπογραφία του αρχαίου Φύσκου (σημ. Μαλανδρίνο Φωκίδας) ασχολήθηκε, μεταξύ άλλων, ο Lucien Lerat στο δίτομο βιβλίο του «Οι Λοκροί της Δύσης». Δεκαετίες αργότερα (1987) μια Ολλανδική αποστολή επιφανειακής έρευνας στην επικράτεια της αρχαίας Αιτωλίας κατέγραψε θέσεις αρχαιολογικού ενδιαφέροντος στην περιοχή Μαλανδρίνου. Έκτοτε η έρευνα επικεντρώθηκε σε επιγραφικά κείμενα που συντείνουν στην επιβεβαίωση του τοπωνυμίου. Εμείς θα προσεγγίσουμε συνολικά και θα επιχειρήσουμε να συνδέσουμε -με ορισμένες δικές μας παρατηρήσεις- τα αρχαία αρχιτεκτονικά κατάλοιπα στο Μαλανδρίνο, με έμφαση στα λιγότερο γνωστά, εν μέρει καλυμμένα από το σύγχρονο οικισμό.

Εντάσσουμε το ρωμαλέο τείχος του Φύσκου σ' ένα ευρύτερο αμυντικό-οχυρωματικό δίκτυο, το οποίο παρουσιάζει ενδιαφέρον από πλευράς διάταξης, αποκαλύπτοντας –κατά την άποψή μας- καλομελετημένο σχεδιασμό εκ μέρους των αρχιτεκτόνων της αρχαιότητας. Στο δίκτυο τούτο συμπεριλαμβάνεται μια θέση που εντοπίσαμε πρόσφατα.

Πεντεδέκα Α., Κυπαρίσση-Αποστολίκα Ν., Χαμηλάκης Γ., Καζνέση Α., Κατσαρού Σ.

Κουτρουλού Μαγούλα: η πιλοτική πετρογραφική εξέταση της κεραμικής και των ειδωλίων

Η εν εξελίξει ανασκαφή στο νεολιθικό οικισμό της Κουτρουλού Μαγούλας στο Νέο Μοναστήρι έχει φέρει στο φως μια σειρά από σημαντικά ευρήματα. Εκτός από τα σημαντικά αρχιτεκτονικά κατάλοιπα, η θέση έχει να παρουσιάσει ένα πλούσιο ρεπερτόριο κεραμικής τυπικής για τη Μέση Νεολιθική στη Θεσσαλία, σε συνδυασμό με το μοναδικό εύρημα των περίπου 300 στρωματογραφημένων ειδωλίων. Μια πιλοτική μελέτη πετρογραφικής ανάλυσης, μετά από τυπολογική και μακροσκοπική μελέτη και σε συνδυασμό με δειγματοληψία πρώτων υλών, επέτρεψε το χαρακτηρισμό και τη μερική ανακατασκευή της *εγχειρηματικής αλυσίδας* που χαρακτηρίζει την τοπική παραγωγή τόσο των αγγείων όσο και των ειδωλίων. Η εφαρμογή της κεραμικής πετρογραφίας στη μελέτη της κεραμικής και των ειδωλίων κατέδειξε την τοπική παραγωγή της πλειονότητας των τεχνέργων, καθώς και τη χρήση ενός περιορισμένου αριθμού 'συνταγών' στην τοπική παραγωγή αγγείων και ειδωλίων, ενώ τα λίγα επείσακτα τέχνεργα (αγγεία ή ειδώλια) πιθανότατα προέρχονται από την ευρύτερη περιοχή της θέσης. Επιπλέον, κατέστη εφικτή η παρατήρηση στοιχείων που σχετίζονται με όλα τα στάδια της κεραμικής παραγωγής (επιλογή και επεξεργασία πρώτων υλών, τεχνικές κατασκευής κι επεξεργασίας της επιφάνειας, όπτηση), καθιστώντας έτσι πιο κατανοητές τις τεχνολογικές επιλογές των νεολιθικών κεραμέων.

Πετρόχειλος Νικόλαος, Ψάλτη Αθανασία

Τα νέα ευρήματα από την ανασκαφή στην "ιερή γη του Απόλλωνος" - Δελφοί

Στην παρούσα ανακοίνωση παρουσιάζονται τα νέα ευρήματα που ήρθαν στο φως κατά την περίοδο διετία 2012-2014 στην περιοχή που καλύπτει ο παραδοσιακός ελαιώνας των Δελφών και της Άμφισσας, η οποία κατά την αρχαιότητα ταυτιζόταν με την ιερή γη του Απόλλωνος.

Ραπτόπουλος Σωτήρης

Κτηνοτροφική εγκατάσταση Ελληνιστικών χρόνων στην περιοχή του Γαλαξειδίου

Στην περιοχή του Αγίου Αθανασίου Γαλαξειδίου, εγγύτατα στην περιοχή της Ακρόπολης των Προϊστορικών χρόνων και νοτιοδυτικά του οικισμού των Πέντε Ορίων, εντοπίζονται ο πύργος και οι ημιυπαίθριοι –κάποτε- χώροι σταυλισμού

μιας κτηνοτροφικής εγκατάστασης των ελληνιστικών χρόνων. Τα έθνη της Δυτικής Λοκρίδας είναι, κατά βάσιν, έθνη που στηρίζουν την οικονομία τους στην κτηνοτροφία. Έμφαση δίνεται στην προσπάθεια να υπάρξει αυτάρκεια, ακόμη και μέσα από την διαδικασία της εισαγωγής σχετικών νομοθετικών πλαισίων, που αφορούν την ρύθμιση υποχρεώσεων, αλλά και τον περιορισμό των αγροτικών και κτηνοτροφικών δαπανών (βλ., π.χ., I.G. IX, 3. 748, col. I, col. II, col. III, IG IX,1² 3:717 και IG IX,1² 3:669).

Ραπτόπουλος Σωτήρης

Ένδεκα επιγραφικά λήμματα από τη Φωκίδα στο νέο I.G., fasciculum 6, Phocis

Παρουσιάζονται ένδεκα επιγραφικά λήμματα, που συνέταξα στο πλαίσιο της επικείμενης έκδοσης. Αφορούν νέα επιγραφικά ευρήματα από την αρχαία Φωκίδα, αλλά και παλαιά ευρήματα που φωτίζονται με νέο τρόπο. Ξεχωρίζουν το ενεπίγραφο βάθρο του αυτοκράτορα Γαλλιηνού από το Δίστομο, οι επιγραφές του «Ιερού των βράχων» της Φωκικής Αντίκυρας, αναθηματική επιγραφή από το Δίστομο, οι «οδηγίες κατασκευαστή» στα πρανή της Κασταλίας Κρήνης των Δελφών.

Ροντήρη Βάσω, Ασδεράκη Ελένη

Η «διαχείριση» της γραπτής και μονόχρωμης κεραμικής της Νεολιθικής Θεσσαλίας: Τεχνολογία και προέλευση

Οι ερευνητικές δυνατότητες της Νεολιθικής Κεραμικής έχουν επανειλημμένα τονιστεί από τους αρχαιολόγους που ασχολούνται τα τελευταία χρόνια με το αντικείμενο αυτό. Στη Θεσσαλία η πυκνότητα των νεολιθικών οικισμών προσφέρει ένα επιπλέον εργαλείο μελέτης της νεολιθικής κεραμικής σε θέματα τεχνολογίας και προέλευσης. Η παρούσα ανακοίνωση εξετάζει τα αποτελέσματα μακροσκοπικών αναλύσεων υλικού κεραμικής τεχνολογίας της Μέσης Νεολιθικής περιόδου από διαφορετικές θέσεις της Θεσσαλίας με σκοπό την περαιτέρω διερεύνηση θεμάτων παραγωγής, προέλευσης και διακίνησης της κεραμικής μέσα από πειραματικές μη καταστροφικές αναλύσεις επίθετης «πάστας», χρωστικών και επιχρισμάτων στην επιφάνεια των νεολιθικών οστράκων.

Οι μη καταστροφικές αναλύσεις έγιναν με XRF, στα εργαστήρια συντήρησης της ΙΓ΄ ΕΠΚΑ και κατέστη δυνατό να ταυτοποιηθούν οι χρωστικές, καθώς επίσης και συγκεκριμένα ιχνοστοιχεία τα οποία διαφοροποιούν τα όστρακα μεταξύ τους και ίσως είναι μια πρώτη ένδειξη του τόπου προέλευσης τους.

Ροντήρη Βάσω, Βουζαξάκης Κωνσταντίνος

Νεώτερες ανασκαφικές έρευνες στη Μαγούλα Ζερέλια

Οι δύο λίμνες γνωστές ως Μικρό και Μεγάλο Ζερέλι στους πρόποδες της Όθρυος αποτέλεσαν ένα οικοσύστημα ελκυστικό για τον άνθρωπο, όπως αποδεικνύεται από την ύπαρξη της ομώνυμης γνωστής προϊστορικής θέσης Μαγούλα Ζερέλια και του νεολιθικού οικισμού στη θέση Καρατσάνταλι. Τις δύο αυτές θέσεις επέλεξαν το Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας (Τμήμα ΙΑΚΑ) και η ΙΓ' ΕΠΚΑ να εντάξουν σε κοινό ερευνητικό πρόγραμμα (2005-2014) με σκοπό την αναζήτηση νέων στοιχείων για τις πρώιμες φάσεις κατοίκησης, αλλά και τη διερεύνηση των σχέσεων και της επικοινωνίας των νεολιθικών οικισμών στην περιοχή μέσα από τη διακίνηση των προϊόντων του υλικού πολιτισμού. Η Μαγούλα Ζερέλια ερευνήθηκε στις αρχές του 20ου αι. από τους Άγγλους αρχαιολόγους Wace και Thompson. Τα πορίσματα της έρευνας τοποθέτησαν την πρώτη εγκατάσταση των ανθρώπων στην περιοχή περίπου στις αρχές της Μέσης Νεολιθικής περιόδου, οπότε και θεωρείται πιθανόν οι δύο οικισμοί Καρατσάνταλι και Ζερέλια να συνυπήρξαν για ένα διάστημα. Στη συνέχεια, τα Ζερέλια εξακολούθησαν να κατοικούνται σε όλη τη διάρκεια της Νεολιθικής και της Εποχής του Χαλκού (6η- 4η χιλιετία π.Χ), αλλά και στα ιστορικά χρόνια.

Τα αποτελέσματα της ανασκαφικής έρευνας της ΙΓ' ΕΠΚΑ στη Μαγούλα Ζερέλια από το 2005 έως το 2008 παρουσιάστηκαν στο 2ο και 3ο ΑΕΘΣΕ. Ο χαρακτήρας της ήταν και εξακολουθεί να είναι καθαρά στρωματογραφικός, σε μια προσπάθεια να ανιχνευτούν οι διαδοχικές φάσεις κατοίκησης του χώρου. Στη διάρκεια των ετών αυτών η ανασκαφή αναπτύχθηκε σε μία τομή στη ΝΑ πλαγιά της Μαγούλας και έφερε στο φως κατάλοιπα της Πρώιμης και της Μέσης Χαλκοκρατίας, αλλά και των ιστορικών χρόνων. Στην παρούσα ανακοίνωση παρουσιάζονται κατά κύριο λόγο τα αποτελέσματα της ανασκαφικής έρευνας στις δοκιμαστικές τομές που πραγματοποιήθηκαν στο ΝΑ άνδηρο της Μαγούλας για τα έτη 2009 έως 2014 προκειμένου να διερευνηθούν τα νεολιθικά στρώματα του οικισμού, σύμφωνα με τα πορίσματα της επιφανειακής έρευνας του 2005. Το πρόγραμμα, το οποίο διεξάγεται από το Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας και την ΙΓ΄ΕΠΚΑ, θα συνεχιστεί και το 2015 και θα ολοκληρωθεί με τη δημοσίευση των αποτελεσμάτων της επιφανειακής και της ανασκαφικής έρευνας.

Ροντήρη Βάσω, Ευσταθίου Δέσποινα

Η υλοποίηση του έργου «Βελτίωση της προσβασιμότητας σε αρχαιολογικούς χώρους και μνημεία αρμοδιότητας της ΙΓ΄ ΕΠΚΑ» στην περιοχή του Αλμυρού

Η υλοποίηση του προγράμματος της Γενικής Γραμματείας Πολιτισμού του Υπουργείου Πολιτισμού και Αθλητισμού «Βελτίωση της προσβασιμότητας σε αρχαιολογικούς χώρους και μνημεία αρμοδιότητας της ΙΓ΄ ΕΠΚΑ στις περιφερειακές ενότητες Μαγνησίας και Σποράδων», το οποίο διήρκεσε από τις 09/04/2013 έως τις 08/11/2013 στην περιοχή του Αλμυρού, έγινε σε συνεργασία της παραπάνω Εφορείας και της Μη Κυβερνητικής Εθελοντικής Περιβαλλοντικής Ομάδας «Εν Δράσει» με έδρα τον Αλμυρό, στο πλαίσιο του ΕΣΠΑ 2007-2013.

Κατά τη διάρκεια του 7μηνου προγράμματος πραγματοποιήθηκαν κατά κύριο λόγο εργασίες καθαρισμού και αποψίλωσης στους αρχαιολογικούς χώρους, καθώς και εργασίες καλλωπισμού, τακτοποίησης και καταγραφής αρχαιολογικού υλικού στο Γιαννοπούλειο Αρχαιολογικό Μουσείου Αλμυρού (αύλειος χώρος και αποθήκες) και στις αποθήκες μέσα στην πόλη του Αλμυρού. Στο έργο αυτό πήραν μέρος αρχαιολόγοι, εργατοτεχνικό και φυλακτικό προσωπικό, το οποίο κάλυψε πλήρως τις ανάγκες και τους στόχους του. Συγκεκριμένα, έγιναν εργασίες στον αρχαιολογικό χώρο της Άλου στη θέση «Κεφάλωση», στον αρχαιολογικό χώρο της οχυρωμένης θέσης «Καστράκι» ή «Κάστρο» στο Καρατσάνταλι, στο Γιαννοπούλειο Αρχαιολογικό Μουσείο του Αλμυρού και στην αποθήκη κινητών ευρημάτων της ΙΓ΄ ΕΠΚΑ στην πόλη του Αλμυρού. Σημαντική υπήρξε η συμβολή και η αρωγή του προσωπικού που προσλήφθηκε στην ανασκαφική έρευνα στη «Μαγούλα Ζερέλια», σε συνεργασία του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας (Τμήμα ΙΑΚΑ) και της ΙΓ΄ ΕΠΚΑ και στην ανασκαφική έρευνα στη «Μαγούλα Πλατανιώτικη», σε συνεργασία του Ολλανδικού Ινστιτούτου Αθηνών και της ΙΓ΄ ΕΠΚΑ. Τα πορίσματα από την υλοποίηση του παραπάνω προγράμματος παρουσιάζονται στην παρούσα ανακοίνωση τοίχου.

Ρουσιώτη Δήμητρα

Ερευνώντας τις δομές εξουσίας στη Μυκηναϊκή Θεσσαλία: η χρήση των θολοτών τάφων

Τα τελευταία χρόνια νέες ανασκαφικές έρευνες πρόσθεσαν σημαντικά στοιχεία για την περιοχή της Θεσσαλίας κατά τη Μυκηναϊκή εποχή και επαναπροσδιόρισαν τις πολύπλευρες σχέσεις της με τα γνωστά διοικητικά κέντρα της νότιας Ελλάδας. Με την παρουσίαση αυτή επιχειρείται μια προσέγγιση της ανάδειξης δομών εξουσίας στην περιοχή μέσα από την συνολική αξιολόγηση των διαθέσιμων στοιχείων για τους θολωτούς τάφους που βρίσκονται τόσο στην παράκτια ζώνη, όσο και στα ενδότερα της Θεσσαλίας. Διερευνώντας παραμέτρους όπως τα αρχιτεκτονικά στοιχεία των τάφων, το τοπογραφικό και χρονολογικό τους πλαίσιο, τον κινητό εξοπλισμό και την πιθανή προέλευσή του, θα επιχειρηθεί η ανασύνθεση των μηχανισμών διακοινοτικής επικοινωνίας μεταξύ της Θεσσαλίας και της Μυκηναϊκής νότιας Ελλάδας, καθώς και του βαθμού επίδρασης του ανακτορικού ιδεολογικού υπόβαθρου.

Σαρρής Α., Καλογηροπούλου Ε., Kalayci T., Simon F., Donati J. , Cuenca-Garciá C., Cantoro G., Μανατάκη Μ., Βουζαξάκης Κ., Ροντήρη Β., Αραχωβίτη Π., Ευσταθίου Δ., Σταμέλου Ε., Αλματζή Κ.

Μία νέα οπτική στο τοπίο και στην οικιστική οργάνωση της Νεολιθικής Θεσσαλίας μέσα από τη συνεισφορά των γεωφυσικών διασκοπήσεων

Για περισσότερο από έναν αιώνα η μελέτη της Θεσσαλίας έχει καθορίσει τις μεθοδολογικές και θεωρητικές προσεγγίσεις της Νεολιθικής έρευνας στην Ελλάδα. Η πυκνότητα και η εγγύτητα των θέσεων δημιουργεί ένα ξεχωριστό οικιστικό τοπίο για τη μελέτη και κατανόηση της οργάνωσης και αλληλεπίδρασης σύγχρονων αγροτοκτηνοτροφικών κοινωνιών. Παράλληλα, τα νέα ευρήματα έχουν εισάγει νέες διαστάσεις στη χρήση του Νεολιθικού χώρουν στην υπό εξέταση περιοχή, εμπλουτίζουν το αναλυτικό μας πρίσμα προς τη διαμόρφωση ανομοιόμορφων κοινωνικών σχηματισμών και εγείρουν ποικίλες και ενδιαφέρουσες ερμηνευτικές επιλογές.

Τα τελευταία χρόνια βρίσκεται σε εξέλιξη μια ερευνητική προσπάθεια που αποσκοπεί στη μελέτη του τοπίου και τις πρακτικές εγκατάστασης που αναπτύχθηκαν στην περιοχή (με έμφαση την παράκτια ενδοχώρα της ανατολικής Θεσσαλίας) κατά τη διάρκεια της Νεολιθικής περιόδου. Με την εφαρμογή καινοτόμων τεχνολογιών, όπως η γεωφυσική διασκόπηση με διαφορετικούς αισθητήρες, η αεροφωτογράφηση με UAV και η δορυφορική τηλεπισκόπηση με τα πιο προηγμένα δορυφορικά συστήματα, η παρούσα έρευνα αναδεικνύει τις δυνατότητες ενός εκτεταμένου και συστηματικού προγράμματος που προβάλλει την πολυμορφία και τη συνθετότητα της κατοίκησης στη λεκάνη της Νεολιθικής Θεσσαλίας.

Η στόχευση του προγράμματος στις μαγούλες και τους χαμηλούς γηλόφους καταδεικνύει την διαφορετικότητα και τη

πολυπλοκότητα των οικιστικών τάσεων οι οποίες ενδεχομένως να διαδραμάτισαν καθοριστικό ρόλο στη διαμόρφωση των ενδοκοινοτικών και διακοινοτικών κοινωνικών δυναμικών σε τοπική κλίμακα.

Σελέκου Μαρία

Οι Υστεροαρχαϊκοί τάφοι του νεκροταφείου της Τριανταφυλλιάς Λιβανατών στην Οπουντία Λοκρίδα. Σύνθεση των δεδομένων

Το νεκροταφείο στη θέση Τριανταφυλλιά Λιβανατών στην περιοχή της Οπουντίας Λοκρίδας τοποθετείται περίπου 2 χιλ. δυτικά των σημερινών Λιβανατών, στο λιμάνι του αρχαίου Οπούντα, τον Κύνο. Αποκαλύφθηκε το 1981 – 1982 και έφερε στο φως 80 συνολικά τάφους που χρονολογούνται από τα υστεροαρχαϊκά χρόνια έως και τον 2ο αι. π.Χ. Το νεκροταφείο παρουσιάζει την ιδιαιτερότητα της αποκλειστικής ταφής των ενηλίκων μέσα σε μεγάλους πίθους (65 συνολικά) και σε μικρότερα αγγεία για τα παιδιά (14). Μοναδική υπήρξε μία πυρά.

Στην παρούσα μελέτη θα παρουσιαστούν οι υστεροαρχαϊκοί τάφοι του νεκροταφείου με τα κτερίσματά τους. Θα γίνει αναφορά στον τρόπο διάταξης των τάφων και ανάπτυξης του νεκροταφείου. Θα εξεταστούν τα κτερίσματα κατά είδη (κεραμική, μετάλλινα αντικείμενα, πολεμικός εξοπλισμός, κ.ά.), καθώς και η τυπολογία των ταφικών πίθων. Η προσέγγισή των κτερισμάτων θα είναι συνθετική με βάση κυρίως την κεραμική, αλλά και τα δεδομένα των τάφων, τις έως τώρα δημοσιεύσεις, τις αρχαίες πηγές και τα ιστορικά γεγονότα.

Μέσα από τη σύνθεση των δεδομένων θα εξαχθούν συμπεράσματα για την ερμηνευτική προσέγγιση των κτερισμάτων, τις ταφικές πρακτικές των κατοίκων του οικισμού των υστεροαρχαϊκών χρόνων, τις καλλιτεχνικές τους προτιμήσεις και σχέσεις με τους γειτονικούς οικισμούς και τις εμπορικές συναλλαγές τους. Θα πραγματοποιηθεί μια πρώτη δημογραφική προσέγγιση με βάση την οστεολογική μελέτη και τα είδη των κτερισμάτων. Τέλος, θα διατυπωθούν γενικές απόψεις και διαπιστώσεις για τους κατοίκους του οικισμού της Τριανταφυλλιάς Λιβανατών της Οπουντίας Λοκρίδας κατά την υστεροαρχαϊκή περίοδο.

Σεμερτζίδου Άννα, Τηλιοπούλου Μαργαρίτα

Συντήρηση ευρημάτων από τμήμα νεκροταφείου της Αρχαίας Πέλιννας

Ανάρτηση δύο(2) poster με θέμα τη συντήρηση εβδομήντα οκτώ (78) πήλινων κυρίως ευρημάτων. Παρουσιάζεται με φωτογραφικό υλικό, η κατάσταση διατήρησης πριν τις επεμβάσεις συντήρησης και μετά από αυτές, χωρίς την αισθητική αποκατάσταση των αντικειμένων.

Τα αντικείμενα ήρθαν στο φως κατά την αποκάλυψη τμήματος νεκροταφείου της αρχαίας Πέλιννας, στο πλαίσιο κατασκευής της νέας Ε.Ο. Τρικάλων – Λάρισας στον κόμβο Πετροπόρου.

Σεμερτζίδου Άννα, Τηλιοπούλου Μαργαρίτα

Συντήρηση ευρημάτων ρωμαϊκών τάφων αρχαιολογικού χώρου Γόμφων, θέση Επισκοπή Μουζακίου Καρδίτσας

Ανάρτηση δύο ανακοινώσεων τοίχου με θέμα τη συντήρηση γυάλινων, μετάλλινων και λίθινων ευρημάτων. Παρουσιάζεται με φωτογραφικό υλικό, η κατάσταση διατήρησης πριν από τις επεμβάσεις συντήρησης και μετά από αυτές.

Τα αρχαιολογικά δεδομένα των αντικειμένων θα παρουσιάσει με ανακοίνωση ο αρχαιολόγος Δημήτρης Αθανασίου με θέμα «Αποκάλυψη τάφων Ρωμαϊκών χρόνων στον αρχαιολογικό χώρο των αρχαίων Γόμφων στη θέση Επισκοπή Μουζακίου Καρδίτσας».

Σκαφιδά Ε., Καρναβά Α., Γεωργίου Ι., Αγνουσιώτης Δ., Καρούζου Ε., Καλογιάννη Α., Ασδεράκη Ε., Βαξεβανόπουλος Μ., Γεωργίου Ρ., Τόπα Χ., Διονυσίου Μ., Τζουμουσλή Ε., Μαργαριτώφ Μ.

Ο οικισμός της Ύστερης Εποχής Χαλκού στο «Κάστρο-Παλαιά» του Βόλου: αποτελέσματα 2012-2014 του ερευνητικού διεπιστημονικού προγράμματος

Το ερευνητικό διεπιστημονικό πρόγραμμα με στόχο τη μελέτη, επαναξιολόγηση και δημοσίευση των αρχαιολογικών δεδομένων της Ύστερης Εποχής Χαλκού, που προήλθαν από τις ανασκαφικές έρευνες των Δ. και Μ. Θεοχάρη κατά την περίοδο 1956-1961 στον οικισμό επί του λόφου «Κάστρο-Παλαιά», πραγματοποιείται από πλειάδα ερευνητών με τη

στήριξη της Εφορείας Αρχαιοτήτων Μαγνησίας και του INSTAP.

Θα παρουσιαστούν εδώ τα αποτελέσματα της τελευταίας τριετίας (2012-2014) του προγράμματος: α) της γεωλογικής έρευνας τόσο στο λόφο των Παλαιών, όσο και στο διώροφο κτηριακό συγκρότημα που ο ανασκαφέας είχε ερμηνεύσει ως μυκηναϊκό "ανάκτορον", β) της στρωματογραφικής και αρχαιολογικής του τεκμηρίωσης, με την ανασύνθεση της τεχνογνωσίας της κοινωνίας της "Ιωλκίτιδος Ακτής" κατά την Ύστερη εποχή του Χαλκού, σχετικά με τα δομικά υλικά κατασκευής και τις οικοδομικές τεχνικές και μεθόδους, γ) της μελέτης της κεραμεικής και δ) της αρχαιομεταλλουργικής και αρχαιομετρικής μελέτης των χωνευτηρίων και των μεταλλικών αντικειμένων.

Τέλος θα γίνει αναφορά στην Μελέτη στερέωσης, συντήρησης και ανάδειξης του διώροφου κτιριακού συγκροτήματος. Η Μελέτη στοχεύει στην διάσωση των αρχιτεκτονικών δομών της Ύστερης Εποχής του Χαλκού και στην δημιουργία, σε συνδυασμό και με την υπερκείμενη Βυζαντινή οχύρωση, του πρώτου επισκέψιμου αρχαιολογικού χώρου εντός του αστικού πυρήνα του πολεοδομικού συγκροτήματος του Βόλου.

Σταματία Αλεξάνδρου, Κραβαρίτου Σοφία

Επιτύμβιες στήλες από το νότιο νεκροταφείο των Φθιωτίδων Θηβών

Σκοπό της παρούσας ανακοίνωσης αποτελεί η μελέτη του συνόλου των επιτύμβιων στηλών που εντοπίστηκαν σε σωστικές ανασκαφές του Νότιου νεκροταφείου της πόλης των Φθιωτίδων Θηβών κατά τις περιόδους 1997 και 2005-2006. Πρόκειται για ενεπίγραφες επιτύμβιες στήλες από μάρμαρο και βασάλτη που βρέθηκαν σε β΄ χρήση, ως καλυπτήριες ή πλευρικά τοιχώματα τάφων ελληνιστικών και ρωμαϊκών χρόνων. Θα παρουσιαστούν συμπεράσματα τόσο από τη στυλιστική και εικονογραφική τους ανάλυση, όσο και από τη μελέτη των επιγραφικών δεδομένων, με σκοπό την ανίχνευση τεχνικών κατασκευής και εργαστηρίων, αλλά και της σύγχρονης προσωπογραφίας της πόλης των Φθιωτίδων Θηβών. Επίσης, θα ληφθούν υπόψη τα αντίστοιχα δεδομένα από το Ανατολικό και Δυτικό νεκροταφείο, με σκοπό τη συνολική θεώρηση του διαθέσιμου υλικού και την εξαγωγή συμπερασμάτων που θα φωτίσουν άγνωστες μέχρι σήμερα πτυχές της ίδρυσης, της ιστορικής φυσιογνωμίας και της διαχρονικής εξέλιξης μιας σημαντικής, αλλά στην ουσία άγνωστης, θεσσαλικής πόλης.

Σταμέλου Ευαγγελία

Τα εκπαιδευτικά προγράμματα στον αρχαιολογικό χώρο Σέσκλου κατά την τριετία 2012-2014

Τα σύγχρονα μουσεία και ως «ανοιχτά μουσεία» και οι αρχαιολογικοί χώροι, ως χώροι που υπηρετούν τον πολιτισμό στην ευρύτερη ανθρωπιστική του διάσταση κι όχι μόνο μέσα στα όρια του τοπικού περιεχομένου τους, καλούνται να αναπτύξουν διόδους επικοινωνίας με το ευρύ κοινό και να λειτουργήσουν ως φορείς κοινωνικής ένταξης, με στόχο να γίνουν προσβάσιμα ακόμη και σε ομάδες ατόμων, που «κατά παράδοση» δεν συνηθίζουν να τα επισκέπτονται.Σε άμεση ανταπόκριση με τις εξελίξεις στο χώρο της εκπαίδευσης και της κοινωνίας, όπως η ανάγκη για δια βίου μάθηση και η αναγνώριση της συμβολής της άτυπης στην τυπική εκπαίδευση, τα μουσεία και οι αρχαιολογικοί χώροι μετέχουν στην αμφίδρομη προσπάθεια για από κοινού προσέγγιση μουσείου και σχολείου.

Το ενδιαφέρον σχολικών ομάδων να επισκεφτούν κάποιο μουσείο ή αρχαιολογικό χώρο, στο πλαίσιο εκπαιδευτικών περιηγήσεων ή εκπαιδευτικών προγραμμάτων είναι ολοένα αυξανόμενο, ενώ παράλληλα οι Υπηρεσίες του Πολιτισμού, είτε συστηματικά ή στο πλαίσιο εκδηλώσεων, οργανώνουν δράσεις εκπαιδευτικού χαρακτήρα ή και σε συνεργασία με φορείς της περιοχής, με βασικό στόχο τα παιδιά που συμμετέχουν σ’ αυτές να «κατακτήσουν» το χώρο και να τον εντάξουν γόνιμα και δημιουργικά στη δική τους καθημερινότητα.

Την τριετία 2012-2014, οργανώθηκαν από τη ΙΓ’ Ε.Π.Κ.Α. στον Αρχαιολογικό Χώρο Σέσκλου, συνεχίζοντας τις προσπάθειες των τελευταίων ετών, εκπαιδευτικά προγράμματα και δράσεις, κυρίως για σχολικές ομάδες, που ακολουθούν μια διαθεματική προσέγγιση της γνώσης, με έμφαση στο θεωρητικό πλαίσιο που καλύπτει την περιβαλλοντική εκπαίδευση αλλά και τη σύγχρονη μουσειοπαιδαγωγική γενικότερα. Βασικός στόχος είναι τα παιδιά που συμμετέχουν σ’ αυτές να «κατακτήσουν» το χώρο και να τον εντάξουν γόνιμα και δημιουργικά στη δική τους καθημερινότητα.

Σταυρογιάννης Λάμπρος

Το ιερό και η λατρεία της Εννοδίας στη Μελιταία

Το ιερό της Εννοδίας στη Μελιταία εντοπίζεται πάνω σε ένα μικρό άνδηρο εξωτερικά του δυτικού τείχους της πόλης, πιθανόν, κοντά σε πύλη και σε μικρή απόσταση από το νοτιοδυτικό νεκροταφείο. Αποτελεί το τρίτο ανασκαφικά επιβεβαιωμένο ιερό της Εννοδίας, το πρώτο εκτός των Φερών και ένα από τα πρωιμότερα ιερά της θεάς, καθώς η

λατρεία στο συγκεκριμένο χώρο ανιχνεύεται ήδη από το β΄ μισό του 5ου αι. π.Χ.

Κατά τη διάρκεια της ανασκαφικής του έρευνας εντοπίστηκαν αρκετά κινητά ευρήματα, όπως κεραμική, λύχνοι και θυμιατήρια, καθώς και τμήματα ειδωλίων. Από τα γλυπτά ευρήματα ξεχώρισε μια νεανική γυναικεία κεφαλή, όπως επίσης και ένα ακέφαλο γυναικείο αγαλμάτιο που κρατά δάδα. Επιπλέον, περισυλλέχθηκε μια ενεπίγραφή βάση αγάλματος με αφιέρωση στην Εννοδία.

Η λατρεία που ανιχνεύεται στο ιερό έχει χθόνια χαρακτηριστικά, ενώ μέσω των ευρημάτων, επιβεβαιώνεται ο γονιμικός και κουροτροφικός χαρακτήρας της θεάς. Ο ναός, ο οποίος παρουσιάζει δύο φάσεις, καταστρέφεται αρχικά στα τέλη του 4ου με αρχές του 3ου αι. π.Χ. και ξανά στα μέσα περίπου του 1ου αι. π.Χ.

Τζαβελοπούλου Κατερίνα

Ιερά και λατρείες της αρχαίας Πεπαρήθου

Λιγοστοί ερευνητές ήδη από τα τέλη του 19ου αι. έχουν δημοσιεύσει μελέτες σχετικές με την αρχαία Πεπάρηθο. Ωστόσο ακόμη και σε αυτές γίνονται μόνο σύντομες αναφορές στα ιερά και στις λατρείες του νησιού. Πράγματι τα ανεσκαμμένα μνημεία που σχετίζονται με τη λατρεία παραμένουν μέχρι σήμερα ελάχιστα, με σημαντική εξαίρεση το Ασκληπιείο που έχει ανασκαφεί συστηματικά, έχει αναδειχθεί και έχει αποτελέσει αντικείμενο ειδικότερων μελετών. Στην παρούσα ανακοίνωση θα επιχειρήσουμε τη συνολική διερεύνηση των διαφόρων πτυχών της άσκησης της λατρείας στη νήσο Πεπάρηθο κατά την αρχαιότητα. Η συνεξέταση των γραπτών πηγών, γραμματειακών και επιγραφικών κειμένων, και των πρόσφατων ανασκαφικών δεδομένων θα προσφέρει την πληρέστερη κατά το δυνατόν εικόνα για τα ιερά και τις λατρείες της αρχαίας Πεπαρήθου.

Τουφεξής Γεώργιος, Δαφούλα Μαρία

Παλιόσκαλα. Η ανάδειξη ενός προϊστορικού οικισμού

Παρουσιάζεται το έργο της συντήρησης, αποκατάστασης και ανάδειξης του προϊστορικού οικισμού στη θέση Παλιόσκαλα, Δ. Αγιάς, Π.Ε. Λάρισας που υλοποιήθηκε στο πλαίσιο του ΠΕΠ «ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ - ΣΤΕΡΕΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ - ΗΠΕΙΡΟΥ 2007-2013». Η σχετική μελέτη επιδίωξε την ήπια προβολή του προϊστορικού οικισμού στο φυσικό περιβάλλον της περιοχής που χαρακτηρίζεται από τη Λίμνη Κάρλα (Βοιβής) και το Όρος Μαυροβούνι καθώς και την εμπειρία του επισκέπτη να συμμετάσχει έστω και ως θεατής στα ανασκαφικά δρώμενα του οικισμού. Στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της ανάδειξης του οικισμού θα μπορούσε να αναφερθεί ότι οι διάδρομοι περιήγησης σχεδιάστηκαν με τρόπο ώστε να είναι προσβάσιμοι στα ΑμεΑ σε όλο ανεξαιρέτως το μήκος τους.

Τσιάκα Ασημίνα, Βήτος Γιώργος, Εξάρχου Ουρανία

Τέμπη. Πέρασμα από τη Θεσσαλία προς τη Μακεδονία και τη νότια Ελλάδα. Η μαρτυρία μέσα από τα νομίσματα και τα νεώτερα ανασκαφικά δεδομένα από τη θέση «Χάνι της Κοκκώνας» στην κοιλάδα των Τεμπών

Στην ανακοίνωσή μας αυτή θα παρουσιαστεί ο ρόλος και η πολιτική σημασία της κοιλάδας των Τεμπών ως ενός σημαντικότατου περάσματος από και προς τη βόρεια και νότια Ελλάδα και τον τρόπο που αποτυπώνονται οι εμπορικές επαφές μέσα από τη μαρτυρία των περίπου 120 αρχαίων νομισμάτων καθώς και νομισμάτων του 4ου – 6ου αι. μ. Χ. που βρέθηκαν στην ανασκαφή. Επίσης θα παρουσιαστούν κάποια νεώτερα ανασκαφικά δεδομένα σχετικά με τη λατρεία και τις εργαστηριακές εγκαταστάσεις που σχετίζονται με την εκμετάλλευση του γειτονικού λατομείου.

Τσιούκα Φωτεινή, Παναγιωτοπούλου Ελένη, Παπαθανασίου Αναστασία

Ανθρωπολογικές αναλύσεις στο σκελετικό υλικό του νεκροταφείο ενταφιασμών της Εποχής του Σιδήρου στη θέση «Βουλοκαλύβα», αρχαία Άλος

Το νεκροταφείο των ενταφιασμών στη θέση «Βουλοκαλύβα» στην περιοχή της ελληνιστικής πόλης της Άλου αποτελεί ένα ιδιαίτερα εκτεταμένο ταφικό χώρο που καλύπτει διαφορετικές χρονολογικές περιόδους της αρχαιότητας. Η ανασκαφική έρευνα σε τμήμα του νεκροταφείου αποκάλυψε εκτός των άλλων ταφές της Πρώιμη Εποχή του Σιδήρου (1050-850 π.Χ.). Πρόκειται για ατομικούς κυρίως ενταφιασμούς, που κάποιες φορές οργανώνονται σε ταφικές συστάδες, ενώ σχετικά μεγάλη ποικιλία παρατηρείται στην επιλογή των ταφικών τύπων. Τα κτερίσματα που συνόδευαν τους νεκρούς περιλαμβάνουν αγγεία, μεταλλικά κοσμήματα και όπλα.

Τα δεδομένα από τη μελέτη του ταφικού υλικού πολιτισμού στη «Βουλοκαλύβα» σε συνδυασμό με τα πορίσματα της μελέτης του ανθρώπινου οστεολογικού υλικού φωτίζουν πτυχές της κοινωνικής οργάνωσης, των σχέσεων και των ρόλων των κοινωνικών ομάδων, αλλά και της οικονομίας. Επιπλέον, οι πληροφορίες για την παθολογία, την μορφολογία και τις διατροφικές συνήθειες του ταφικού συνόλου και κυρίως η αναγνώριση των διαφοροποιήσεων μεταξύ αυτών συμβάλλουν σημαντικά στην κατανόηση του παρελθόντος κατά την Πρώιμη Εποχή του Σιδήρου στην περιοχή αυτή.

Τσόκα Αθανασία, Μπουτσίδης Χρήστος

Αρχαιολογικές έρευνες στα Αρχαία Φάλαρα (2013-14)

Κατά τη διετία 2013-14 και στο πλαίσιο της ολοκλήρωσης του αποχετευτικού συστήματος του Δ.Δ. Στυλίδας, διεξήχθησαν παράλληλες ανασκαφικές έρευνες στο οδικό δίκτυο της πόλης. Αυτές απέδωσαν τα εξής: α) αρχιτεκτονικά κατάλοιπα οικιών της ελληνιστικής περιόδου που συμπληρώνουν την εικόνα του πολεοδομικού ιστού των αρχαίων Φαλάρων, β) σειρά τάφων από το ανατολικό και το δυτικό νεκροταφείο της αρχαίας πόλης, οι οποίοι επιβεβαιώνουν τη διαχρονικότητα στην κατοίκηση του χώρου, γ) εκτεταμένο τμήμα οχυρωματικού τείχους, το οποίο βρίσκεται περίπου 275 μ. νοτιοδυτικά του ελληνιστικού τείχους της Αγ. Αικατερίνης και συνιστούσε αμυντικό έργο για την προστασία του λιμανιού των Φαλάρων και δ) συγκρότημα λουτρού ρωμαϊκών χρόνων.

Τσόκας Γρ., Τσούρλος Π., Αραβαντινός Β., Kim J.-H., Σταμπολίδης Α., Φίκος Η.

Γεωφυσική διασκόπηση στη Θήβα

Περιγράφεται η γεωφυσική έρευνα που πραγματοποιήθηκε σε διάφορα σημεία της Θήβας. Λόγω των ιδιαίτερων συνθηκών και της ποικιλίας των προβλημάτων που ανέκυψαν, επιστρατεύτηκαν όλες οι γεωφυσικές μέθοδοι, που εφαρμόζονται για τον εντοπισμό και τη χαρτογράφηση θαμμένων αρχαίων οικοδομικών λειψάνων. Στο λόφο, πλησίον του Μουσείου γνωστού ως λόφου του «Αμφείου», σε εκτεταμένες έρευνες με την εφαρμογή ηλεκτρικών τομογραφιών, εντοπίστηκαν ανωμαλίες με γραμμικά σχήματα και κατά περίπτωση και με κλειστά γεωμετρικά, σε βάθος που δεν ξεπερνά τα 2.5 μ., οι οποίες πιθανά προέρχονται από θαμμένα αρχιτεκτονικά λείψανα, που φθάνουν ως το συγκεκριμένο βάθος των αρχαιολογικών στρωμάτων. Εντοπίστηκε επίσης αγώγιμος γεωλογικός σχηματισμός, υποκείμενος του στρώματος που φιλοξενεί τις δομές που αποδόθηκαν σε πιθανές αρχαιότητες, με βάθος οροφής που κυμαίνεται μεταξύ 1.5 και 2.5 μέτρων. Ο σχηματισμός κυριαρχείται από κόκκινη άργιλο, και εμφανίζεται επιφανειακά στις παρειές του λόφου. Θεωρείται οιονεί υπόβαθρο, γιατί από την οροφή του και κάτω δεν εντοπίσαμε ανωμαλίες που να αποδίδονται σε πιθανές αρχαιότητες.

Στο παλαιό νεκροταφείο της πόλης , όπου βρίσκεται η εκκλησία του Αγίου Λουκά, σε βάθος περίπου 3 μ έχουμε την εμφάνιση θετικής γραμμικής ανωμαλίας με διεύθυνση που συμφωνεί με τα ορατά λείψανα του αρχαίου τείχους. Η παρουσία και καθέτων σ' αυτό ανωμαλιών οδηγεί στο συμπέρασμα ότι έχουμε και άλλα πιθανά λείψανα αρχαίων κατασκευών. Τέλος στην περιοχή του λόφου του «Ισμηνίου», όπου τοποθετείται, εκτός άλλων, το ιερό του Απόλλωνος, η γεωφυσική έρευνα έδειξε επίσης ευθυγραμμίσεις υψηλών αντιστάσεων στο υπέδαφος, που μπορούν να αποδοθούν σε τεκμαιρόμενες υπόγειες αρχαιότητες.

Τσόκας Γρ., Τσούρλος Π., Βαργεμέζης Γ., Σταμπολίδης Α., Φίκος Η., Παπακωνσταντίνου Μ.-Φ., Κουτσοκέρα Ν.

Γεωφυσική διασκόπηση σε τύμβο στο Αυλάκι του Δήμου Στυλίδας

Η εργασία περιγράφει τη γεωφυσική διασκόπηση που πραγματοποιήθηκε σε τύμβο στο Αυλάκι Στυλίδος και συγκρίνει τα γεωφυσικά ευρήματα με αυτά της ανασκαφικής έρευνας που επακολούθησε. Η έρευνα στόχευε στον εντοπισμό και την κατά το δυνατό απεικόνιση ταφικών μνημείων στο εσωτερικό του τύμβου αλλά και στη μελέτη του υπεδάφους στο χώρο που αυτός είχε ανεγερθεί. Χρησιμοποιήθηκε αποκλειστικά η μέθοδος της ηλεκτρικής τομογραφίας ως η πλέον αποτελεσματική δεδομένου ότι έχει κατά πολύ μεγαλύτερη διεισδυτικότητα από την οριζόντια ηλεκτρική χαρτογράφηση και επιπλέον είναι ικανή να απεικονίσει τρισδιάστατα το υπέδαφος.

Ο τύμβος καλυπτόταν από λιθοσωρό και είχε ανασκαφεί μερικώς από την ΙΔ'ΕΠΚΑ σε προγενέστερες εποχές. Η πραγματικότητα αυτή δυσκόλεψε τη διασκόπηση, τόσο στη διεξαγωγή της όσο και στην τρισδιάστατη επεξεργασία και ερμηνεία των δεδομένων. Η έρευνα σχεδιάστηκε έτσι, ώστε να αποκρίνεται σε σχετικά μικρές δομές, μέχρι του βάθους των 3-4 μ.

Εντοπίστηκαν πολλές ανωμαλίες σε βάθος που δεν ξεπερνά τα 2.70 μ. Οι ανωμαλίες αυτές ερμηνεύονται ως προερχόμενες από αντιστατικές υπεδάφιες δομές, οι οποίες είναι πιθανά αρχαίες κατασκευές.

Ένας σχετικά αγώγιμος γεωλογικός σχηματισμός εμφανίζεται παντού στο ως υποκείμενος του στρώματος που φιλοξενεί τις δομές που αποδόθηκαν σε πιθανές αρχαιότητες. Ο σχηματισμός αυτός αντιστοιχεί σε στρώμα αποθέσεων που κυριαρχεί η άργιλος και η άμμος με διάσπαρτες κροκάλες.

Φρούσσου Ελένη, Παπασταθοπούλου Αριστέα

Παρατηρήσεις στην τοπογραφία και στις περιόδους άνθησης και παρακμής της αρχαίας Λαμίας, με βάση τα ανασκαφικά δεδομένα των τελευταίων χρόνων

Δημοτικά και ιδιωτικά έργα στην περιοχή της σημερινής πόλης της Λαμίας κατά τα τελευταία χρόνια και ιδίως το έργο της ΔΕΥΑ Λαμίας κατά τα έτη 2006-2009 έφεραν στο φως άγνωστα τμήματα των τειχών της αρχαίας Λαμίας, τμήματα του πολεοδομικού ιστού και των νεκροταφείων της, τα οποία έδωσαν την αφορμή για εκ νέου παρατήρηση των έως πρότινος γνωστών στοιχείων, των σχετικών με την τοπογραφία της και τις περιόδους άνθησης και παρακμής της, και οδήγησαν σε ορισμένες νέες παρατηρήσεις σχετικά με τα ζητήματα αυτά. Στην ανακοίνωση τοίχου παρουσιάζονται σε σύνθεση τα παλαιότερα γνωστά με τα νεότερα στοιχεία.

Χαιρετάκης Γιάννης

Μια άγνωστη καταστροφή της Χαλκίδας κατά τους Πρώιμους Ελληνιστικούς χρόνους. Τα στοιχεία από την ανασκαφή του οχυρωματικού περιβόλου της πόλης

Η θέση της Χαλκίδας επάνω στο θαλάσσιο πέρασμα που ενώνει τον Βόρειο με τον Νότιο Ευβοϊκό κόλπο με τον ταυτόχρονο έλεγχο του πορθμού του Ευρίπου οδήγησε στην σημαντική ανάπτυξη της πόλης κατά την αρχαιότητα. Η αποσπασματικότητα, ωστόσο, των ανασκαφικών δεδομένων και η συνεχής κατοίκηση, που αλλοίωσε σε μεγάλο βαθμό τη γεωμορφολογία της πόλης, δεν βοηθάει στην ανασύνθεση μίας εικόνας ικανής να ανταποκριθεί στη σπουδαιότητα της μητρόπολης του νησιού. Η ανασκαφή του οχυρωματικού περιβόλου της πόλης, την περίοδο 2012-2014, πρόσθεσε νέα στοιχεία για την τοπογραφία και την οργάνωσή της και φώτισε κάποιες άγνωστες ως τώρα πτυχές της ιστορίας της. Η ανασκαφική έρευνα αποκάλυψε δύο κατασκευαστικές φάσεις, εκ των οποίων η δεύτερη τοποθετείται στον ύστερο 4ο αι. π.Χ. και σχετίζεται με την αναφορά του Στράβωνα ότι οι Μακεδόνες, μετά την καταστροφή της Θήβας το 335 π.Χ., επαύξησαν τα τείχη της Χαλκίδας. Η πόλη εμπλέκεται στις διαδοχικές διενέξεις των επιγόνων, που αναγνωρίζουν τη νευραλγική θέση της. Ένα εκτεταμένο στρώμα καταστροφής που αποκαλύφθηκε, πλήρωσε τον χώρο εσωτερικά του τείχους και ανέβασε το επίπεδο κατοίκησης κατά ένα περίπου μέτρο. Το στρώμα αυτό φαίνεται ότι σχετίζεται με πολεμικές διεργασίες των Μακεδόνων για την κυριαρχία στην πόλη, μάρτυρες των οποίων είναι και άλλες πόλεις, όπως η γειτονική Ερέτρια, η Αθήνα και η Σαλαμίνα. Στόχος της ανακοίνωσης είναι να δοθεί το ιστορικό διάγραμμα της περιόδου και να συζητηθούν οι αιτίες που οδήγησαν στην συγκεκριμένη απορριμματική πρακτική.

Χαραμή Αλεξάνδρα, Κουρούνη Ευτυχία

Από τη νεκρόπολη της Τανάγρας: ο βιολογικός καθαρισμός, «μια πρώτη προσέγγιση»

Η ανασκαφή στο χώρο των εγκαταστάσεων του Βιολογικού Καθαρισμού Οινοφύτων-Σχηματαρίου άρχισε το 1994, διήρκησε ένα χρόνο, έως το τέλος του 1995, και διακόπηκε λόγω έλλειψης χρηματοδότησης του έργου. Στη διάρκεια της ανασκαφής ερευνήθηκαν 240 τάφοι χρονολογούμενοι από τα μέσα του 6ου αι.π.Χ έως και τους ύστερους ελληνιστικούς χρόνους. Οι 40 από αυτούς παρουσιάζονται ενδεικτικά για πρώτη φορά. Το δείγμα αντιπροσωπεύει όλες τις ιστορικές φάσεις της πόλης της Τανάγρας από τα μέσα του 6ου αιώνα π.Χ. έως τη ρωμαιοκρατία και, μολονότι είναι μικρό αναφορικά με την έκταση των νεκροταφείων, μπορεί, σε συνδυασμό με τα δεδομένα των παλαιότερων δημοσιευμένων ανασκαφών, να οδηγήσει σε μερικά επιπλέον συμπεράσματα για τη διάταξη των νεκροταφείων της, την τοπική και χρονική τους εξέλιξη και τα ταφικά έθιμα στις διαδοχικές χρονικές περιόδους.
Πρέπει να σημειωθεί ότι το ποσοστό της έκτασης που ερευνήθηκε παραμένει πάντα πολύ μικρό, αλλά αντιπροσωπευτικό της ευρωστίας της πόλης της Τανάγρας κατά τους ιστορικούς χρόνους (ύστερος 4ος αι. π.Χ- 3ος αι.π.Χ).Θα πρέπει να τονιστεί ότι ούτε το μικρό αυτό δείγμα του νεκροταφείου δεν διέφυγε της λαίλαπας των λαθρανασκαφών, που έπληξαν κατά τον 19ο αιώνα την περιοχή για την απόσπαση των περίφημων Ταναγραίων, που ήταν περιζήτητες στην παράνομη αγορά αρχαίων.

Χαραμή Αλεξάνδρα, Χαμηλάκη Κατερίνα, Φάππας Ιωάννης

Από τη γη της Ταναγραϊκής: ένας αγροτικός οικισμός των προϊστορικών και πρωτοβυζαντινών χρόνων στη θέση Κλειδί

Η οχυρή θέση Καστρί, πλησίον του οικισμού Κλειδί, νοτιοδυτικά της αρχαίας Τανάγρας, παρουσιάζει τεκμήρια κατοίκησης κατά τη μεσοελλαδική και μυκηναϊκή περίοδο και την περίοδο της ύστερης αρχαιότητας. Εκτεταμένα κατάλοιπα των περιόδων αυτών αποκαλύφθηκαν κατά τη διάρκεια της σωστικής ανασκαφής της Θ' ΕΠΚΑ το 2000-2001, στα πλαίσια του έργου «Ενίσχυση Ενωτικού Υδραγωγείου Μόρνου-Υλίκης-(ΕΥΔΑΠ)». Ιδιαίτερα πλούσια σε ευρήματα, κυρίως κεραμική, είναι τα προϊστορικά στρώματα, τα οποία αποκαλύφθηκαν κάτω από το πρωτοβυζαντινό στρώμα. Στις δοκιμαστικές τομές εντοπίστηκαν επίσης τμήματα κτηρίων του 6ου αι. μ.Χ. με διακριτούς χώρους, καθώς και μεγάλη ποσότητα κεραμικής, κυρίως θραύσματα εμπορικών αμφορέων, χαρακτηριστικών τύπων αμφορέων με κυκλοφορία στην ανατολική Μεσόγειο, εισηγμένα μαγειρικά σκεύη, εισηγμένη επιτραπέζια κεραμική, αλλά και τύποι κεραμικής, αποθηκευτικοί και επιτραπέζιοι, τοπικής παραγωγής. Το είδος και η ποικιλία των κεραμικών και άλλων ευρημάτων προϊστορικής και πρωτοβυζαντινής περιόδου μαρτυρούν τη σύνδεση ενός αγροτικού οικισμού στην περιοχή της Ταναγραϊκής με τα δίκτυα του εμπορίου, στα οποία πρωτεύοντα ρόλο κατείχε διαχρονικά η Τανάγρα αλλά και τα κέντρα στα παράλια του Νότιου Ευβοϊκού κόλπου. Η επιλογή οχυρής θέσης, που περιβάλλεται από τμήμα τείχους, για την ανάπτυξη του οικισμού της Ύστερης Αρχαιότητας συνδέεται με την αναγκαιότητα αναζήτησης ασφαλούς χώρου κατοίκησης σε περιόδους αποδυνάμωσης των αστικών κέντρων της περιοχής.

Χατζηαγγελάκης Π. Λεωνίδας

Λάρνακα με παράσταση «Αρπαγής Κόρης» από τους αρχαίους Γόμφους

Στους Γόμφους, σε ανασκαφικές έρευνες σε αγρούς μέσα στην αρχαία πόλη, όσο και στην κοίτη του Πάμισου ποταμού στο νότιο νεκροταφείο, έχουν ερευνηθεί αρκετοί τάφοι της ελληνιστικής και ρωμαϊκής εποχής, καθώς και ταφικοί τύμβοι στη Γελάνθη και στη θέση «Λογγαράκος» στους σημερινούς Γόμφους. Εκτός από την πρακτική του ενταφιασμού σε κιβωτιόσχημους τάφους ή σε πήλινες και μαρμάρινες λάρνακες, έχουν διαπιστωθεί πυρές και εγχυτρισμοί. Στην ανασκαφή τμήματος μεγάλου δημόσιου κτιρίου και οικίας των ρωμαϊκών χρόνων αποκαλύφθηκε μαρμάρινη λάρνακα "νεοαττικού" τύπου με παράσταση "αρπαγής Κόρης" στην εμπρόσθια κύρια πλευρά. Στην πίσω όψη παριστάνεται αετός από τα φτερά του οποίου εκφύονται φυτικοί πλοχμοί που απολήγουν στις γωνίες σε κεφαλές βοών. Τις στενές πλευρές κοσμούν λεοντοκεφαλές και φυτικοί πλοχμοί.

Οι αρχαίοι Γόμφοι, πόλη της τετράδας Εστιαιώτιδας, που βρίσκονται στη θέση "Επισκοπή" Μουζακίου, ιδρύθηκε τον 4ο π. Χ. αιώνα από συνοικισμό κωμών σε «θεατροειδή» χώρο που ήλεγχε τις διαβάσεις από τη θεσσαλική πεδιάδα προς την αρχαία Αμβρακία (Άρτα) και τη χώρα των Αθαμάνων.

Ο Φίλιππος Β΄, βασιλιάς της Μακεδονίας, ενίσχυσε το κτίσιμο της νέας πόλης. Από τις φιλολογικές πηγές και τα ανασκαφικά στοιχεία διαπιστώνεται ότι η πόλη των Γόμφων υπήρχε τον 6ο μ. Χ. αι., οπότε ανακαινίστηκε το τείχος της από τον Ιουστινιανό.

Μέσα στην αρχαία πόλη έχουν αποκαλυφτεί τμήματα μεγάλων δημόσιων κτιρίων, άλλο κτίριο με βαθμιδωτή κρηπίδα, όπου αποκαλύφθηκε η λάρνακα, τμήματα οικιών, τμήμα δρόμου, βάσεις αναθηματικών στηλών. Στα ευρήματα συγκαταλέγονται μία ημίεργη προτομή αυτοκρατορικών χρόνων, σπόνδυλοι κιόνων, πήλινα και γυάλινα αγγεία, κεραμίδες στέγης και νομίσματα από διάφορες ελληνικές πόλεις. Οι αρχαίοι Γόμφοι φαίνεται ότι αποτελούσαν κέντρο άσκησης της λιθοξοϊκής τέχνης.

Χριστοφορίδη Ειρήνη, Καραγιαννόπουλος Χρήστος

Οικιστικά κατάλοιπα της Ύστερης Γεωμετρικής - Πρώιμης Αρχαϊκής περιόδου στον οδικό άξονα του αυτοκινητοδρόμου Κεντρικής Ελλάδας - Ε-65 στην Ανάβρα Καρδίτσας

Κατά τη διενέργεια σωστικής ανασκαφής στα πλαίσια του έργου Ε-65, χ.θ. 55+980-56+200, ήρθαν στο φως κατάλοιπα οικιστικού χαρακτήρα που χρονολογούνται στην Ύστερη Γεωμετρική και την Πρώιμη Αρχαϊκή περίοδο. Τα αρχαία λείψανα βρίσκονται στους πρόποδες του όρους Κατάχλωρο στην Ανάβρα Καρδίτσας, στο ΝΑ τμήμα της θεσσαλικής πεδιάδας, περιοχή που στην αρχαιότητα ανήκε στην τετράδα Θεσσαλιώτιδα και στα όριά της με τη Δολοπία, σύμφωνα με τις μέχρι σήμερα έρευνες της αρχαίας τοπογραφίας. Πρόκειται για περιοχή που βρίσκεται πάνω στην πορεία αρχαίας διαδρομής προς την κοιλάδα του Σπερχειού και τη νότια Ελλάδα εν γένει. Στη θέση «Αλωνάκι» εντοπίστηκαν σε πολύ αποσπασματική κατάσταση τοίχοι οικημάτων με κάτοψη αψιδωτή και -πιθανόν σε κάποιες περιπτώσεις- ελλειπτική, καθώς και λιγοστά ευρήματα από την σκευή τους, στοιχεία τα οποία παραπέμπουν σε κατάλοιπα ενός αραιά δομημένου οικισμού, αγροτοποιμενικού χαρακτήρα. Τμήματα δύο λιθόστρωτων ανηφορικών δρόμων, ενός μεγάλου λίθινου περιβόλου και κατάλοιπα άλλων κατασκευών υποδεικνύουν την διάρθρωση του ενδοκοινοτικού

χώρου και την χωροταξική οργάνωση του οικισμού. Ο παραπάνω οικισμός σε μεταγενέστερες περιόδους φαίνεται ότι εξαιτίας της φυσικής διάβρωσης (λόγω και της κλίσεως του εδάφους) μετατοπίζεται σε πιο ομαλό έδαφος ανατολικότερα.

Χρυσοπούλου Ελένη, Δουλγέρη-Ιντζεσίλογλου Αργυρούλα

Στρώμα καταστροφής Κλασικής εποχής στον οικισμό «Κεφάλα» Σκιάθου. Ερμηνευτική προσέγγιση

Στο πλαίσιο της συστηματικής ανασκαφής που διενεργείται σε συνεργασία της Εφορείας Αρχαιοτήτων Μαγνησίας (πρώην ΙΓ΄ ΕΠΚΑ) με το Τμήμα ΙΑΚΑ του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας στον οικισμό «Κεφάλα» της νήσου Σκιάθου αποκαλύφθηκε και ανασκάφηκε κατά τις ανασκαφικές περιόδους των ετών 2013 και 2014 μεγάλο μέρος στρώματος καταστροφής της κλασικής εποχής με κεράμους λακωνικού τύπου, εκτός του ισχυρού περιβόλου του οικισμού και σχεδόν σε επαφή με αυτόν, σε άμεση σχέση και με άλλα αρχιτεκτονικά κατάλοιπα. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η άφθονη κεραμική που περιέχει το στρώμα καταστροφής, η συστηματική μελέτη της οποίας, καθώς και του συνόλου των ευρημάτων, συμβάλλει σημαντικά στην ερμηνευτική προσέγγιση των ύστερων φάσεων κατοίκησης του οικισμού, σε συνδυασμό και με ταφικά ευρήματα παλαιότερων ανασκαφικών περιόδων.

Ψάλτη Αθανασία

Το έργο της ανάδειξης του αρχαιολογικού χώρου των Δελφών: η συμβολή των νέων δεδομένων στην ανάδειξη ενός μνημείου της Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς

Στην παρούσα ανακοίνωση παρουσιάζονται τα νέα ευρήματα που ήρθαν στο φως κατά τη διετία 2013-2014 στην ευρύτερη περιοχή των Δελφών καθώς και τα έργα ανάδειξης και προβολής των μνημείων στην Περιφερειακή Ενότητα Φωκίδος.

Ψαρογιάννη Κωνσταντίνα

Τύμβος Παιδικών Ταφών της μετάβασης από τη Μέση στην Ύστερη Εποχή του Χαλκού από τον Προσκυνά Φθιώτιδας

Η πρακτική της δημιουργίας τύμβων, για την οριοθέτηση ταφικών πρακτικών, είναι κοινή σε ολόκληρο τον ελλαδικό χώρο και χρονικά τοποθετείται από την Πρώιμη έως και τις αρχές της Ύστερης Εποχής Χαλκού. Ιδιαίτερα καταγράφεται στην Πελοπόννησο ωστόσο σε αραιότερη διασπορά παρατηρείται στην Κεντρική Ελλάδα και τα Ιόνια νησιά. Ο εντοπισμός του τύμβου στον Προσκυνά, της ανατολικής Λοκρίδας Φθιώτιδας, ο οποίος χρονικά εντάσσεται στη μεταβατική περίοδο από την ΜΕΧ στην ΥΕΧ (ΜΕ ΙΙΙ-ΥΕ Ι/αρχές ΥΕ ΙΙΑ), γνωστή και ως «περίοδος των Κάθετων Λακκοειδών Τάφων, προστίθεται στον κατάλογο των γνωστών παρόμοιων κατασκευών και ταφικών χώρων και συμβάλει στην ανασύνθεση ενός δικτύου επαφών σημείων και τόπων. Η οργάνωση ενός ταφικού χώρου αποκλειστικά παιδικών ταφών, σε περίοπτη θέση του τοπίου, και σε άμεση γειτνίαση και ορατότητα με το οικιστικό του περιβάλλον μας παρέχει στοιχεία για την ανθρώπινη δράση, τις ταφικές πρακτικές, τις αντιλήψεις και τις ιδεολογίες.

2. ΒΥΖΑΝΤΙΝΟΙ ΧΡΟΝΟΙ

Αναστασιάδου Αρχοντούλα

Επαναδημιουργία της λίμνης Κάρλας. Οι ανασκαφές της 7ης Εφορείας Βυζαντινών Αρχαιοτήτων, 2012-2013

Το έργο της ανασύστασης της λίμνης Κάρλας επέβαλε τη διενέργεια σωστικών ανασκαφών κατά μήκος των συλλεκτήρων νερού. Οι ανασκαφές της 7ης Εφορείας Βυζαντινών Αρχαιοτήτων κατά την περίοδο 2012-2013 διεξήχθησαν κατά μήκος του συλλεκτήρα 3, μεταξύ των δυτικών παρυφών του Μαυροβουνίου και της ανατολικής όχθης της αποξηραμένης σήμερα λίμνης. Στην ανακοίνωση παρουσιάζονται τα αποτελέσματα των ανασκαφών που πραγματοποιήθηκαν σε δύο θέσεις. Στην Αμυγδαλή Αγιάς, όπου ανασκάφηκε κτίριο αποθηκευτικής χρήσης, του 3^{ου} – 4^{ου} αιώνα, και στο Νεοχώρι Αγιάς, όπου αποκαλύφθηκε μεγάλο κτιριακό συγκρότημα υστερορρωμαϊκών χρόνων, που με συνεχείς επεκτάσεις επιβίωσε έως και την παλαιοχριστιανική περίοδο.

Ανδρούδης Πασχάλης

Τα εντοιχισμένα βυζαντινά γλυπτά στο ναό του Αγίου Νικολάου στην Πορταριά του Πηλίου

Στην ανακοίνωση παρουσιάζονται τα βυζαντινά γλυπτά που έχουν εντοιχιστεί στη νότια όψη και, κυρίως, στην ανατολική πλευρά του μεταβυζαντινού ναού του Αγίου Νικολάου στην Πορταριά του Πηλίου. Τα περισσότερα δεν σώζουν τις αρχικές τους διαστάσεις, αλλά πρόκειται για ενδιαφέροντα έργα με διαφορετικές λειτουργικές χρήσεις, στην πλειοψηφία τους σκαλισμένα σε χαμηλό ανάγλυφο. Όσον αφορά στα διακοσμητικά τους θέματα, αυτά προέρχονται ιδίως από το ζωικό και το φυτικό θεματολόγιο. Τα γλυπτά θα παρουσιαστούν αναλυτικά και θα χρονολογηθούν· τα περισσότερα μπορούν να τοποθετηθούν στον 13^{ο} αιώνα, καθώς παρουσιάζουν αναλογίες με αντίστοιχα ανάγλυφα που προέρχονται από τις δύο κύριες μονές της περιοχής, της Οξείας Επισκέψεως της Παναγίας Μακρινιτίσσης και του Τιμίου Προδρόμου της Νέας Πέτρας.

Αντωνίου Δήμητρα

Η Παναγία Αρχοντική στη Λαμία

Η Παναγία Αρχοντική εντοπίζεται στη νότια κλιτύ του λόφου του Κάστρου της Λαμίας. Η εκκλησία είναι αφιερωμένη στα Εισόδια της Θεοτόκου και το όνομά της οφείλεται στην αρχοντική ιδιότητα των κτητόρων της. Η αρχική εκκλησία χρονολογείται το 1703, ενώ ο σωζόμενος σήμερα ναός κτίστηκε το 1760 και αγιογραφήθηκε το 1762.

Στην ανακοίνωση παρουσιάζεται για πρώτη φορά η κάτοψη του ναού και σχολιάζεται η τυπολογία και τα μορφολογικά χαρακτηριστικά του. Επίσης, διερευνάται περαιτέρω ο τοιχογραφικός διάκοσμος του κατάγραφου εσωτερικού του ναού, όπου κυριαρχούν οι εκτεταμένες σκηνές από την Παλαιά Διαθήκη και από τη ζωή των πρωτόπλαστων, ο Χριστολογικός κύκλος, τα μαρτύρια και οι μεμονωμένες μορφές των αγίων.

Βαραλής Ιωάννης

Κάστρο Βελίκας. Τα λυχνάρια

Τα λυχνάρια που έχουν αποκαλυφθεί κατά τις αρχαιολογικές έρευνες που διενεργούνται στο Κάστρο της Βελίκας, ίσως την Κενταυρόπολη του Προκοπίου, από το 2009 μέχρι και σήμερα είναι σαράντα επτά (47). Στον αριθμό αυτόν περιλαμβάνονται τόσο τα λιγοστά ακέραια δείγματα, όσο και τα θραύσματα. Προέρχονται από τα κτίρια που έχουν έρθει στο φως κατά μήκος του νότιου και του ανατολικού σκέλους

των τειχών, από τη νότια οικία και από την εκκλησία που έχει ερευνηθεί στο ΒΑ άκρο του οικισμού. Αποτελούν αδιάψευστη μαρτυρία για την οικονομική ζωή και τις εμπορικές επαφές του οικισμού, ανήκουν σε γνωστούς τύπους που προέρχονται από τη Βόρεια Αφρική, τη Μικρά Ασία και το Αιγαίο και χρονολογούνται από το 2^{ο} έως τον 7^{ο} αιώνα. Ένα τμήμα του υλικού φαίνεται ότι αποτελεί προϊόν τοπικής παραγωγής της δεύτερης πενηνταετίας του 6^{ου} αιώνα, που χρησιμοποιεί ως πρότυπα τα σχήματα και το θεματολόγιο εργαστηρίων της Κεντρικής Ελλάδας.

Γιαλούρη Άννα

Ο ναός της Παναγίας στο Πύθιο Ελασσόνας

Ο ναός της Παναγίας υπήρξε καθολικό μονής, η ίδρυση της οποίας ανάγεται στη βυζαντινή περίοδο, ενώ η καταστροφή και εγκατάλειψή της οφείλεται σε επιδρομή Τουρκαλβανών στα τέλη του 18^{ου} αιώνα. Από το συγκρότημα της άλλοτε μονής διατηρούνταν μόνο ο ναός της Παναγίας, μια τρίκλιτη μεταβυζαντινή βασιλική με αξιόλογο τοιχογραφικό διάκοσμο του 16^{ου} και 17^{ου} αιώνα, καθώς και ένας ημιυπόγειος αποθηκευτικός χώρος στα βόρεια, γνωστός ως «κρύπτη». Οι εργασίες διαμόρφωσης στο άμεσο περιβάλλον του ναού έφεραν στο φως νέα στοιχεία που συνέδεσαν τα διάσπαρτα κτίρια σε ένα σύνολο. Ανατολικά της «κρύπτης» αποκαλύφθηκαν δύο βοηθητικοί χώροι που συμπληρώνουν την κάτοψη της βόρειας πτέρυγας της μονής, καθώς και λιθόστρωτο μεταξύ του ναού και της πτέρυγας. Επιπλέον, κατά τις έρευνες διαπιστώθηκε ότι το κτιριακό συγκρότημα της μονής κτίστηκε πάνω σε εκτεταμένο νεκροταφείο, με διάρκεια χρήσης από τον 11^{ο} έως τον 12^{ο} αιώνα.

Γκέκας Αιμιλιανός

Η ψηφιοποίηση των χειρογράφων κωδίκων της μονής Βαρλαάμ

Σκοπός του έργου «Ψηφιοποίηση και προβολή των χειρογράφων κωδίκων» της Ιεράς Μονής Βαρλαάμ των Μετεώρων είναι η διαφύλαξη, οργάνωση, προβολή και αξιοποίηση των χειρογράφων κωδίκων της πλούσιας συλλογής της βιβλιοθήκης της μονής και εν γένει η διάσωση και προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς των Μετεώρων. Το σχέδιο αυτό αποτελούσε και αποτελεί ένα αρκετά φιλόδοξο πρόγραμμα της μονής για τη δημιουργία μίας «ψηφιακής κιβωτού» στο χώρο των Μετεώρων. Στο πλαίσιο του έργου αυτού πραγματοποιήθηκε ένα σύστημα διαχείρισης, επεξεργασίας και αποθήκευσης ψηφιοποιημένων τεκμηρίων, που σκοπό έχει την εμφάνιση, εκμετάλλευση και προώθηση του αρχείου αυτού, εκτός από τους άμεσα ενδιαφερόμενους επιστήμονες και στο ευρύ κοινό.

Πιο συγκεκριμένα μέσω της πραγματοποίησης του συνολικού έργου επιδιώχθηκαν τα ακόλουθα:
1. Η ψηφιοποίηση του μεγαλύτερου μέρους της συλλογής κωδίκων της Μονής Βαρλαάμ.
2. Η διατήρηση, σε ψηφιακή πλέον μορφή, της πολύτιμης αυτής συλλογής.

Τελικός στόχος είναι η δημιουργία ενός ολοκληρωμένου πληροφοριακού συστήματος, το οποίο θα περιλαμβάνει με οργανωμένο και τεκμηριωμένο τρόπο όλο αυτό το ψηφιακό υλικό.

Γουλούλης Σταύρος

Είναι η «Πυθιὰς ὁδός» η πλατωνική «ὁδὸς εἰς Λάρισσαν» (Πλάτων, Μένων 97a); Σχετικές αναφορές στη διήγηση του «Λουκίου ἢ Ὄνου»

Ένα χωρίο του Πλάτωνα με εμφανή υπαινικτική διάθεση, «...τὴν ὁδὸν τὴν εἰς Λάρισαν» (Μένων 97a), μνημονεύει το δρόμο που διανύει ο μύστης της φιλοσοφίας ή της αρετής. Η συγκεκριμένη οδός προτείνεται να ταυτιστεί με την ιερή Πυθιάδα οδό που ξεκινούσε από τους Δελφούς, περνούσε από τη Λάρισα (όπου η πομπή έκανε στάση στην επιστροφή) και έφτανε στην έξοδο των Τεμπών.

Σχετικό έργο που μνημονεύει τη συγκεκριμένη οδό είναι η ιστορία του Λούκιου, την οποία ανέπλασαν τρεις συγγραφείς, ο Λούκιος ο Πατρεύς, του οποίου το έργο δεν σώθηκε, ο αντιδογματικός Λουκιανός και ο νεοπλατωνικός Απουλήιος. Ο πρωταγωνιστής Λούκιος διανύει το «δρόμο για τη Λάρισα» αρχίζοντας από νότια, η πορεία του όμως διακόπτεται στην Υπάτη με τη μεταμόρφωσή του σε όνο από επίδραση μαύρης

μαγείας, και συνεχίζοντας καταλήγει όχι στη Λάρισα, όπως πιθανότατα συνέβαινε στην ιστορία του Λούκιου Πατρέα, αλλά στη Θεσσαλονίκη/θάλασσα, σύμφωνα με τον Λουκιανό, ή στην Κόρινθο/Κεγχρεές, κατά τον Απουλήιο. Η ιστορία για τη διαμονή του Λούκιου ως όνου στη Λάρισα στον Λούκιο Πατρέα πάντως δεν χάθηκε, αλλά κατά πάσα πιθανότητα διασώθηκε παραλλαγμένη στον Λουκιανό και τον Απουλήιο. Αν έτσι έχουν τα πράγματα, τα στοιχεία που περιέχει η αφήγηση των δύο τελευταίων συγγραφέων, η κεντρική πλατεία, ο ναός του Απόλλωνα και, κυρίως, το θέατρο, όπου γίνεται η επαναφορά του όνου σε άνθρωπο, είναι πραγματικά κτίσματα της Λάρισας κι όχι της Θεσσαλονίκης ή της Κορίνθου. Η Πυθιάς οδός στα ρωμαϊκά χρόνια ήταν ουσιαστικά θεσσαλική, λόγω της υπαγωγής της αμφικτιονίας των Δελφών στο Κοινό των Θεσσαλών, έδρα του οποίου ήταν η Λάρισα.

Δεριζιώτης Λάζαρος

Ο τοιχογραφικός διάκοσμος του παρεκκλησίου της μονής Βυτουμά Τρικάλων (16ος αι.)

Στην περιοχή της ιεράς μονής Βυτουμά του νομού Τρικάλων το παρεκκλήσιο που τιμάται στην Κοίμηση της Θεοτόκου αναφέρεται στην κτητορική επιγραφή ως «τὸ παρὸν προπύλαιον». Το κτίσμα αυτό πιθανόν να υπήρχε στην πρώτη φάση της μονής, η οποία ανάγεται το 1161.

Ο διάκοσμος του παρεκκλησίου διασώζει αφενός τη χρονολογία της αγιογραφήσεως (1559) και αφετέρου το όνομα του αρχιμανδρίτου Νεκταρίου, ο οποίος φιλοτέχνησε τις τοιχογραφίες. Λόγω του μικρού χώρου, η αγιογράφηση είναι περιορισμένη, ανάγεται στην Κρητική σχολή και πιθανώς έχει σχέση με τον αγιογράφο της μονής Δουσίκου, τον Τζώρτζη.

Κακαβάς Γεώργιος, Δημάκη Σοφία

Η Αταλάντη και η ευρύτερη περιοχή της κατά τους ρωμαϊκούς και τους παλαιοχριστιανικούς χρόνους

Η ανάγνωση των αρχαιολογικών δεδομένων που προσφέρει η πλούσια ανασκαφική έρευνα των τελευταίων σαράντα χρόνων στην ευρύτερη περιοχή της Αταλάντης στην ανατολική Λοκρίδα επιτρέπει σήμερα την ανασύνθεση της πολιτισμικής ταυτότητάς της κατά τους ρωμαϊκούς και τους παλαιοχριστιανικούς χρόνους. Η χωρική περιγραφή και ερμηνεία των αρχαιολογικών θέσεων, η χρονική τους συνέχεια, βασισμένη στις γραπτές πηγές, καθώς και το διαθέσιμο αρχαιολογικό υλικό καταδεικνύουν την πολιτική, κοινωνική και οικονομική σημασία και τον ηγεμονικό ρόλο της Αταλάντης κατά τους χρόνους αυτούς.

Καλαμαρά Π., Κατσελάκη Α., Κατσάλη Ευρ., Τσιομπίκου Ε., Καραμουζάς Δ.

Οι εργασίες αποκατάστασης των ναών της Άτταλης στην Εύβοια

Οι μεσοβυζαντινοί ναοί των Εισοδίων της Θεοτόκου και του Αγίου Νικολάου στην Άτταλη δεσπόζουν στον οικισμό αλλά και στο φυσικό τους περιβάλλον.

Οι δύο ναοί με ιδιαίτερο αρχιτεκτονικό ενδιαφέρον, διατηρούνταν σε ερειπιώδη κατάσταση. Το 2009 εντάχθηκαν στο Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Θεσσαλίας - Στερεάς Ελλάδας - Ηπείρου 2007-2013». Από τα τέλη του 2010, και σε εφαρμογή της εγκεκριμένης μελέτης αποκατάστασης του αρχιτέκτονα Πασχάλη Ανδρούδη, αλλά και των επιμέρους μεταγενέστερων τροποποιήσεων που έγιναν χάρη στα νέα δεδομένα που προέκυψαν κατά την εξέλιξη των εργασιών, πραγματοποιήθηκε το έργο «Στερέωση και Αποκατάσταση Ναών Άτταλης Εύβοιας», το οποίο εκπονήθηκε από την 23η ΕΒΑ με αυτεπιστασία.

Οι επεμβάσεις, που ολοκληρώθηκαν τον περασμένο Αύγουστο, αφορούν σε αναστηλωτικές εργασίες και κατασκευές υποδομής για τη βέλτιστη λειτουργικότητα των μνημείων και την προσέγγισή τους ως ενιαίου επισκέψιμου αρχαιολογικού χώρου, με στόχο την απόδοσή τους στο κοινό και την επανένταξή τους στη ζωή της τοπικής κοινωνίας.

Καλαμαρά Παρή

Νέα Δεδομένα για την παλαιοχριστιανική Λιβαδειά, με επίκεντρο δυο ενδιαφέροντα ψηφιδωτά σύνολα

Σχετικά πρόσφατα (2002 και 2013) εντοπίστηκαν στη Λιβαδειά σημαντικά ψηφιδωτά δάπεδα, κατά τη διάρκεια σωστικών ανασκαφικών ερευνών της Θ΄ ΕΠΚΑ και της 23ης ΕΒΑ. Ειδικότερα, πρόκειται για:

1. Σύνολο ψηφιδωτών δαπέδων παλαιοχριστιανικού, πιθανώς κοσμικού, κτηρίου της πρωτοβυζαντινής περιόδου, το οποίο αποκαλύφθηκε στη συμβολή των οδών Δαιδάλου και Κάδμου. Τα ψηφιδωτά, που ανασκάφηκαν στο πλαίσιο σωστικής ανασκαφικής έρευνας από τη Θ΄ ΕΠΚΑ, φέρουν εικονιστικές παραστάσεις με καθημερινές ασχολίες (π.χ. ζεύγος βοδιών, γαϊδουράκι που μεταφέρει υδρίες) και θέματα από το ζωικό και φυτικό βασίλειο.

2. Δύο επάλληλα ψηφιδωτά δάπεδα της πρωτοβυζαντινής περιόδου και τάφοι, που επίσης εντοπίστηκαν κατά τη διάρκεια σωστικών ανασκαφικών εργασιών από την 23η ΕΒΑ επί της οδού Σπυροπούλου 5-7, στα βόρεια του Δικαστικού Μεγάρου. Η ταύτιση του χώρου, που κοσμούσε το νεότερο ψηφιδωτό, με παλαιοχριστιανική βασιλική γίνεται βάσει της αφιερωματικής επιγραφής που σώζεται, από την οποία πληροφορούμαστε ότι ο δωρητής προσέφερε ψηφιδωτό δάπεδο σε ναό αφιερωμένο στη Θεοτόκο Μαρία για την καλή τύχη του οίκου του και εις μνήμη του γιου του Αζαρία. Ο εν λόγω ναός πατά πάνω σε πρωϊμότερη πιθανότατα εκκλησία, όπως φανερώνει η φράση «ὑπὲρ εὐχῆς» στο υποκείμενο ψηφιδωτό δάπεδο. Οι τάφοι, μεταγενέστεροι, ανήκουν πιθανόν στο τέλος της πρωτοβυζαντινής περιόδου.

Τα παραπάνω ευρήματα – σε συνδυασμό και με παλαιότερα ανασκαφικά δεδομένα – εμπλουτίζουν σημαντικά τις γνώσεις μας για την τοπογραφία και την ιστορία της Λιβαδειάς κατά την πρώιμη βυζαντινή περίοδο. Η ύπαρξη μάλιστα της παλαιοχριστιανικής βασιλικής συνιστά σπάνια μαρτυρία και για την επέκταση και εδραίωση του Χριστιανισμού στη νότια Ελλάδα.

Καλογερούδης Γεώργιος

Εικονογραφική ανάλυση του τοιχογραφικού διακόσμου του ναού της Κοιμήσεως Θεοτόκου (Παναγία) στην Ασπροκκλησιά Καλαμπάκας

Ο ναός της Κοίμησης της Θεοτόκου, γνωστός ως Παναγία, είναι κτισμένος στην περιοχή Παλαιοχώρια, στην ΝΔ πλαγιά του λόφου Ούγλα στην Ασπροκκλησιά Καλαμπάκας. Πρόκειται για μονόχωρο δρομικό ναό, που καλύπτεται με κατά μήκος ημικυλινδρική καμάρα, η οποία απολήγει στην ανατολική πλευρά σε ημικυκλική εσωτερικά και εξωτερικά κόγχη. Ο κυρίως ναός είναι κατάγραφος με τοιχογραφίες που χρονολογούνται το 1781, σύμφωνα με την επιγραφή ιστόρησης, αλλά σε τμήματα που έχουν καταστραφεί διαπιστώνεται η ύπαρξη άλλων δύο τοιχογραφικών στρωμάτων, που ανάγονται στη βυζαντινή περίοδο. Ο αρχιτεκτονικός τύπος του ναού και τα επιμέρους στοιχεία του (κάλυψη με καμάρα, τυφλά αψιδώματα κτλ.) δεν είναι επαρκή, ώστε να επιτρέπουν τη χρονική τοποθέτηση της ίδρυσης του ναού σε συγκεκριμένα πλαίσια. Ουσιαστική βοήθεια, ωστόσο, προσφέρουν οι τοιχογραφίες του: παρά το γεγονός ότι το πρώτο και αρχικό στρώμα διακρίνεται σε ελάχιστα σημεία και, κατά συνέπεια, η εικόνα που διαμορφώνεται είναι πολύ αποσπασματική, διακρίνονται ουσιώδη χαρακτηριστικά του διακόσμου που μας βοηθούν να τοποθετήσουμε κατά προσέγγιση το πρώτο στρώμα στις αρχές του 11^{ου} αιώνα, πιθανότατα συγχρόνως με την ανέγερση του ναού.

Καραχρήστος Βασίλειος

Η αξιοποίηση του μαθηματικού γεωγραφικού υλικού του Κλαύδιου Πτολεμαίου στον χώρο της αρχαίας Θεσσαλίας. Χαρτογράφηση της Θεσσαλίας του 2^{ου} αι. μ.Χ. και αντιπαραβολή των γεωγραφικών αυτών πληροφοριών με άλλες αρχαίες πηγές αλλά και με τα σημερινά δεδομένα

Αφορμή για την εκπόνηση αυτής της εργασίας στάθηκε η δημιουργία του ψηφιακού αρχαιολογικού άτλαντα της Θεσσαλίας από τον υπογράφοντα με βάση τις ιστορικές πηγές, τα αρχαιολογικά δεδομένα, τη διεθνή βιβλιογραφία και τις δορυφορικές φωτογραφίες υψηλής ευκρίνειας. Βασική προϋπόθεση για τη δημιουργία ενός αρχαιολογικού άτλαντα είναι η εξαντλητική μελέτη, ανάλυση και σύγκριση των αρχαίων

κειμένων που περιέχουν γεωγραφικές αναφορές, όπως αυτές που βρίσκουμε στον Όμηρο, τον Σκύλακα, τον Στράβωνα, τον Πολύβιο, τον Παυσανία, τον Διονύσιο τον Περιηγητή, τον Αρριανό, τον Πτολεμαίο κτλ.

Στην ανακοίνωση θα επιχειρηθεί μια προσέγγιση της Γεωγραφίας του Κλαυδίου Πτολεμαίου, εστιάζοντας κυρίως σε ό,τι αφορά στο γεωγραφικό χώρο της αρχαίας Θεσσαλίας.

Ο Κλαύδιος Πτολεμαίος, που έζησε το 2^{ο} μ.Χ. αιώνα στην Αίγυπτο, θεωρείται ο μεγαλύτερος Έλληνας γεωγράφος της αρχαιότητας. Στο έργο του *Γεωγραφικὴ Ὑφήγησις* συγκεντρώνει τις χαρτογραφικές γνώσεις της εποχής του και δίνει οδηγίες για την κατασκευή χάρτη. Παράλληλα, καταγράφει περίπου 6500 θέσεις του τότε γνωστού κόσμου με την ονομασία και τις γεωγραφικές τους συντεταγμένες. Απ' αυτές περίπου 40 αφορούν στη Θεσσαλία. Στην ανακοίνωση θα επιχειρηθεί να καταδειχτεί και να κατανοηθεί καλύτερα το δύσκολο (και γι' αυτό το λόγο αδικημένο και παρεξηγημένο από πολλούς ερευνητές) κείμενο του Πτολεμαίου σε ό,τι αφορά στο χώρο της Θεσσαλίας. Θα επιχειρηθεί η σύγκριση των τοπωνύμιων που αναφέρει ο Πτολεμαίος με αυτά που παραδίδονται για τη Θεσσαλία από τον Όμηρο, το Σκύλακα, το Στράβωνα, την Tabula Peutingerina και τον *Συνέκδημο* του Ιεροκλέους. Αντιπαραβολή του Πτολεμαϊκού καταλόγου θα γίνει και με τις θεσσαλικές πόλεις, που κατά την αρχαιότητα εξέδωσαν δικά τους νομίσματα. Πολλά τοπωνύμια, με βάση τις γεωγραφικές συντεταγμένες που μας παραδίδει ο Πτολεμαίος για την αρχαία Θεσσαλία, φαίνονται προβληματικά. Τα στοιχεία που αντλούνται από το έργο του έρχονται σε ένα μεγάλο βαθμό σε σύγκρουση με όσα είναι γενικά αποδεκτά σήμερα από την επιστημονική κοινότητα. Αξίζει, ωστόσο, να σημειωθεί ότι η ρωμαϊκή περίοδος στη Θεσσαλία δεν έχει μελετηθεί επαρκώς, ενώ και τα στοιχεία που παραθέτει ο Κλαύδιος Πτολεμαίος φαίνεται ότι όχι μόνο δεν είναι εντελώς λανθασμένα, αλλά αντίθετα κρύβουν έναν πλούτο γνώσεων και πολύτιμα μυστικά για το μελετητή των ρωμαϊκών χρόνων, ιδίως του 2ου μ.Χ. αιώνα, αρκεί ο τελευταίος να κατορθώσει να τα αποκρυπτογραφήσει.

Κατακούτα Στέλλα, Γιαλούρη Άννα, Βήτος Γεώργιος

Κάστρο Φαρσάλων: Νέα αρχαιολογικά δεδομένα

Στην παρούσα ανακοίνωση θα παρουσιαστούν τα νέα αρχαιολογικά δεδομένα που προέκυψαν από τις εργασίες συντήρησης και ανάδειξης της οχύρωσης του Κάστρου των Φαρσάλων, οι οποίες συντελέστηκαν τα τρία τελευταία χρόνια από την Εφορεία Αρχαιοτήτων Λάρισας. Στο πλαίσιο των εργασιών αυτών διενεργήθηκαν ανασκαφικές έρευνες οι οποίες, παρόλο που είχαν ένα περιορισμένο χαρακτήρα, μας έδωσαν σημαντικά στοιχεία για τη χρήση της ακρόπολης από τους προϊστορικούς έως και τους νεότερους χρόνους. Τα νέα δεδομένα αποσαφηνίζουν επίσης τις διαδοχικές φάσεις οχύρωσης του χώρου και μας προσφέρουν σημαντικά στοιχεία για την εσωτερική οργάνωσή του, ιδιαίτερα στα ύστερα βυζαντινά χρόνια, όπου τοποθετείται και η τελευταία περίοδος εκτεταμένης κατοίκησης της ακρόπολης.

Κατσάλη Ευρυδίκη

Χαλκίδα: Συμβολή στη μελέτη της πολεοδομικής εξέλιξής της από το τέλος του μεσαίωνα έως τις αρχές της εκβιομηχάνισής της (15ος - 19ος αιώνας)

Χαλκίδα, μια πολυπολιτισμική πόλη-λιμάνι που διατηρεί ζωντανά τα χνάρια του βενετοκρατούμενου, οθωμανικού και νεοκλασικού παρελθόντος της. Η παρούσα ανακοίνωση αποτελεί μια πρώτη προσπάθεια χαρτογραφικής και περιγραφικής απόδοσης της πόλης με έμφαση στις δύο περιόδους, κατά τις οποίες η πόλη και το ανθρώπινο δυναμικό που τη ζωντανεύει άλλαξαν ριζικά.

Ειδικότερα, στην πρώτη περίοδο της οθωμανικής κυριαρχίας (15^{ος} αιώνας) η πόλη περιέρχεται από τους Βενετούς στους Οθωμανούς, εκκενώνεται και εποικίζεται από τον Μωάμεθ Β΄. Από πόλη-μεσαιωνικό οχυρό μεταμορφώνεται σταδιακά σε σημαντικό οθωμανικό αστικό κέντρο. Ακολουθεί η μετεπαναστατική περίοδος, μετά το 1833, οπότε η πόλη παραδίδεται στους εντεταλμένους Βαυαρούς του βασιλιά Όθωνα και εκκενώνεται εκ νέου από τους Τούρκους κατοίκους.

Πρόκειται για μία από τις ελληνικές πόλεις που διατήρησαν το χαρακτήρα και τον πολεοδομικό ιστό της οθωμανικής περιόδου σε όλη τη διάρκεια του 19ου αιώνα, δεδομένου ότι η Χαλκίδα παραδόθηκε με συνθήκη και δεν υπέστη μεγάλες καταστροφές. Εντάσσεται, ωστόσο, σε μια γενικότερη πολιτική πολεοδομικής ανασυγκρότησης την περίοδο 1828-1843, στο πλαίσιο του ανασχεδιασμού των πόλεων και

σε επίπεδο μετακίνησης πληθυσμών, που πραγματοποιήθηκε επί της βασιλείας του Όθωνα. Μέσα από μία πολεοδομική «ανασκόπηση» θα σκιαγραφηθεί η αρκετά σαφής εικόνα των πολεοδομικών επεμβάσεων που υπέστη η πόλη, αλλά και η σταδιακή ανασυγκρότησή της, από τον 15^{ο} έως το τέλος του 19^{ου} αιώνα, την περίοδο κατεδάφισης των τειχών της, οπότε αρχίζει και η εκβιομηχάνισή της.

Κατσελάκη Α., Κατσάλη Ευρ., Τσιομπίκου Ε., Καραμουζάς Δ.

Συμβολή στη μεσοβυζαντινή αρχιτεκτονική, τέχνη και τεχνολογία. Η περίπτωση των ναών της Άτταλης μέσα από τα νέα δεδομένα

Με αφορμή τις εργασίες που υλοποιήθηκαν στο πλαίσιο του έργου «Στερέωση και Αποκατάσταση Ναών Άτταλης Εύβοιας», πολλά νέα στοιχεία ήλθαν στο φως. Τα νέα δεδομένα ποικίλλουν σε είδος και μορφή, καθώς άλλοτε είναι άμεσοι και άλλοτε έμμεσοι μάρτυρες.

Πιο αναλυτικά, πρόκειται για ανασκαφικά ευρήματα, αρχιτεκτονικά στοιχεία και δεδομένα για το σύνολο του διακόσμου των δύο ναών, ενώ ιδιαίτερη μνεία αξίζουν τα κατασκευαστικά στοιχεία που προέκυψαν κατά τις εργασίες αποκατάστασης των αρχικών δαπέδων των δύο μνημείων.

Όλα τα παραπάνω συμπληρώνουν τη γνώση μας για την αρχική μορφή αυτού του εντυπωσιακού μεσοβυζαντινού αρχιτεκτονικού συνόλου, διευκολύνουν την καλύτερη προσέγγιση, ερμηνεία και μελέτη του, παρέχουν αδιάψευστα τεκμήρια για την ορθότερη αποκατάστασή του. Κυρίως όμως μας προσφέρουν εξειδικευμένες και μοναδικές πληροφορίες για τη μεσοβυζαντινή τεχνολογία και τη λιθοξοϊκή, που αφορούν όχι μόνον στον πλούσιο γλυπτό τους διάκοσμο, αλλά και στις τεχνικές κατασκευής μαρμάρινων δαπέδων και μαρμαροθετημάτων, τις οποίες εφάρμοζαν τα συνεργεία της εποχής.

Κατσελάκη Ανδρομάχη

Ζητήματα εικονογραφίας και ερμηνείας στις τοιχογραφίες του Αγίου Ιωάννη Καλυβίτη στα Ψαχνά Ευβοίας: τα νέα δεδομένα της έρευνας

Σε μικρή απόσταση από την κωμόπολη των Ψαχνών στην κεντρική Εύβοια, σε θέση απόμερη υψώνεται το καθολικό μονής αφιερωμένης στον άγιο Ιωάννη τον Καλυβίτη, που σύμφωνα με εγχάρακτη μαρμάρινη επιγραφή ανακαινίστηκε στα 1245. Από τον αρχικό ναό, στον αρχιτεκτονικό τύπο του σταυρεπίστεγου, που κτίστηκε σε θέση παλαιότερου, σώζεται μόνον το ανατολικό τμήμα, το εσωτερικό του οποίου κοσμείται με τοιχογραφίες. Ο αποσπασματικά σωζόμενος διάκοσμος του ναού, γλυπτός και γραπτός, είναι γνωστός στην έρευνα, κυρίως από τις μελέτες του Αρχιεπισκόπου Ιερωνύμου και της Μελίτας Εμμανουήλ.

Κατά το δεύτερο εξάμηνο του 2014 πραγματοποιήθηκαν εργασίες συντήρησης των τοιχογραφιών που διατηρούνται στις κόγχες των παραβημάτων. Μετά την ολοκλήρωσή τους κατέστη δυνατή η ταύτιση μίας, αδιάγνωστης μέχρι σήμερα, μορφής ιεράρχη στο διακονικό, γεγονός που μας προσφέρει τη δυνατότητα επανεξέτασης του συνόλου των τοιχογραφιών του ναού. Παράλληλα, η εικονογραφική και θεολογική θεώρηση και προσέγγιση του ζωγραφικού διακόσμου μας επιτρέπουν την πιθανή ταύτιση δύο ακόμα ιεραρχών στο νότιο τοίχο του διακονικού.

Κεραμίδα Αικατερίνη, Μπαλαμώτη Ελένη

Σωστική ανασκαφή στην Ανάβρα Καρδίτσας (θέση Κοκκινόβραχος) στα πλαίσια του Νέου Αυτοκινητόδρομου Ε65

Παρουσίαση της σωστικής ανασκαφής στα πλαίσια του έργου «Αυτοκινητόδρομος Κεντρικής Ελλάδος Ε-65». Στην ανακοίνωση τοίχου θα εκτεθεί η ανασκαφή που διενεργήθηκε στη θέση Κοκκινόβραχος στο Δ.Δ. Ανάβρας του νομού Καρδίτσας, καθώς και τα ευρήματά της (κοσμήματα) στο αποκαλυφθέν μεταβυζαντινό νεκροταφείο.

Κοντογιαννοπούλου Μαρία

Βυζαντινά γλυπτά από την περιοχή του ανατολικού Κισσάβου Λάρισας

Στην κατάφυτη ανατολική πλαγιά του Κισσάβου που κατηφορίζει στο Αιγαίο είχαν επισημανθεί από παλιά λείψανα βυζαντινών μοναστηριών και ορισμένα από αυτά ανασκάφτηκαν. Η περιοχή έχει ταυτιστεί με τη, γνωστή από τις γραπτές μαρτυρίες, οργανωμένη μοναστική κοινότητα του Όρους των Κελλίων. Από τα πολλά αρχιτεκτονικά και λειτουργικά γλυπτά που στόλιζαν τα σπουδαία βυζαντινά μοναστήρια του Όρους των Κελλίων, ορισμένα χρονολογούνται στο τέλος του 11ου ή στις αρχές του 12ου αιώνα και μαρτυρούν την πλούσια καλλιτεχνική δραστηριότητα που αναπτύχθηκε στην περιοχή κατά την εποχή των Κομνηνών.

Κουγιουμτζόγλου Σπύρος

Βυζαντινά ευρήματα του Δημήτρη Θεοχάρη από το Ασκληπιείο Τρίκκης (1965-2015)

Η αρχαιολογική έρευνα που διεξήχθη από το Δημήτρη Θεοχάρη στο λεγόμενο «Ασκληπιείο Τρίκκης» κατά τη δεκαετία του 1960 έφερε στο φως πλήθος μεταλλικών ευρημάτων της βυζαντινής περιόδου, όπως ενώτια, δακτυλίδια, ψέλλια και περίαπτα, άγνωστα μέχρι σήμερα στην επιστημονική κοινότητα. Στην ανακοίνωση θα παρουσιαστεί επίσης και υλικό μεταλλοτεχνίας που προέρχεται από την ευρύτερη περιοχή. Η μελέτη των παραπάνω μεταλλικών ευρημάτων, τα οποία φυλάσσονται στην Αρχαιολογική Συλλογή Τρικάλων, θα βοηθήσει στη βαθύτερη κατανόηση της εξέλιξής τους από την παλαιοχριστιανική μέχρι τη μεταβυζαντινή περίοδο.

Κουγιτάκη Καλλιόπη, Παπαδόπουλος Ευάγγελος, Πάτσιου Βασιλική

Οθωμανικό λουτρό Τρικάλων: Οικοδομικές φάσεις

Για την προστασία και ανάδειξη ενός μνημείου είναι απαραίτητη μία σύνθετη διεπιστημονική διαδικασία μελέτης που περιλαμβάνει διάφορα στάδια. Στην ανακοίνωση επιχειρείται η ιστορική και αρχιτεκτονική ανάλυση-τεκμηρίωση του δίδυμου οθωμανικού λουτρού, το οποίο αποκαλύφθηκε στο κτήριο των παλαιών Φυλακών της πόλης των Τρικάλων. Στόχος της παραπάνω εργασίας είναι η διερεύνηση της αρχικής μορφής του κτίσματος. Στο πλαίσιο αυτό, βάσει των σωζόμενων και νέων στοιχείων που προκύπτουν από τις τρέχουσες εργασίες αποκατάστασης του μνημείου, γίνεται συγκριτική ανάλυσή του με παραδείγματα δίδυμων λουτρών της οθωμανικής περιόδου εντός και εκτός Ελλαδικού χώρου, μορφολογική ανάλυση και ανίχνευση των ιδιαίτερων κατασκευαστικών χαρακτηριστικών του, καθώς και ανάλυση της παθολογίας της κατασκευαστικής του δομής.

Κουτσούκου Μαρία-Νίκη, Γκάνη Πένυ

Εμψυχώνοντας το παρελθόν για μη ειδικό κοινό: μια ιστορία εκπαίδευσης ή επικοινωνίας; Δράσεις μιας περιφερειακής αρχαιολογικής υπηρεσίας

Οι αρχαιολόγοι ως ειδική επιστημονική ομάδα εργαζόμενη για την τεκμηρίωση και τη μελέτη του παρελθόντος μέσα από τα υλικά κατάλοιπα, δημοσιοποιούν τα αποτελέσματα της δουλειάς τους και μεταδίδουν την ιστορική γνώση, εκπροσωπώντας έναν επίσημο επιστημονικό λόγο. Η άρθρωσή του έχει άλλοτε εσωτερικό χαρακτήρα – μεταξύ ειδικών – και άλλοτε εξωτερικό – προς τους μη ειδικούς. Η παρούσα ανακοίνωση αναρωτιέται και πραγματεύεται διαδικασίες διατύπωσης και μέσα μετάδοσης της ιστορικής πληροφορίας με αποδέκτη το μη ειδικό κοινό. Για τη διερεύνηση του θέματος μελετάται πλούσιο πρωτογενές υλικό από ποικίλες δράσεις μιας περιφερειακής αρχαιολογικής υπηρεσίας, της 23ης Εφορείας Βυζαντινών Αρχαιοτήτων, κατά τα έτη 2011-2014. Στόχος της έρευνας αυτής είναι η κατηγοριοποίηση της πληθώρας των μέσων επικοινωνίας και των τρόπων παραγωγής νοημάτων και ύφους, των διαφορετικών αποδεκτών τους, καθώς και των τρόπων που χρησιμοποιούνται στο πλαίσιο σχεδιασμού και πραγματοποίησης των δράσεων από το επιστημονικό προσωπικό.

Κάποια βασικά ερωτήματα που τίθενται είναι: Πώς επιλέγεται ένα μέσο επικοινωνίας για τη μετάδοση της επιστημονικής γνώσης; Υπάρχει διαφοροποίηση στη μέθοδο σχεδιασμού και στον τρόπο πραγματοποίησης ανάλογα με το χώρο και το εμπλεκόμενο κοινό; Ό,τι δεν προορίζεται για εσωτερική επικοινωνία προς

ειδικό κοινό, είναι «εκπαιδευτικό»;

Κωσταρέλλη Αλεξάνδρα

Η επιγραφή του 1310/11 στον Άγιο Γεώργιο Ακραιφνίου Βοιωτίας. Πρώτες παρατηρήσεις μετά την ολοκλήρωση των εργασιών αποκατάστασης του ναού

Ο Άγιος Γεώργιος βρίσκεται στο νότιο άκρο του σημερινού οικισμού του Ακραιφνίου στη Βοιωτία. Η ανέγερσή του συνδέεται, σύμφωνα με την επιγραφή που σώζεται στο μέτωπο του αρκοσολίου του νότιου τοίχου του κυρίως ναού, με τον Φράγκο ιππότη Antoine le Flamenc, ο οποίος επιβίωσε από τη μάχη στον Αλμυρό εναντίον των νικητών Καταλανών το 1311.

Παλαιότερα είχαν πραγματοποιηθεί από την 1η ΕΒΑ εργασίες καθαρισμού της συγκεκριμένης επιγραφής. Κατά το διάστημα 2010-2014, στο πλαίσιο του έργου «Στερέωση και αποκατάσταση ναού Αγίου Γεωργίου στο Ακραίφνιο Βοιωτίας» (ΕΠ Στερεάς Ελλάδας-Θεσσαλίας-Ηπείρου, 2007-2013) πραγματοποιήθηκαν από την 23η ΕΒΑ επιπλέον εργασίες καθαρισμού και στερέωσης της επιγραφής, καθώς και φυσικοχημικές αναλύσεις δειγμάτων χρωστικών και δειγμάτων υποστρώματος της τοιχογραφημένης επιφάνειας.

Στην παρούσα ανακοίνωση θα παρουσιαστούν ορισμένες παρατηρήσεις σχετικά με τις πληροφορίες που μας παραδίδει η συγκεκριμένη επιγραφή, σε συνδυασμό με τα δεδομένα που προέκυψαν κατά τις εργασίες αποκατάστασης του μνημείου. Βασικοί στόχοι της ανακοίνωσης είναι η συναγωγή των πρώτων συμπερασμάτων για τη χρονολόγηση των οικοδομικών φάσεων και των στρωμάτων τοιχογράφησης του μνημείου, αλλά και η ανάδειξη των μεταξύ τους συσχετισμών.

Λαφαζάνη Στυλιανή

Μονή Αγίας Ζώνης Δολιανών Κρανιάς Ασπροποτάμου: πρώτη προσέγγιση και σχεδιαστική αναπαράσταση μίας άγνωστης και ερειπωμένης μονής

Πρόκειται για την παρουσίαση με φωτογραφικό υλικό και σχέδια των αρχιτεκτονικών λειψάνων που αποκαλύφθηκαν από την ανασκαφική έρευνα στις λιθοσωρούς της μονής Αγίας Ζώνης Δολιανών Κρανιάς Ασπροποτάμου, που βρίσκεται λίγα μέτρα πριν από τον Ι. Ν Τιμίου Σταυρού Δολιανών. Επίσης, θα παρουσιαστεί σχεδιαστική αναπαράσταση της άγνωστης και ερειπωμένης μονής.

Λυτάρη Φανή

Διερεύνηση τάσεων ζωγραφικής σε μνημεία «λιγότερο γνωστά» του 16ου αιώνα, στην ευρύτερη περιοχή των Μετεώρων

Στην ευρύτερη περιοχή των Μετεώρων, υπάρχει ικανός αριθμός μνημείων που διασώζουν δείγματα ζωγραφικής του 16^{ου} αιώνα. Ανάμεσά τους και ορισμένα στα οποία δεν σώζονται επιγραφικές μαρτυρίες, αλλά εντάσσονται, σύμφωνα με την τεχνοτροπική τους ανάλυση, στην εποχή αυτή και των οποίων η αναφορά κρίνεται απαραίτητη για την επαρκή εποπτεία των καλλιτεχνικών τάσεων της περιόδου.

Με αφετηρία έναν περισσότερο ενδεικτικό παρά εξαντλητικό κατάλογο των μνημείων, θα επιχειρήσω τη διερεύνηση των τάσεων της ζωγραφικής του 16^{ου} αιώνα στις περιοχές που βρίσκονται κοντύτερα προς τα Μετέωρα. Θα εξεταστούν τα εικονογραφικά πρότυπα των ζωγράφων και οι επιδράσεις τους από τη ζωγραφική σημαντικών συνόλων, όπως είναι οι μονές των Μετεώρων, ο παλιός μητροπολιτικός ναός της Κοιμήσεως της Θεοτόκου στην Καλαμπάκα και η μονή Δουσίκου. Επίσης, θα επιχειρήσω τη διάκριση των μνημείων όπου απλώς αναπαράγονται τα παραπάνω πρότυπα, χωρίς κάποιον ιδιαίτερο εκλεπτυσμό, από άλλα όπου μπορεί να διαπιστωθεί μια ποικιλία προτύπων. Η μελέτη θα καταλήξει στη συναγωγή συμπερασμάτων για την καλλιτεχνική παράδοση της περιοχής, την οποία ακολουθούν οι μεταγενέστεροι ζωγράφοι.

Μάλλιαρη Λίνα

Ανάδειξη ενός παλαιοχριστιανικού λουτρού εντός των εγκαταστάσεων του ΑΗΣ Αλιβερίου (Ν. Ευβοίας)

Στο πλαίσιο του έργου «Προσθήκη νέας μονάδας συνδυασμένου κύκλου (μονάδα V) καθαρής ισχύος 416,95 MW στον ΑΗΣ Αλιβερίου», αποφασίστηκε με την υπογραφή μνημονίου συνεργασίας μεταξύ της 23ης ΕΒΑ και της ΔΕΗ Α.Ε. η συντήρηση, αποκατάσταση και ανάδειξη των αρχαιοτήτων που εντοπίζονται στα όρια των εγκαταστάσεων του ΑΗΣ Αλιβερίου. Στην παρούσα ανακοίνωση θα επικεντρωθούμε στην παρουσίαση των εγκεκριμένων εργασιών στερέωσης και αποκατάστασης μίας λουτρικής εγκατάστασης, πλησίον του χώρου του Διοικητηρίου του ΑΗΣ Αλιβερίου, η οποία ήρθε στο φως κατά τη διάρκεια ανασκαφικής έρευνας της περιόδου 1995-1997, με αφορμή τις εργασίες επέκτασης του Διοικητηρίου.

Μαντζανά Κρυσταλλία

Εικόνα από τη Μονή Πετριλίων Αγράφων με την υπογραφή «Χ(εὶρ) Ἰωάσαφ Νικηφόρου»

Αφορμή για την παρούσα ανακοίνωση αποτέλεσε η επιστροφή εικόνας που εκλάπη το 2007 από τη μονή Πετριλίων Καρδίτσας (19ος αι.). Πρόκειται για δίζωνη εικόνα με παραστάσεις του Γενεσίου και της Κοίμησης της Θεοτόκου. Η συντήρηση της εικόνας αποκάλυψε τη χρονολογία «,αωμη΄» (1848) και την υπογραφή «Χ(εὶρ) Ἰωάσαφ Νικηφόρου».

Η έρευνα στην αναζήτηση του δημιουργού ή των δημιουργών της εικόνας μάς οδήγησε στους μοναχούς αγιογράφους, Ιωάσαφ και Νικηφόρο, που υπήρξαν μέλη της αδελφότητας «των Καρπενησιωτών ζωγράφων» στο κελλί των Αγίων Πάντων της μονής Καρακάλλου, του 19ου αιώνα. Η εξακριβωμένη εικονογραφική και τεχνοτροπική συγγένεια της εικόνας με σειρά εικόνων της ευρύτερης περιοχής των Αγράφων καταδεικνύουν τις σχέσεις τους με την τέχνη που αναπτύσσεται στο Άγιον Όρος την εποχή αυτή.

Μεσσής Βασίλης

Τέσσερα καθολικά των αρχών του 19ου αιώνα στη βόρεια ορεινή Θεσσαλία. Η τελευταία δημιουργική εφαρμογή του αθωνικού τύπου στις εκτός Αγίου Όρους περιοχές

Ο αθωνικός τύπος ναού αντιπροσωπεύεται στη Θεσσαλία από σημαντικό αριθμό ναών, που χρονολογούνται από τα μέσα περίπου του 16^{ου} αιώνα και εξής. Στις αρχές του 19^{ου} αιώνα, στα βόρεια ορεινά των νομών Λαρίσης και Τρικάλων και στη γειτονική περιοχή των Γρεβενών κτίζονται τέσσερα αθωνικού τύπου καθολικά, με τα οποία ολοκληρώνεται η εμφάνιση του τύπου κατά τη μεταβυζαντινή περίοδο στις εκτός Αγίου Όρους περιοχές. Στην ανακοίνωση παρουσιάζονται αδρομερώς τα καθολικά των μονών Σιαμάδων και Κορμπόβου Τρικάλων, Παλιοκαρυάς Ελασσόνας και Μπουνάσιας Γρεβενών, γίνεται αναφορά στα κοινά τους χαρακτηριστικά, που επιτρέπουν την ομαδοποίησή τους, ανιχνεύονται αρχιτεκτονικοί δεσμοί με τη μοναστική πολιτεία των Μετεώρων και συμπεραίνεται μια ενιαία τάση ως προς την εφαρμογή του αθωνικού τύπου στη συγκεκριμένη περιοχή και εποχή.

Μπαλογιάννη Ουρανία

Εικονογραφική και τεχνοτροπική ανάλυση του ξυλόγλυπτου τέμπλου και των δεσποτικών εικόνων της μονής Κοιμήσεως Θεοτόκου (Σταγιάδων), στις Σταγιάδες Καλαμπάκας

Στα όρια των νομών Τρικάλων και Γρεβενών βρίσκεται η μονή Κοιμήσεως Θεοτόκου (Σταγιάδων). Το καθολικό της μονής είναι ναός σταυροειδής εγγεγραμμένος με τρούλο, κατάγραφος εσωτερικά με τοιχογραφίες που χρονολογούνται στον 18^{ο} αιών. Αρκετά ενδιαφέρον και σημείο αναφοράς για τη ξυλογλυπτική τέχνη της περιοχής είναι το τέμπλο του ναού, που αποτελεί αντικείμενο της παρούσας ανακοίνωσης, σε συνδυασμό με την τεχνοτροπική και εικονογραφική ανάλυση των δεσποτικών εικόνων που χρονολογούνται βάσει επιγραφής το 1793.

Μπαρτσώκα Αγαθή, Κουτελού Μερσίνη-Ειρήνη, Αργίτη Βασιλική

Νέα στοιχεία για τον μεσαιωνικό Εχίνο

Με αφορμή τις εργασίες κατασκευής του «Αυτοκινητόδρομου Π.Α.Θ.Ε. στο τμήμα Αγ. Μαρίνα Στυλίδας – Ραχών», στον Αχινό του νομού Φθιώτιδας, βορειοδυτικά των ορίων του κηρυγμένου αρχαιολογικού χώρου του αρχαίου και βυζαντινού Εχίνου ήρθαν στο φως δύο αγροτικού χαρακτήρα εγκαταστάσεις, με διάρκεια χρήσης από τη μεσοβυζαντινή έως και τη μεταβυζαντινή περίοδο. Πολυάριθμα υπήρξαν τα κινητά ευρήματα που συνάδουν με το χαρακτήρα και τη φύση των κτιρίων, όπως σιδερένια μαχαίρια και μαχαιρίδια, σιδερένια εξαρτήματα ξύλινων θυρωμάτων, πήλινα υφαντικά βάρη, πήλινες καπνοσύριγγες και νομίσματα. Από τα δεδομένα της έρευνας δεν προκύπτει στην παρούσα φάση η ανεύρεση εκτεταμένου οικισμού, ωστόσο η παρουσία των συγκεκριμένων εγκαταστάσεων φαίνεται να συμπληρώνει την εικόνα του μεσαιωνικού Εχίνου, φωτίζοντας άγνωστες πτυχές του αγροτικού τοπίου του.

Μπούκαλη Γεωργία

Τοιχογραφικός διάκοσμος της μονής Δαμάστας Φθιώτιδος

Η αφιερωμένη στο Γενέσιο της Θεοτόκου μονή Δαμάστας, που βρίσκεται στη βόρεια πλαγιά του όρους Καλλιδρόμου, είναι διατηρητέο μνημείο του 17^{ου} αιώνα (Υ.Α. ΥΠΠΟ/ΑΡΧ/Β1/Φ32/83658/1926/29-1-1982, ΦΕΚ 77/Β/22-2-1982. Βλ. Π. Λαζαρίδης, *ΑΔ* 17 [1961-1962]). Το καθολικό ανήκει στον τύπο του σταυροειδούς με τρούλο ναού, όπως αυτός διαμορφώθηκε κατά τον 17^{ο} και τον 18^{ο} αιώνα με επίμηκες το δυτικό σκέλος του σταυρού. Η αρχική εικονογράφησή του είναι δύσκολο να τοποθετηθεί χρονικά. Ο ναός καταστράφηκε από πυρκαγιά και ο ιστορικός Ι. Βορτσέλας γράφει σχετικά: «*Η μονή αύτη καείσα προ της Επαναστάσεως ανωκοδομήθη ευπρεπώς δαπάνη των ευσεβών χριστιανών των πέριξ χωρίων*». Ο ναός σώζεται ακέραιος και αγιογραφήθηκε, σύμφωνα με σωζόμενη επιγραφή, το 1813. Οι τοιχογραφίες έχουν φιλοτεχνηθεί από τον αγιογράφο Γεώργιο, όπως αναφέρει η ενθύμηση που βρίσκεται πάνω στο ανώφλι της κεντρικής πύλης προς τον κυρίως ναό.

Μπουκάρας Κωνσταντίνος

Το γυμνάσιο της αρχαίας Ερέτριας και η αναζήτηση της παραδρομίδας του και του σταδίου της πόλης

Στα τέλη του 20ου αιώνα και στο περιθώριο της ανασκαφικής έρευνας του αρχαίου θεάτρου, το οποίο ανέσκαπτε η Αμερικανική Αρχαιολογική Σχολή, ερευνήθηκε και αποτυπώθηκε, μερικώς, το Γυμνάσιο της αρχαίας Ερέτριας, αποκαλούμενο και ως βόρειο, εξαιτίας, ενός παρόμοιας κάτοψης μνημείου στη νοτιοανατολική πλευρά της πόλης. Η έρευνα των αρχείων της Αμερικανικής Σχολής δεν απέδωσε κάτι συγκεκριμένο και δικαιολογημένα θεωρούνταν ότι το μισό νότιο τμήμα του είχε καταστραφεί από την καλλιέργεια και την λήψη οικοδομικού υλικού στους νεότερους χρόνους. Το μνημείο, μαζί με άλλους χώρους της αρχαίας Ερέτριας, το 2010 εντάχθηκε σε πρόγραμμα ανάδειξης χρηματοδοτούμενο από την Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΣΠΑ). Με την ολοκλήρωση των εργασιών ανάδειξης αποδείχθηκε ότι το μνημείο σωζόταν κατά την κάτοψη που δημοσίευσε η Αμερικανική Αρχαιολογική Σχολή, και επιπροσθέτως, αποκαλύφθηκαν και νέοι χώροι που δεν είχαν γίνει αντιληπτοί κατά την έρευνα της Αμερικανικής Αρχαιολογικής Σχολής. Στο περιθώριο των εργασιών του μνημείου, εξάλλου, έγινε έρευνα για πιθανούς εφαπτόμενους χώρους γυμνασίων, όπως της παραδρομίδος και το σταδίου.

Ντάφη Ευαγγελία

Ενδείξεις για τη λειτουργία εργαστηρίου παραγωγής οθωμανικής κεραμικής στην πόλη των Τρικάλων

Η σημαντική παρουσία οθωμανικής κεραμικής στα Τρίκαλα διαπιστώνεται ήδη από τη δεκαετία του 1960, κατά τις ανασκαφές που πραγματοποιήθηκαν στο χώρο του «Ασκληπιείου Τρίκκης», αλλά και σε πιο πρόσφατες σωστικές ανασκαφικές έρευνες. Οι βασικές κατηγορίες κεραμικής αφορούν κυρίως σε εφυαλωμένα αγγεία που ακολουθούν τη βυζαντινή παράδοση στην τεχνική και τη διακόσμηση, όπως είναι

η εγχάρακτη και η γραπτή, σε αγγεία καθημερινής χρήσης με απλή εφυάλωση ή μερικώς εφυαλωμένα, καθώς και σε αγγεία διακοσμημένα με τρόπους δημοφιλείς κατά την οθωμανική περίοδο, όπως είναι η μαρμαρόμορφη και η ανάγλυφη διακόσμηση. Οι ιδιομορφίες που παρατηρούνται σε ορισμένα σχήματα αγγείων, αλλά και στους τρόπους διακόσμησης, σε συνδυασμό με την αποκάλυψη απορριμμάτων και τριποδίσκων ψησίματος, επιβεβαιώνουν την ήδη διατυπωμένη υπόθεση ότι εργαστήρια κεραμικής ήταν ενεργά στα Τρίκαλα, πρωτεύουσα του σαντζακιού της Θεσσαλίας, από τον 15^{ο} αιώνα και εξής, τα οποία λειτουργούσαν παράλληλα με αυτά άλλων γνωστών κέντρων παραγωγής του Ελλαδικού, Βαλκανικού και Μικρασιατικού χώρου.

Ντίνα Ασπασία, Αναστασιάδου Αρχοντούλα

Κάστρο Βόλου. Τα νέα στοιχεία της έρευνας και οι εργασίες αποκατάστασης

Το κάστρο του Βόλου βρίσκεται κτισμένο σε χαμηλό λόφο στη δυτική πλευρά της σύγχρονης πόλης. Πρόκειται για έναν οχυρωμένο οικισμό που άκμασε κατά την παλαιοχριστιανική και τη βυζαντινή εποχή, συνέχισε να κατοικείται καθ' όλη τη διάρκεια της οθωμανικής περιόδου και, μετά την καθαίρεση μεγάλου μέρους των τειχών το 1889, αποτέλεσε τη γνωστή σήμερα συνοικία των Παλαιών.

Η οχύρωση έχει σχήμα σχεδόν ορθογώνιο και είναι ενισχυμένη με ορθογώνιους – και καμπύλους στις δύο νότιες γωνίες – πύργους. Σήμερα τα τείχη διατηρούνται σε μεγάλο ύψος, κατά μήκος της δυτικής πλευράς και στη βορειο-ανατολική γωνία, ενώ πολλά τμήματα είναι ορατά κατά μήκος της βόρειας, ανατολικής και δυτικής πλευράς. Τα συγκεκριμένα τμήματα των τειχών αποτέλεσαν το αντικείμενο του έργου «Συντήρηση και αποκατάσταση Κάστρου Παλαιών Δήμου Βόλου», ενταγμένου στο Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Στερεάς Ελλάδος - Θεσσαλίας – Ηπείρου 2007-2013». Παράλληλα με τις εργασίες στερέωσης και διαμόρφωσης πραγματοποιήθηκαν και ανασκαφικές έρευνες περιορισμένης έκτασης, με στόχο την αρχαιολογική τεκμηρίωση. Στην ανακοίνωση εξετάζονται τα νέα στοιχεία που προέκυψαν κατά τη διάρκεια του έργου σχετικά με τα τείχη και τη μορφή τους, γίνεται προσπάθεια διάκρισης των οικοδομικών τους φάσεων και, παράλληλα, παρουσιάζεται συνοπτικά το έργο της αποκατάστασης και ανάδειξης του Κάστρου.

Ντιντιούμη Σοφία, Σδρόλια Σταυρούλα

Παλαιοχριστιανική κεραμική από το Κάστρο Βελίκας και οι εμπορικές σχέσεις στην περιοχή του Αιγαίου

Η ανασκαφική έρευνα της 7ης ΕΒΑ στο Κάστρο Βελίκας κατά την τελευταία πενταετία οδήγησε στην ανεύρεση μεγάλης ποσότητας κεραμικής, η μελέτη της οποίας οδηγεί σε χρήσιμα συμπεράσματα για τη ζωή στον οικισμό και την ευρύτερη περιοχή του. Θα παρουσιασθούν συνοπτικά δύο κύριες ομάδες ευρημάτων, οι εμπορικοί αμφορείς, όπου αντιπροσωπεύονται οι περισσότεροι γνωστοί τύποι της υστερορρωμαϊκής και πρωτοβυζαντινής περιόδου και τα ανάγλυφα πώματα μικρών μαγειρικών ή αποθηκευτικών σκευών, τα οποία συνιστούν σπάνιο σύνολο, λόγω της ιδιαιτερότητας της θεματολογίας του διακόσμου τους.

Τα ευρήματα αυτά συνδέονται με αντίστοιχα παλαιοχριστιανικών οικισμών της Κεντρικής Ελλάδας στον 6^{ο} και τον 7^{ο} αιώνα και δείχνουν ανεπτυγμένο δίκτυο επικοινωνίας με άλλα κέντρα του Αιγαίου.

Πάλλης Γιώργος

Νέα στοιχεία για τα οθωμανικά τεμένη της Λαμίας

Στη Λαμία, το İzdin των Οθωμανών, οικοδομήθηκαν κατά τη διάρκεια της Τουρκοκρατίας τέσσερα τουλάχιστον τζαμιά, τα οποία με την αρχιτεκτονική τους προσέδιδαν στον οικισμό το χρώμα μιας οθωμανικής πόλης. Για το χρόνο ίδρυσής τους υπάρχουν λίγες και αντιφατικές πληροφορίες. Μετά από την απελευθέρωση της Λαμίας το 1833, τα περισσότερα χρησιμοποιήθηκαν για να στεγάσουν δημόσιες λειτουργίες και σταδιακά κατεδαφίστηκαν. Τα μνημεία αυτά έχουν απασχολήσει κυρίως τοπικούς μελετητές, με τη βοήθεια απεικονίσεων του 19^{ου} αιώνα. Στην ανακοίνωση παρουσιάζονται νέα στοιχεία από αρχειακές πηγές, με βάση τα οποία επιχειρείται μια συστηματικότερη αποτίμηση της αρχιτεκτονικής

και της χρονολόγησης των κτηρίων.

Παπακωνσταντίνου Μ.-Φ., Ζούμπος Β., Μανωλούδη Ι., Νικολάου Ι., Αντωνίου Δ.

Μελέτη διαμορφώσεων και εξασφάλισης επισκεψιμότητας του μεσαιωνικού Κάστρου της Υπάτης

Στο πλαίσιο της εκτέλεσης της ενταγμένης στο ΕΣΠΑ 2007-2013 Πράξης «Αποκατάσταση και Ανάδειξη Μεσαιωνικού Κάστρου Υπάτης, Ν. Φθιώτιδας» εκπονήθηκαν το 2013-2014 από την ομάδα επίβλεψης του έργου οι προβλεπόμενες μελέτες οριστικής αποκατάστασης, διαμορφώσεων και εξασφάλισης της επισκεψιμότητας του μνημείου. Η πρώτη από αυτές αφορά στη διαμόρφωση του βόρειου μονοπατιού και περιλαμβάνει την κατασκευή κλιμάκων και ξύλινων κιγκλιδωμάτων, τη διαμόρφωση πλατωμάτων θέασης και τη σήμανση της διαδρομής που συνδέει το Κάστρο με την πόλη. Η δεύτερη περιλαμβάνει την κατασκευή διαδρόμων περιήγησης στο εσωτερικό του Κάστρου, ενός στεγασμένου και δύο υπαίθριων πλατωμάτων στάσης-θέασης και την εγκατάσταση πινακίδων πληροφόρησης. Με τον τρόπο αυτό θα καταστεί άνετη και ασφαλής η περιήγηση των επισκεπτών και θα ενισχυθεί η εποπτεία του μνημείου. Παράλληλα με τις ως άνω μελέτες εκπονήθηκε με ανάθεση η μελέτη ηλεκτροφωτισμού του Κάστρου από τον Μηχανολόγο – Μηχανικό κ. Κωνσταντίνο Κάπο.

Παπακωνσταντίνου Μαρία-Φωτεινή, Μανωλούδη Ιωάννα, Τσόκα Αθανασία

Παλαιοχριστιανικά, βυζαντινά και μεταβυζαντινά μνημεία Ευρυτανίας. Ενέργειες αποκατάστασης και ανάδειξης

Σε αντίθεση με τα περιορισμένης κλίμακας αρχαιολογικά τεκμήρια προϊστορικών και κλασικών χρόνων, η Ευρυτανία διαθέτει ένα πλούσιο απόθεμα σε βυζαντινά και μεταβυζαντινά μνημεία, το οποίο χρήζει ανάλογης προστασίας και προβολής.

Στην παρούσα ανακοίνωση τοίχου παρουσιάζονται επιλεγμένα μνημεία στα οποία έχουν εκτελεστεί, βρίσκονται σε εξέλιξη ή σχεδιάζονται επεμβάσεις αποκατάστασης και ανάδειξης με στόχο την διάσωσή τους και την ένταξή τους στο σύγχρονο πολιτιστικό γίγνεσθαι.

Τιλελή Φιλίτσα, Παπακωνσταντίνου Μαρία - Φωτεινή

Βιοτεχνική εγκατάσταση παραγωγής οίνου στον Αχινό Φθιώτιδας

Στο πλαίσιο κατασκευής του αυτοκινητοδρόμου ΠΑΘΕ στην περιοχή του Αχινού Φθιώτιδας βόρεια του οικιστικού πυρήνα του αρχαίου Εχίνου, διερευνήθηκε μεταξύ άλλων το 2014, ένα μεγάλο οικοδόμημα υστερορρωμαϊκών χρόνων, θεμελιωμένο πάνω στις επιχώσεις νεκροταφείου με χρήση από την κλασική έως και ρωμαϊκή εποχή.

Το κτίριο διατηρεί ολόκληρη την κάτοψή του και την τοιχοδομία του σε εντυπωσιακά μεγάλο ύψος. Αποτελείται συνολικά από οκτώ στεγασμένους ορθογώνιους χώρους, αποθηκευτικής και εργαστηριακής χρήσης, στους οποίους συγκαταλέγονται κτιστές υδατοστεγείς δεξαμενές για τη σύνθλιψη των σταφυλιών και τη συλλογή του γλεύκους (ληνοί - υπολήνια). Η διάταξη των χώρων, σε συνδυασμό με την ανεύρεση ικανού αριθμού αμφορέων και νομισμάτων, υποστηρίζει την ταύτιση της αγροτικής εγκατάστασης με οργανωμένη μονάδα παραγωγής οίνου, προορισμένη όχι μόνο για την κάλυψη των αναγκών μιας οικογένειας, αλλά και για εμπορικούς σκοπούς.

Ο εντοπισμός της ανωτέρω εγκατάστασης υποδηλώνει εντατική αμπελοκαλλιέργεια και εμπλουτίζει τις γνώσεις μας για την ευρύτερη περιοχή του αρχαίου Εχίνου με σημαντικά στοιχεία σχετικά με την εκμετάλλευση της γης και την αγροτική οικονομία, σε μια εποχή μάλιστα για την οποία μέχρι πρόσφατα υπήρχαν ελάχιστα διαθέσιμα στοιχεία.

Παύλου Νίκος

Μεσαιωνικές στρατηγικές κυριαρχίας: οι επιστολές του πάπα Ιννοκεντίου Γ' για την κυριότητα του Castrum Cardicensi

Η ανακοίνωση αφορά σε ένα ιδιαίτερα σημαντικό ζήτημα που απασχόλησε την κορυφή της Ρωμαιοκαθολικής εκκλησίας τα πρώτα χρόνια της Φραγκοκρατίας. Πρόκειται για τη διαμάχη του επισκόπου Βαρθολομαίου του Castrum Cardicensi, το οποίο ενδεχομένως ταυτίζεται με τη σημερινή Πελασγία της Φθιώτιδας, και των Ιωαννιτών ιπποτών της πόλης Phitalea, που ήταν ίσως ο σημερινός Πτελεός. Η διαμάχη αυτή καταγράφεται στις επιστολές του Ιννοκεντίου Γ' και αφορά στην κατοχή του Castrum από τους ιππότες.

Θα εξεταστούν θέματα τοπογραφίας της περιοχής, αφού θα αναζητηθεί η ακριβής θέση των τοπωνυμίων του Castrum που μνημονεύονται στις επιστολές του Ποντίφηκα και θα καταβληθεί προσπάθεια να εντοπιστούν οι λατινικοί ναοί της περιοχής. Τέλος, η μελέτη των σφραγίδων επισκόπων του Castrum θα διαφωτίσουν τη θέση που αυτοί κατείχαν στην τότε ιεραρχία της Ρωμαιοκαθολικής εκκλησίας.

Πεπεράκη Ολυμπία

«Περί ετέρων τόπων»: αξιολογώντας τη νεότερη αρχιτεκτονική του θερμαλισμού στη Στερεά Ελλάδα

Οι κτηριακές εγκαταστάσεις, και ιδιαίτερα τα ξενοδοχεία, που ανεγέρθηκαν από τα τέλη του 19^{ου} αιώνα στις ιαματικές πηγές του Ελλαδικού χώρου, έχουν διεκδικήσει τα τελευταία χρόνια με διάφορους τρόπους την προσοχή μας – είτε ως παραδείγματα νεώτερης αρχιτεκτονικής που αξίζει να διατηρηθούν λόγω των ξεχωριστών ή, αντίθετα, αντιπροσωπευτικών για το είδος τους μορφολογικών χαρακτηριστικών, είτε ως εγκαταλελειμμένα ημι-ερείπια χρήζοντα επειγόντως «αξιοποίησης». Παρά τη συζήτηση αυτή, η ιστορική σημασία της συγκεκριμένης αρχιτεκτονικής για τη διαμόρφωση (νέων) σχέσεων μεταξύ ανθρώπων και μεταξύ ανθρώπων και τοπίου παραμένει ελάχιστα διερευνημένη. Σ' αυτό το πλαίσιο και με αναφορά σε παραδείγματα σχετικών εγκαταστάσεων ειδικά από την περιοχή της Στερεάς Ελλάδας (Υπάτη, Καμένα Βούρλα, Θερμοπύλες, Πλατύστομο), η παρούσα ανακοίνωση επιχειρεί μιαν ανάλυση του τρόπου με τον οποίο οι κτηριακές εγκαταστάσεις των ιαματικών πηγών ενεπλάκησαν στην παραγωγή μίας, κατά τον πολυσυζητημένο όρο του Γάλλου κοινωνιολόγου Michel Foucault, ετεροτοπίας – ενός ιδιαίτερου «τόπου», στον οποίο άλλοι (φυσικοί ή ιδεατοί) τόποι της νεώτερης Ελλάδας αντιπαρατέθηκαν, συνετέθησαν και έγιναν αντικείμενο κοινωνικής και πολιτιστικής διαπραγμάτευσης.

* Το πρώτο τμήμα του τίτλου αποτελεί μετάφραση του άρθρου του Michel Foucault "Of Other Spaces: Utopias and Heterotopias", *Architecture/Movement/Continuité* (October 1984).

Σδρόλια Σταυρούλα

Κάστρο Βελίκας. Παρατηρήσεις στην οχυρωματική

Στο πλαίσιο του έργου «Στερέωση και Αποκατάσταση του Κάστρου Βελίκας», που ολοκληρώθηκε το 2013 από την 7η ΕΒΑ με χρηματοδότηση από το ΕΣΠΑ-Περιφέρεια Θεσσαλίας, πραγματοποιήθηκαν συστηματικοί καθαρισμοί στην ανατολική και νότια πλευρά της οχύρωσης, οι οποίοι ανέδειξαν σημαντικά στοιχεία για τον τρόπο κατασκευής και τα επιμέρους μορφολογικά στοιχεία του Κάστρου (πύργοι, πύλες, περίδρομος, εφαπτόμενα κτίρια, αγωγοί αποστράγγισης), τα οποία χρονολογούνται στην παλαιοχριστιανική περίοδο (6^{ος} -7^{ος} αιώνας) και οδηγούν σε χρήσιμες παρατηρήσεις στην οχυρωματική της εποχής.

Σδρόλια Σταυρούλα, Ανδρούδης Πασχάλης

Οι οχυρώσεις του βυζαντινού κάστρου της Ωριάς στα Τέμπη

Το κάστρο της Ωριάς Τεμπών, χαρακτηριστικό για την ψηλή και απότομή του θέση, είναι κτισμένο στην δεξιά όχθη του ποταμού Πηνειού. Βρίσκεται σχεδόν στο μέσον της κοιλάδας των Τεμπών, εκεί όπου αυτή στενεύει πολύ, απέναντι από το παρεκκλήσι και την πηγή της Αγίας Παρασκευής.

Στις οχυρώσεις του κάστρου συγκαταλέγονται ένας περίβολος βυζαντινής εποχής, από τον οποίο σώζονται ορισμένα μόνο τμήματα στα αριστερά της οδού που κατευθύνεται προς την δυτική είσοδο των Τεμπών, και στην κορυφή της χαράδρας, στο πιο απρόσιτο σημείο, ένας άλλος περίβολος, όπου διατηρούνται τα υπολείμματα τετράγωνου πύργου, κτισμένου με αργολιθοδομή και ασβεστοκονίαμα. Στην ανακοίνωση θα παρουσιαστούν όσα σχετίζονται με τις οχυρώσεις του κάστρου της Ωριάς και τη χρονολόγησή τους.

Σκαρτσή Στεφανία

Αρχιτεκτονικά μέλη και γλυπτά από την παλαιοχριστιανική Χαιρώνεια

Στη μελέτη αυτή παρουσιάζεται ένα σύνολο παλαιοχριστιανικών αρχιτεκτονικών μελών και γλυπτών, που σώζονται διάσπαρτα στον περιβάλλοντα χώρο ή ενσωματωμένα στην τοιχοποιία και στο εσωτερικό ορισμένων ναών της περιοχής της Χαιρώνειας. Πρόκειται, κατ΄ αρχάς, για το υλικό που διατηρείται κατά χώραν στον αρχαιολογικό χώρο της βασιλικής, η οποία αποκαλύφθηκε στις αρχές του 20ού αιώνα κάτω από το νεότερο ναΰδριο της Αγίας Παρασκευής, όπου πρόσφατα πραγματοποιήθηκαν μικρής έκτασης καθαρισμοί. Περιλαμβάνονται επίσης τα αρχιτεκτονικά μέλη που σώζονται, σε δεύτερη χρήση, στο νεότερο ναό της Κοίμησης της Θεοτόκου στο κέντρο του σύγχρονου οικισμού και στη μεταβυζαντινή μονή Λυκούρεση στο όρος Θούριο. Πολλά από αυτά τα αρχιτεκτονικά μέλη συνδέονται μεταξύ τους, παρουσιάζοντας στενές ομοιότητες στις διαστάσεις, τα υλικά κατασκευής, τη διακόσμηση, την τεχνική και την τεχνοτροπία. Πιθανότατα προέρχονται από το ίδιο σύνολο, τον ίδιο τον παλαιοχριστιανικό ναό, και αποδίδονται στο ίδιο τοπικό συνεργείο.

Σκαρτσή Στεφανία, Ταξιάρχη Παναγιώτα

«Οικία βαΐλου» στη Χαλκίδα: μια ματιά στα ανασκαφικά ευρήματα

Η λεγόμενη «οικία του βαΐλου» βρίσκεται απέναντι από το ναό της Αγίας Παρασκευής, εντός των κατεδαφισμένων σήμερα τειχών της μεσαιωνικής Χαλκίδας. Το κτήριο, στη μορφή που έφθασε ως τις μέρες μας, διατηρεί στοιχεία από τρεις ιστορικές φάσεις: την ενετική, την οθωμανική και τη νεοκλασική. Από το 2011 εκτελείται από την 23η ΕΒΑ το ενταγμένο στο ΕΣΠΑ 2007-2013 έργο «Αποκατάσταση του κτηρίου Βαΐλου στη Χαλκίδα». Στο πλαίσιο της διερεύνησης του χώρου του ισογείου, πραγματοποιήθηκε ανασκαφή, η οποία απέδωσε σημαντικά κινητά ευρήματα, που συνδέονται με όλες τις φάσεις χρήσης του κτηρίου, καθώς και αρχιτεκτονικά κατάλοιπα, που ανάγονται σε μετασκευές μέσα στην οθωμανική περίοδο. Στην παρούσα ανακοίνωση παρουσιάζονται μερικά χαρακτηριστικά ευρήματα, αντιπροσωπευτικά της μακράς ιστορίας του μνημείου, τα οποία περιλαμβάνουν ομάδες κεραμικής, «θησαυρό» μεταλλικών σκευών και αντικειμένων, καθώς και μεμονωμένα ενδιαφέροντα ευρήματα, όπως ένα πώμα φιαλιδίου ιατρικού σκευάσματος και μία ελεφάντινη κεφαλή.

Τούλη Βασιλική, Παπαδοπούλου Ευτυχία, Κονιδιτσιώτης Αργύρης

Εφαρμογή μη καταστρεπτικών διαγνωστικών μεθόδων κατά τις εργασίες συντήρησης των τοιχογραφιών της μονής Παντελεήμονος Αγιάς Ν. Λάρισας

Σκοπός των διερευνητικών εργασιών που πραγματοποιήθηκαν ήταν η τεκμηρίωση της ύπαρξης ή μη επιζωγραφήσεων, μεταγενέστερων χρωματικών στρωμάτων και υπολειμμάτων υλικών συντήρησης, η αναγνώριση των ανόργανων χρωστικών και η συγκριτική μελέτη των χρωστικών των αυθεντικών και μεταγενέστερων χρωματικών στρωμάτων. Οι απεικονιστικές και αναλυτικές διαγνωστικές μέθοδοι που χρησιμοποιήθηκαν ήταν η υπεριώδης φωτογράφηση φθορισμού (UVF), η έγχρωμη υπέρυθρη φωτογράφηση (IRFC) και η φασματοσκοπία Raman. Βασικό τους στοιχείο ήταν ο μη καταστρεπτικός χαρακτήρας τους και η εφαρμογή τους *in situ*. Τα αποτελέσματα των εργασιών επιβεβαίωσαν ή διέψευσαν προηγούμενες μακροσκοπικές παρατηρήσεις και εμπειρικές υποθέσεις και αποτέλεσαν ασφαλή οδηγό για τις μετέπειτα επεμβάσεις συντήρησης και αποκατάστασης των εν λόγω τοιχογραφιών.

Τσιμπίδα Ελένη

Οι τοιχογραφίες στο παλαιό καθολικό της μονής Αγίου Γεωργίου Μυροφύλλου

Στην ανακοίνωση θα εξεταστεί ο ζωγραφικός διάκοσμος του ναού του Γενεσίου της Θεοτόκου στη μονή Μυροφύλλου Τρικάλων. Ο ναός, σύμφωνα με εγχάρακτη εντοιχισμένη επιγραφή, ανεγέρθηκε το 1614 και αποτελούσε το καθολικό της μονής μέχρι το 1815, οπότε κατασκευάστηκε το νεώτερο καθολικό. Τόσο το κτίσμα όσο και ο ζωγραφικός διάκοσμός του αποτελούν τα παλαιότερα σωζόμενα δείγματα εκκλησιαστικής αρχιτεκτονικής και μνημειακής ζωγραφικής στην περιοχή. Ο μονόχωρος με πλάγιους χορούς ναός καλύπτεται με διαμήκη ημικυλινδρική καμάρα, στο μέσο της οποίας υπάρχει εγκάρσια υπερύψωση, εν είδει τρούλου. Οι σε προχωρημένο στάδιο φθοράς τοιχογραφίες του αναπτύσσονται σε επάλληλες ζώνες και, πέραν των παραστάσεων με λειτουργικό και δογματικό περιεχόμενο, περιλαμβάνουν σκηνές από το Θεομητορικό και το Χριστολογικό κύκλο, επιλεκτικά μαρτύρια αγίων, καθώς και μορφές αγίων, ολόσωμων και στηθαίων. Παρέκκλιση από το σύνηθες εικονογραφικό πρόγραμμα μεταβυζαντινών ναών συνιστά η απεικόνιση σκηνών του μαρτυρίου του αγίου Γεωργίου στον ανατολικό τοίχο, πάνω από την κόγχη του ιερού βήματος.

Τσιουρής Ιωάννης

Στο μεταίχμιο δύο εποχών. Οι τοιχογραφίες του ναού του Γενεσίου της Θεοτόκου στο Βρυζόστι Ελασσόνας (1515-1522)

Ο ναός του Γενεσίου της Θεοτόκου στο Βρυζόστι Δομένικου Ελασσόνας είναι μία τρίκλιτη ξυλόστεγη βασιλική. Ωστόσο, μπορούν να αναγνωριστούν οικοδομικές φάσεις, που ανήκουν σε διάφορες εποχές. Στο κεντρικό κλίτος και στο ιερό, σύμφωνα με επιγραφές, ο τοιχογραφικός διάκοσμος χρονολογείται την περίοδο 1515-1521/22. Στο εικονογραφικό πρόγραμμα, εκτός των καθιερωμένων σκηνών ευχαριστιακού περιεχομένου του ιερού, περιλαμβάνονται το Δωδεκάορτο, ολόσωμοι άγιοι και άγιοι σε μετάλλια. Το έργο του ανώνυμου ζωγράφου χαρακτηρίζεται από προσπάθεια διατήρησης παλαιότερων προτύπων και εκζήτηση των ζωγραφικών τρόπων.

Τσόδουλος Κωνσταντίνος

Αυτοβιογραφικά και εργογραφικά του Χατζη-Γερασίμου μέσα από τον κώδικα αρ. 76 της μονής Δουσίκου. Μια πρώτη προσέγγιση

Ο κώδικας με αρ. 76 περιέχει την εκκλησιαστική ιστορία της ιεράς μονής Δουσίκου, την οποία συνέγραψε ο «*ἀμαθής, ἀγράματος και δοῦλος τῶν δούλων*», όπως ο ίδιος αυτοπροσδιορίζεται, Χατζη-Γεράσιμος. Στην παρούσα ανακοίνωση το ενδιαφέρον μας θα επικεντρωθεί στα φφ. 221r - 231r, στα οποία παρέχονται πληροφορίες για τη ζωή και το σπουδαίο έργο του συγκεκριμένου ιερομόναχου.

Τσόκα Αθανασία

Συγκρότημα λουτρού ρωμαϊκών χρόνων από τη Στυλίδα

Με αφορμή την εκτέλεση δημόσιων έργων εντός των ορίων της πόλης Στυλίδας, η ΙΔ΄ ΕΠΚΑ διενήργησε κατά την τελευταία διετία σωστικές ανασκαφές, τα ευρήματα των οποίων συμπληρώνουν τις γνώσεις μας για την οικιστική οργάνωση των Φαλάρων στα ρωμαϊκά χρόνια. Σημαντική στην κατεύθυνση αυτή στάθηκε η αποκάλυψη λουτρικού συγκροτήματος επί της οδού Κωστορίζου και στη συμβολή της με την οδό Ελ. Βενιζέλου. Το πρόσφατα ανεσκαμμένο λουτρό, αποτελεί τμήμα κτηρίου με ψηφιδωτά δάπεδα που αποκαλύφθηκε το 2007 στην ίδια περιοχή. Διακρίνονται οι χώροι των θερμών, χλιαρών και ψυχρών λουτρών, τα υπόκαυστα και μια ακόμη αίθουσα, που χαρακτηρίστηκε ως αλειπτήριον. Τα δάπεδα ήταν επενδεδυμένα με μαρμάρινες πλάκες, οι τοίχοι έφεραν ορθομαρμάρωση και τη θέση των θυραίων ανοιγμάτων όριζαν μαρμάρινοι κοσμήτες με κυματιοφόρα επιθήματα. Το συγκρότημα λειτούργησε ως λουτρό από τον 2^{ο} έως τον 4^{ο} ή τον 5^{ο} αιώνα μ.Χ., οπότε και υπέστη αρχιτεκτονικές επεμβάσεις και μετασκευές με παράλληλη αλλαγή στην χρήση του.